A decorative rectangular border with ornate floral and scrollwork patterns, framing the text.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 390.

*Lattes,
Kapsali.*

לקוטים שונים

מס' רבי אליהו

לא נרפס עד הנה

מלאכת יד הגאון מוה"רר

אליהו קפשאל' ז"ל

וגם נלוו להם תולדות ילדי משפחתו

מאת הצעיר

משה בן מוה"רר אברהם לאטיש נר"ו

איש ויניציאה

פאדובה תרכ"ט

DE VITA ET SCRIPTIS
ELIAE KAPSAII

NEC NON
DE QUBUSDAM ALIIS EIUDEM GENTIS
VIRIS ILLUSTRIBUS

ACCEDUNT

EXCERPTA AD IUDAEORUM ET SYRIORUM PERTINENTIA
EX MANUSCRIPTA KAPSAII HISTORIA

CURATA ET STUDIO

M. I. LATHEI

LEONARDUS

PATAVI 1800

LEONARDUS

DE VITA ET SCRIPTIS
ELIAE KAPSALII

NEC NON
DE QUIBUSDAM ALIIS EIUSDEM GENTIS
VIRIS INLUSTRIORIBUS

ACCEDUNT

EXCERPTA AD JUDÆORUM HISTORIAM PERTINENTIA
EX MANUSCRIPTA KAPSALII HISTORIA

CURA ET STUDIO
M. LATTESII

CAND. RABB.

PATAVII 1869

TYPIS L. CRESCINI

לחכמות פ"ו פ"ז
החכם הנכבד
מאת מוק"ו ק"ז

1128783

לקוטים שונים

מס' דבי אליהו

לא נדפס עד הנה

מלאכת יד הגאון מוה"ר

אליהו קפשאל ז"ל

וגם נלוו להם תולדות ילדי משפחתו

מאת הצעיר

משה בן מוה"ר אברהם לאטיש נר"ו

איש ויניציאה

פארוכה תרכ"ט

סיגלני סיגלני

BLIAB KAPSANI

ז'ח"א י"ח ס"ס

לכבוד

אדוני אבי מורי ורבי

מחמד לבי ועטרת ראשי המדריכני בדרך האמת
על התורה ועל המדות הטובות עינו פקוחה עלי יומם ולילה
ויורני להלכה ולמעשה

ה"ה

כמוה"ר אברהם לאטיש נר"ו

העמוד החזק אשר קהל ויגיציאה נכון עליו

מנחת זכרון מזכרת תורה

מאת

בנו ותלמידו

סיגלני סיגלני

חכמי לב המושכים בשבט סופר אשר יצאו מקרב עמנו
בדורות שעברו הרחיבו את רוח בינתם בדרכים שונים על
שדמות החכמה ואל כל אשר פנו שם השכילו והצליחו
ובתבונות כפיהם עשו חיל ויען אשר לא נעלם מהם רוב
התועלת בידיעת דברי הימים לארצות בגוייהם כמו ג"כ
בתוכם אנשי שם אשר נתנו לבם להעלות על ספר זכרון
קורות העתים להתלמד בם אחיהם. והנה האנשים המצויינים
האלה מהם שמו את עיניהם אל קורות היהודים בפרט ויעלו על
ספר זכרון התלאות אשר השתרגו עלו על בית ישראל ומהם
הוסיפו אומץ לכתוב בספר מאורעות עמים אחרים וע"כ לא
חדלו מלכלול גם העניינים הנוגעים לבני ישראל ועמדו עליהם
להגיד כל הבא לידם. בשתים אלה תפש הסופר הקדמון
הנעלה ר' יוסף הכהן הרופא ויאחו בזה וגם מזה לא הניח
ידו בשני חבוריו הנכבדים הנודעים בשם דברי הימים
ועמק הבכא. בימיו היו עוד שני קוראי הדורות מראש
אשר יצא שמם בשערים ר' שלמה בן וירגא בעל ס' שבט
יהודה ור' אליהו קפשאל וְהוא עשה חיל בשני חבורים גדולי
הערך באחד מהם הגיד מעשי מלכי תוגרמה ובשני שם דבריו
על השררה שבויניציאה וחכמים בתוכם ג"כ ספורי קורות
היהודים אך עד היום לא יצא לאור העולם כי אם שמץ מעט

מזער מפועל ידיו. והנה יען אשר זכיתי לראות את הספר הראשון
 השבתי ללקט איזה מאמרים השייכים לבני עמנו ויהיו לאגודה
 אחת ואקדים לפניהם תולדות משפחת המחבר כפי מה שיגיעתי
 ומצאתי בקוצר ידי ומעוט דעתי כי צעיר אנכי לימים וזאת
 הפעם החלוטי לנסות את כחי לקרב אל מלאכת מחשבת.

משפחת קפשאלִי היא משפחה יקרה מאד כי יצאו ממנה
 ד' אנשים נכבדים וגדולים אשר דרשו איש כפי כחו את טובת
 בני עמם והנם נקובים בשמות:

א' ר' משה קפשאלִי

ב' ר' אליעזר קפשאלִי

ג' ר' אלקנה קפשאלִי

ד' ר' אליהו קפשאלִי בנו של ר' אלקנה הנזכר.

א' ר' משה קפשאלִי

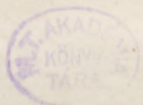
ר' משה קפשאלִי בן אליהו (א) יוני (ב) יצא מעיר מולדתו
 בבחרותו וילך לבקר את הישיבות אשר בארץ אשכנז
 הנודעות בימים ההם לשם ולתהלה כנראה מדברי ר' אליהו
 קפשאלִי באגרתו (ג) ואחרי שובו הביתה היה לשופט על
 היהודים היושבים בעיר קוסטנטינופולִי מימי קדם לפני נפילת
 מלכות בית הפליאולוגי (ד). ויהי אחרי אשר נלכדה העיר
 בשנת את"נג למספרם ותבוא תחת ממשלת השולטן מחמיט
 השני וימצאו גם היהודים גם השר אשר עליהם חן וחסד
 בעיניו ויאהבם מאד להיטיב עמם כמו שהגיד ר' אליהו
 הנזכר בספרו (ה):

” בשנת אחת לשולטן מחמיט מלך תוגרמה לכלות דבר
 ה' מפי ירמיהו כאמור כה אמר ה' נותן שמש לאור יומם
 חקות ירח וככבים לאור לילה רוגע הים ויהמו גליו ה' צבאות
 שמו אם ימוש החקים האלה מלפני נאם ה' גם זרע ישראל
 ישבתו מהיות גוי לפני כל הימים ואומ' כה אמר ה' אם ימדו

שמים מלמעלה ויחקרו מוסדי ארץ למטה גם אני אמאם
 בכל זרע ישראל וגו' העיר ה' את רוח המלך שולטן מחמיט
 מלך תוגרמה ויעבר קול בכל מלכותו גם במכתב לאמר
 כה אמר מחמיט מלך תוגרמה ממלכות הארץ נתן לי ה'
 אלהי השמים והוא פקד עלי לפקוד את עמו זרע אברהם עבדו
 בני יעקב בחיריו ולתת להם מחיה בארץ ולהיות להם לפליטה
 גדולה. מי בכס מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל בקוסטידינא
 מקום כסא מלכותי במיטב הארץ שבו איש תחת גפנו ותחת
 תאנתו בכסף ובזהב וברכוש ובבהמה שבו בארץ וסחרוה
 והאחזו בה. ויתאספו היהודים מכל ערי תוגרמה הקרובות
 והרחוקות ויבא איש ממקומו ותקהל העדה בקוסטידינא
 לאלפים ולרבבות ומן השמים עזרם רוכב ערבות ויתן להם
 המלך נחלות כלולות ובתים מלאים כל טוב וישכנו בה
 היהודים למשפחותם לבית אבותם פרו וישרצו ותמלא הארץ
 אותם. ומן היום ההוא והלאה כל המקומות אשר היה
 כובש המלך הנ"ל והיו שם יהודים תכף היה מטלטלם טלטלה
 גבר והיה מוציאם משם ושולחם בקוסטידינא מקום כסא מלכותו
 וינטלם וינשאם כל ימי עולם. ויהי כי יראו היהודים את
 האלהים ויעש להם בתים מלאים כל טוב ובמקום אשר בימי
 קדם קדמתה בזמן מלך יוון לא היה בקוסטידינא כי אם שתי
 קהלות או שלש נתוספו היהודים ונתרבו ויהיו עם לרוב יותר
 מ..... (1) קהלות ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו כי
 היה רכושם רב. ויהיו בקוסטידינא קהלות מהוללות. תורה
 ועושר וכבוד הרבו במקהלות. במקהלות ברכו ה' ממקור
 ישראל לעושה נפלאות גדולות. פתחו פיהם בשיר למעלות.
 וברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות. »

1 « ויאהב שולטן מחמיט את היהודים מאד מאד והרבה
 מהיהודים היו יוצאים ונכנסים בבית מלכותו בחצר גינת ביתן
 המלך ויש אשר היו רופאי המלך ומשרתיו ועושים את מלאכתו
 ומכללם האיש משה עניו מאד החסיד מה' רר משה קפשאל

ז"ל אשר היה שם בקוסטדינא מזמן מלכי יון. ויהי היום ויעבור
 המלך בסרטיא ופלטיא של היהודים וירא עם לרוב ויתמה מי
 ידין את עמו הגני הגדול הזה. ויהי בימים ההם ויהי המלך
 יושב בערי מלכותו והמשנים נצבים לפניו ויען ויאמר מי הוא
 שופטן ורכן של היהודים ויאמרו לו איש זקן והוא פרוש
 ומתענה כל ימות השנה מראשית השנה ועד אחרית השנה
 ועל הארץ יישן וחיי צער יחיה ובתורה הוא עמל ויצו המלך
 ויביאוהו לפניו ויבוא ויעמוד לפני המלך וקראו רבי ובלשון
 תוגרמה כוזא וידבר אליו טובות. ועם היות שהרב הנ"ל לא
 ידע בלשון תוגרמה ולא הכירו המלך מתמול שלשום מאשר
 שמע שמע הרב מפי כל ושמך כשמך הטוב ולא יטה אחרי
 השוחד אהבו וכבדו ויצו וירכיבוהו על סוסו ושלח משריו
 ומפרתמיו היושבים בשער המלך ולוהו עד פתח ביתו ולא
 האמין המלך לשמועה אשר שמע עליו ויבוא לנסותו בחידות.
 ויהי בימים הרבים ההם ויתחפש המלך וילבש בגדים
 אחרים וילך הוא ושני אנשים עמו ויבאו אל בית הרב וירא
 והנה עם רב מהיהודים נצבים עליו וישב משה לשפוט את
 העם ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב. ויקר
 מקרהו ויבא בתוך הבאים איש עשיר מבני השועים והנכבדים
 ויהי לו דינ ודברים עם איש עני ורש והוא לבוש בגדים צואים
 וידברו שניהם את דבריהם לפני הרב למשפט וירא הרב כי
 הדין עם היהודי העני ויצו אל העשיר להשיב את הגזלה
 ויחר לעשיר וירם בקולו ויקרא נגר העני והעשיר יענה עזות
 ויחר למשה מאד ויקלל את העשיר ויחרפהו ויגרפהו וירב
 אתו בחזקה ויגרש אותו מפניו בפנים זועפות ולא הלך מפניו
 עד שהשיב את הגזלה. וירא המלך את הרב הזה וידע כי
 חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט ולא הדר פני גדול וישמה
 המלך מאד ויפן ויבא אל ביתו ואין רואה ואין יודע זולתי
 יהודי א' שהכיר המלך ורעדה אחזתו שם חיל כילודה ולא
 דבר מאומה. ויהי אחרי נסע המלך ויבא היהודי וילחש

באזני הרב הסוד הנ"ל ויחרד הרב וילפת. ויהי היום ויבאו על פתח הרב כעשרים אנשים מגדולי המלך רוכבים בצבים ובפרדים ויקחו את הרב וירכיבוהו על הסוס ויביאוהו עד לפני שער המלך ויקוד וישתחו לאפיו ויאמר הגידה נא לי האמת אל תכחד ממני דבר מה דעתכם בישמעאל בן אנרהם היה צדיק או לא. וישם ה' דבר בפי הרב וכה דבר כי היה ירא אלהים וסר מרע וישב לו הרב כחכמתו והביא אליו ראיות מהתלמוד האמורות על ישמעאל וגדולתו ויראם למלך ועין בעין ראתה עינו שמעה אזנו ותכן לה שבחי ישמעאל וטובתו מי האמין לשמועתו. וישמח המלך מאד מאד ויאמר לו המלך הסר הבגדים הצואים ואלבש אותך מחלצות ויצו המלך ויביאו לפניו בגדי זהב וכסף וילבש אותו מחלצות ויאמר לא אדוני כי לא נסיתי ללכת באלה מתמול שלשום ויצו המלך לשריו הגדולים ולוהו עד פתח ביתו. ועוד שלח המלך והביאו לפניו כמה פעמים וינסהו המלך כלבבו וישא חן וחסד לפניו וכמה פעמים שלח המלך דיני היהודים לפניו לדונם על עסקי נפשות ועל עסקי ממון די הוה צבי הוה רמי ודי הוה צבי הוה משפיל. «

» בימים ההם בימי המלך הנ"ל היה הדבר הולך וגדל בקוסטדינא מנפש ועד בשר כלה כל עץ לח וכל עץ יבש לא תכבה להבת שלהבת ויאמר המלך לקרא לחרטומים וחכמים להגיד למלך מה יעשה בדבר אולי ישוב ה' מחרון אפו ויבואו ויעמדו לפני המלך ואין רואה ואין יודע. אז שלח המלך לקראת הרב ויבא וישתחו למלך על אפיו ויאמר לו המלך בא ברוך ה' הודיעני כפי דת היהודים מדוע היה הדבר בעולם ובמה נוכל לו. ויען הרב אליו כל מקום שאתה מוצא זנות אנדרלומוסיא באה לעולם והורגת טובים ורעים ויישרו דבריו לפני המלך ודתא נפקת והזונים מתהרגים וישבת המלך את עבדיו מחטוא עוד לעיני השמש. ביום ההוא נתן המלך רשות לרב לחקור ולדרוש על כל היהודים אשר הרעו לעשות

ויהרגם ואת הנשארים יבדיל מעמי הארץ לבלתי התחבר עם
היניצירי עוד. אז ענה למלך דע כי כפי דת משה אין משפט
מות לאנשים הללו כי צריכין התראה ויען המלך אליו עשה
להם כטוב בעיניך כי ידעתך בשם וגם מצאת חן בעיני וישתחו
למלך על אפיו ארצה. הרצים יצאו רחופים בדבר המלך
והדת נתנה בקוסטדינא והעיר קוסטדינא נבוכה. ויצו הרב
לרצים הנצבים לפניו מעבדי המלך הביאו לפני פלוני ופלוני
ויאסור לעיניהם כל הבחורים אשר היו מתחברים עם היניצירי
וסני שומענייהו ויכום שם בחצר הרב מכה רבה מאד עד שהיה
הדם שותת ארצה ויפלו על ערש דוי ימים רבים ותהי צעקה
גדולה בקוסטדינא כי היו קולות המוכים והנאנחים והנאנקים
הולכים עד למרחוק וכל קרוביהם צועקים במרה ונצבים
עליהם קרועי בגדים אדונינו המלך הושיעה וגם היניצירי
התחננו לפניו לבלתי יכם ולא שמע אליהם ויך במשמניהם
על כן נטרו לרב איבה היניצירי וישטמוהו מן היום ההוא
והלאה ויבקשו להמיתו כאשר נכתוב עוד. "ע"כ.

בליל שני של שבועות שנת הר"מא קרה המאורע הזה
אחרי אשר נשמעה השמועה כי מת השולטן ואין מלך בעיר
וירימו היניצירי את ראשם ויקומו ויבאו בבתי חורי העיר
לשלול שלל בין בתי הגוים בין בתי היהודים (ו) ויבקשו
ג"כ להשמיד את האנשים השנואים להם ומכללם הרב משה
קפשאליו כמו שספר ר' אליהו בחבורו (ח):

" ביה בליליא ליל שני של שבועות חקות קציר ישמור
לנו לא לנו ה' כי לשמך תן כבוד חכמים ינחלו ותמימים
יתמכו טוב ויבקשו היניצירי לשלוח יד להרוג את האלוף
מה"ר משה קפשאליו ז"ל וימררוהו ורובו וישטמוהו בעלי
חצים כי שומה היתה על לבם מיום ענותו והכותו את בחורי
ישראל אשר היו מתחברים עם היניצירי וימרר את חייהם
בענויין קשים ורעים ויאסור אותם לעיניהם כאשר כתבנו
בפרק י"ו על כן חרה אף היניצירי על הרב ז"ל ויאמרו אך זה

היום שקוינוהו מצאנו ראינו והשב נשיב לו כל הרעה אשר
 גמלנו. ויהי בחצות הלילה ואנשי הכליעל הניצרי נסכו על
 הבית מתדפקים על דלת הרב ויגשו לשבור הדלת. המרה
 מטיבים את לבם והנה אשה תוגרמית לקראתם בעד אשנבה
 נשקפה ותאמר להם מה לכם כי נזעקתם אחרי הדלת הזאת
 אחי מאין אתם ויאמרו מחרון אף ה' אנחנו אשר שלחנו בעיר
 לשחתה ותצעק בקול גדול אל נא אחי תרעו הידעתם כי
 יש בבתים האלה תוגרמים אין זר אתנו בשכונה הזאת ועתה
 דעו מה תעשו. כשמוע הניצרי את דברי הנערה וינוסו ויסעו
 הניצרי ויבקשו סביב העיר ויקראו למשה ולאף חרון (ט)
 לילה מגיד שהיו מחזרים על פתחי העיר וצועקין היכן משה
 שרוי. המה הרחיקו מבית הרב ותוגרמים אשר בבתים אשר
 עם בית הרב נזעקו ויקראו בקול גדול משה משה ויאמר
 הנני ויאמרו אל תקרב הלום של נעלך מעל רגליך ולבש
 בגדיך עליך מהר המלט שמה פן תספה בעון העיר מהרה
 חושה אל תעמוד קום צא מתוך קוסטדינא גם אתה גם בני
 ביתך ולכו עבדו את ה' אלהיכם אשר עשה עמכם להפליא
 ולא נתתם ביד אויב וברכתם גם אותנו אשר מנענו את
 הניצרי מכא בדמים וישמע משה וייטב בעיניו. והאיש משה
 לא ידע מאומה מכל המעשה הגדול והנורא הזה כי היה
 בחצות לילה בנפול תרדמה על אנשים ופתח בית הרב היה
 רחוק מן הבית אשר היה דר שם כי היה לבית חצר גדול
 מאד אשר שם היו מתקבצים הקהלורת הכלולות לשמוע
 הוראה מפיו בבוא כל ישראל לראות פני ה' מכאן למקבל
 פני זקן כמקבל פני שכינה על כן לא ידע הרב מאומה
 משבירת הדלת הנ"ל ואין רואה ואין יודע ממיתרת האדון
 ואין מקיץ כי כלם ישנים כי תרדמת ה' נפלה עליהם. וימהר
 משה ויקוד ארצה וישתחו ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך
 ה' ילך נא אדני בקרבנו וסלחת לעונינו הצילה מחרב נפשנו
 מיד כלב יחידתנו כי עם קשה עורף הגוי הזה החושבים

לכלותנו וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו. ויבקשוהו היניצרו
 סביבות העיר ויביטו אחרי משה היש בזה הרואה ויאמרו
 אין ויעברו בשאר הקהלות ולא מצאו ע"כ. **פרק ח"א**
 ויהי אחר הדברים האלה ישב השולטן בייזוּט על כסא
 מלכותו וילך בדרכי אביו ויאהב גם את היהודים והרבה
 לעשות חסד עם בימי גרוש ספרד ככתוב בספר הנזכר (ו):
 «והמלך שולטן בייזוּט דרך אבותיו בידו ומשורש נחש יצא
 צפע ופריו שרף מעופף וכמו ששולטן מחמיט אסף היהודים
 השכונים בשאר הקהלות והביאם להיות עמו בקוסטדינא
 ויאמר באו חסו בצלי כאשר כתבנו כן בנו זה שולטן בייזוּט
 היטיב עם זרע אברהם עבדי ה' בני יעקב בחיריו ולא השליכם
 מעל פניו כאשר עשו לנו קצת מלכי הגוים שקראו אחרינו
 מלא אל כל המקום אשר נבא שם ולולי זה כבר אבדה
 שארית יהודה וזכר ישראל אשר גורשו מספרד וארגון ופורטוגו
 וציציליאה והריק אחריהם חרב מלך ספרד המרשיע ולא
 זכר ברית אהים הלא אח עשו ליעקב ויעקבנו זה פעמים את
 ממוננו לקח והנה עתה לקחו ברכתנו ויעוללנו במסלות
 שללו שלל בזו בזו ואמרו לציון מה לך אלהיך וסלו כל אבירי
 הרועים וירעו את צאן ההרגה וקוניהן יהרגון ולא יאשמו
 ומוכריהן יאמר ברוך ה' ואעשיר ורועיהם לא יחמול עליהם»
 ע"כ. **פרק ח"ב**

ובמקום אחר עוד באו הדברים האלה יותר בפירוש ושם
 נזכרו ג"כ הטובות אשר עשה בימים ההם הר' משה קפשאלי
 עם בני בריתו הגרושים להחיותם לפליטה גדולה (יא): **פרק ח"ג**
 «וישמע שולטן בייזוּט מלך תוגרמה את כל הרעה אשר
 עשה מלך ספרד ליהודים וכי הם מבקשים למצוא מנוח לכף
 רגליהם ותחס עינו עליהם וישלח אנשים מלפניו ויעבר קול
 בכל מלכותו וגם במכתב לאמר לבלתי יהיה רשאי שום אדם
 ממושלי עיירותיו לדחוף את היהודים ולגרשם רק כלם יקבלום
 בסבר פנים יפות ואשר לא יעשה כן אחת דתו למות. וגם

בכיאו (Scio) שלח כדבר הזה ויפול פחד המלך על העם
 ויקבלו את כל היהודים בסבר פנים יפות חומה היו עליהם
 גם לילה גם יומם כל ימי היותם עמם ולא הכלימום ולא פקדו
 מאומה ויבאו בתוגרמה אלפים ורבבות מן גרושי היהודים
 ותמלא הארץ אותם. אז הגדילו לעשות קהלות תוגרמה
 צדקות לאין מספר וחקר ויתנו את הכסף כאבנים לפדיון
 שבויים ושבנו בנים לגבולם. בימים ההם הגדיל לעשות
 בקוסטידינא האלוף מוה"ר משה קפשאלי ז"ל אשר היה הולך
 סביב הקהלות והיה כופה אותם לתת איש ואיש חקו הראוי
 לו והיה כופה על הצדקה דבידו הורמנא דמלכותא הן לעגש
 נכסין ולאסורין גם האיש משה גדול מאד וכל אשר יצום
 יעשו לא יגרעו דבר והיה מעשה הצדקה שלום ע"כ.
 איש גדול חכמה היה הרב משה קפשאלי והוא היה דורש
 כפי יכלתו את שלום העם כי היתה לו לבדו הממשלה עליהם
 ורעה אותם דעה והשכל וכאשר היו מביאים לפניו כל ריב
 למשפט לפעמים היה גוזר את הדין ברוחב בינתו כפי צורך
 השעה לבלתי אחוז תמיד בדברי ר"ז (י) וירע הדבר בעיני
 חכמי דורו אשר בעיר כי דעתם קצרה מהשיג את כוונתו
 הישרה והנכונה אשר עשה למען הסיר את העם מעון ובהיותם
 כפופים תחתיו כי המלך שמו פקיד לכולם הרחיבו את פיהם
 עליו האריכו את לשונם ויכתבו שטנה עליו אל הרב יוסף
 קולון אשר הטא את אזנו לדבריהם תכף ומיד לבלתי תת
 את לבו לבחון אותם אם היו ילדי פשע זרע שקר וידרוך את
 לשונו על הרב משה קפשאלי ואש המחלוקת דלקה אז בין
 הרב קפשאלי ובין הרב קולון. ויכתוב ר' אליהו קפשאלי
 הנזכר אגרת יקרה ונחמדת על הענין הזה וגם כאן אביא את
 דבריו המפיצים אור על אודות המחלוקת הרבה והעצומה
 ההיא (י).

" . . . בקוסטידינא נתקנאו ארבעה חרשי משחית (י)
 על נשיאותו של מהר"ם הנזכר על דרך ויקנאו למשרה

במחנה כי בזמנו לא זכה חכם שם בקוסטדינא לגדולתו
 וכל קהלות הקדש נכנעו תחת ידו ואפילו מגדולי גירוש ספרד
 המה הגבורים אשר מעולם אנשיה וכל מי שראהו והכירו
 אמרו עליו לית דין בר נש. סוף גדולה שנאה מקלקלת
 את התורה (טו) וייחסו לו לאותו צדיק דברים אשר לא חשב
 ולא דמה ולא עלו על לבו ויעשו גם הם בערמה ויוציאו
 עליו עדי שקר ויפח חמס ונתחבר עמם גם רב אשכנזי שמו
 ר' משה עשרים וארבע כילא היה לו יד זולתי בעשרים וארבע. «
 ויען כי אז שלחו את עשרים וארבע הנ"ל לקבץ מעות
 מהקהלות לשם עניי ירושלם תו"ב והלך בקוסטדינא ושאל
 ממנו עזר כי ראה שלא היו חוששים מפניו ואז היה שעת
 חירום בין התוגר מלך קוסטדינא ובין השולטנו מלך מצרים
 והרב נתירא לנפשו פן ידע המלך שהוא סבה שיוציאו מעות
 מארצו לשלחם בארצות אויביו לכן לא עזרו אך לא מנע גם
 כן בידו ובראותם הקהלות שהרב לא עזרו ולא חזק דבריו לא
 שמעו ולא שתו על לבם דברי עשרים וארבע הנ"ל ולא קבץ
 מאומה. וכראותו כן עשרים וארבע לא הבין שהרב לטובה
 נתכוון ושכח הטובות שעשה לו הרב ביחוד ואשר חזק את
 ידו נגד האלוף מהר' אליה מזרחי אשר הורידו פעם אחרת
 מהבית הכנסת שלו והכריחו (טז) הוא ותלמידיו מלדרוש ובא לו
 אל הרב ונתרעם על שהלבין פניו והיה בוכה ונאנח והרב
 בחסידותו חמל עליו ולקחו עמו והלך באותו בית הכנסת
 ונכנס ואמר מי הוא זה ואיזה הוא אשר עשה לו ההלבנה
 הזאת? ולא ענו את הרב דבר מיראתם אותו ואז אמר לו:
 עלה לדוכן ודרוש ונראה מי יורידך וכן עשה ודרש ואחריו
 דרש הרב ז"ל והוכיחם תוכחת מגולה על המעשה שעשו לו
 והרבה להיטיב לו. ובהיות בעונות נמצאת בעולם – ובפרט
 בין האומה הישראלית – מדת ההתנכרות נתנכר עשרים וארבע
 להרב ונתחבר עם ג' (יז) חרשי משחית הנ"ל כי שומה היתה
 בלבו מן היום שלא חזק את ידיו לקבץ צדקות כרצונו ולקח

הכתבים שכתבו המשטינים הנזכרים והלך לו אל מהר' יוסף קולון בארץ רחוקה בצרפת כי ידעו שלא (י"ח) היו כותבים במקום שידעו ושהכירו את מהר' משה קפשאלי מיהת על פי השמועה לא היו מאמינים להם והיו דוחפים בשתי ידיים את דבריהם.

«ומהר' יוסף קולון הנ"ל האמין תיכף לדבריהם ומבלתי שמוע לרב הנ"ל מהר וכתב נגדו דברי ריב ומצה אשר לא כדת ויותר משנתים ימים עמדו כתבי מהר' יוסף קולון בקורון ולא הוליכום ומי בעל דברים יגש אליו? אלולי שלקחה אוון מורי זקני (י"ט) הנ"ל שמץ מן הכתבים הנ"ל ושלה ואיים מכאן על מי שהיה מחזיקם שישלחם תכף לאחיו הרב בקוסטדינא אבל לא היו נודעים כלל. סוף כשהגיעו הדברים ביד מהר' משה הנ"ל קבץ הקהלות וקרא באזניהם וגעו כלם ובקשו אחר אותם עדי שקר וכלם ספו תמו מן בלהות כי ה' פקד עון הרב עליהם וימותו האנשים מוציאי דבת הרב רעה במגפה לפני ה'».

«סוף מוהר' משה תפש על מהר' יוסף קולון על שנשא שמע שוא והרבה לכתוב לו קשות וכתב לו: לא חשחין אנחנו על דנא פתגם להתבותך במה שייחסת עלי כי לא היו דברים מעולם. ואחד מן הצחיות ששמעתי מפי זקן אחד שראה תשובות הרב היה על שמהר' יוסף קולון תפש עליו: איך נתקדשה אשה בתאנה והתירה ומהר' משה קפשאלי כתב לו כן: אלו היה לשון מוציאי דבה התוכה והוה מקדש בה אינש אתתא הוה אמינא דמקודשת דחוי לכלבא ולשונרא ושוה פרוטה ואיך תייחס לי כי נתקדשה אשה בתאנה והתרתיה? לא תהא כזאת בישראל! ולהראות מ' משה חכמתו תפש כל שטות המורות שבתלמוד ופלפל עליהם ושלה בידו וכל גדולי קוסטדינא עזרוהו וכתבו נגדיות כנגידן נגד מ' יוסף קולון יש בידינו קצת מהם (2).»

«גם האשל הגדול מה"ר ר' יהודה מיניץ ז"ל עזר מ' משה

קפשאלי וכתב נגד מ' יוסף קולון תוכחת מגולה והתחלת
 אגרתו הרמתה: «על מי הגדלת פה על מי הרמות לשון על
 קדוש ישראל» ושבח את מ' משה קפשאלי ביותר כי מכיר
 היה אותו בהיות מ' משה בגלילות אשכנז בישיבות. גם
 גדולי אשכנז כעין גדול הדור מ"ר יעקב מרגלית ז"ל ושאר
 גאונים נתעוררו בדבר וקנאו קנאת ה' וקנאת מ' משה הנזכר
 כי לפי האמת עול וחמס עשה לכתוב נגדו טרם שמע מה
 בפיו (כא). ובנואם הכתבים בידי מ' יוסף קולון היטב חרה
 לו עד מות כי ראה והכיר בחכמת מ' משה קפשאלי ובחסידותו
 ושלא התנהג עמו כשורה ונחם מאד על הדבר וכו'.
 «... מעיד אני עלי שמים וארץ כי שמעתי למרי האלוף
 מ' יצחק לוי אינגליהם אשכנזי ז"ל שגם מעלתו למד עם מ'
 יוסף קולון איך נחם מאד מ' יוסף קולון במה שעשה והיה
 מחרף ומגדף את מי שהיה הסבה ויפתוהו ויסיתוהו. לא עברו
 ימים מועטים עד שחלה את חליו אשר מת בו מ' יוסף קולון
 ובחסידותו קרא לבנו הגדול מ' פרץ ז"ל והשביעו לילך
 בקוסטדינא לפיכך את הרב הנזכר וכן עשה. ובא מ' פרץ
 הנזכר לפני מ' משה ופייסו וגם הרב בחסידותו קבלו בסבר
 פנים יפות ועזרו נגד האלוף מ' אליה מזרחי ז"ל כי באו שניהם
 במחלוקת במשפט מלחמות ה' ולא היה כח ביד מ' פרץ
 הנזכר לעמוד בפני מ' אליה הנזכר והרב היה עוזרו ותומכו
 ואומר למ' אליה: ראוי לכבדו לפחות מפני כבוד אביו.» ע"כ.
 בתוך הדינים שיצאו מלפני ר' משה קפשאלי ועליהם
 חרה אף מה"ריק אחד מהם היה בדבר «האנוסים שמתו בלא
 בנים ולהם אחין ונטמעו בין הגוים אם נשותיהן מותרות לינשא
 היכא דשבו לדת האמת» (כב) ותשובת ר' משה היא בדרך
 קצרה כמדת הגאונים הראשונים ורחוקה מדרך בני גילו יען
 אשר לא האריך להביא ראיות ולפלפל בענין לחזק את דעתו
 להתיר. בס' כנסת הגדולה (כג) הובא עוד דין אחר שפסק
 הרב קפשאלי ז"ל: «החכמים שתולין הסודר על כתפיהן

לתכשיט ת"ח אסור לצאת בה בשבת כך מצאתי כתוב למה"רר
 דוד בן מה"רר מיסיר ליאון וכתב שמו"הרס קפשאלי ז"ל גזר
 על זה פה קושט. אמר המאסף ואני ראיתי בקושט שאינם
 נוהרים מזה" ע"כ.

וימרת משה זקן ושבע ימים (כד) ועוד היום נמצא קברו
 עם קבורת ר' אליהו מזרחי בבית הקברות הקדמון
 בעיר קוסטנטינופולי (כה).

ב' ר' אליעזר קפשאלי.

בימים ההם חי בקוסטנטינופולי ר' אליעזר קפשאלי וגם
 שמו ראוי להזכר לטובה יען אשר לא נמנע עם קצת חבריו
 מללמד דעת את בני הקראים ואם כי לא מצא הדבר חן בעיני
 הרב משה קפשאלי לא נתנו ר' אליעזר וחבריו את לבם
 על זה כאשר הגיד ר' אליהו מזרחי בפסק הקראין (כו):

« וכן הורה הזקן מה"רר אליה הלוי זל"ה ומה"רר אליעזר
 קפשאלי שהיו חסידים ומופלגים ובעלי הוראה והיו מלמדים
 בני הקראים תורה שבעל פה מפני שהיו מקבלים עליהם
 שלא יחללו את מועדי ה' המקודשים ושלא יזלזלו בכבוד
 חכמים החיים והמתים זל"ל וכבר היה חולק עליהם הרב
 ר' משה קפשאלי על היותם מלמדים להם מהתורה שבעל
 פה שאינם מאמינים בה ועם כל זה החזיקו בהוראותם ולא
 שמעו לדבריו כי אמרו שכל מי שיבוא לקבל שלא יחלל
 בפרהסיא ושלא יזלזל בכבוד חכמינו זל"ל הוא מותר ללמדו
 מקל וחומר ממילת בניהם ומכמה ראיות רבות שעברו ביניהם.
 ע"כ.

ג' ר' אלקנה קפשאלי

תלמידו של ר' משה היה ר' אלקנה קפשאלי בן דוד (כז)
 כאשר הגיד ר' אליהו בנו בהקרמת ספרו:
 « ספורי מלחמת קוסטדינא ומלכה שמעתי פעמים שלש
 לגבר הוקם על אדוני אני ורבי מחמד לבי יצ"ו אשר עמד

שם ימים רבים ויצק מים על ידי משה איש האלהים והוא חמודו ושרידו וירא את כל מעשה קדושתו הגדול והנורא « ע"כ. אך לא ישב שם כל ימי חייו וישם לדרך פעמיו וילך אל ארץ קנדיאה ויגר שם. ויהי בימי גרוש ספרד ויבואו שמה מאחיו בני עמו למצוא מנוחה והגדיל להיטיב עמהם כאשר הודיע בנו (כח): » גם באי קנדיאה באו רבים ויעשו צדקות גדולות עד כי חדל הסופר לספור כי אין מספר ובהיות מורי ורבי החכם ר' אלקנה קפשאל' יצ"ו קונדישטבלו (כט) לקהל קדוש קנדיאה עשה ביום אחד מאתים וחמשים פרחים ויניציאני צדקה לשם הגרושים הנ"ל וזה היה בערב ט' באב משנת הר"נג וכהנה רבות » ע"כ.

ד' ר' אליהו קפשאל'.

האחרון הוא ר' אליהו והוא החביב מכלם. מקורות ימי נערותו (יען אשר לא הוברר זמן ומקום לידתו ופטירתו) (ב) רק זאת הגיד הוא בעצמו כי ביום כ' חשון רס"ט עזב את עיר מולדתו והפליג בספינה ויבוא בעיר ויניציאה ומשם הלך אל עיר פאדובה לשקוד על דלתי בית המדרש ההוא אשר היה מלמד בו ר' יהודה מינץ אך לא ארכו הימים וימת הרב ביום ה' אחרי אשר שמע אליהו דברי חכמה מפיו (לא) ויצק מים אח"כ בעיר ההיא ע"י ר' מאיר קצנאילנבוגן (לב). בשנת ר"פג פרץ הדבר בבני קנדיאה והרב קפשאל' כבר שב אל ארץ מולדתו ובעת ההיא הוקם על אחיו הוא ושלושה חבריו למען יהיו נגידים עליהם ככתוב בספרו (לג):

« ויהי מעת כוא הרודייני (ר"ל אותם שנמלטו אחרי לכידת רודוס ביד בני תוגר) בקנדיאה יד ה' היתה בעיר מכה רבה מאד כי מרוב הפגרים שהיו ברודוס גם גוים גם תוגרמים החל הנגף שם ובבואם הנה באה ומרשעים יצא רשע לפניהם ילך דבר ויצא רשף לרגלם ואוי לרשע ואוי לשכנו. ויהיו מתים האנשים פתע פתאום מדי יום ביומו זעיר שם זעיר שם

והחורף יחרפם למות ונאמר מקרה הוא. ויהי אך יצא יצא
 הפסח פסח ה' על קנדיאה מכת חרב והרג ואבדן יצא הקצף
 מלפני ה' החל הנגף ויתן ה' דבר בעיר ויעיר כל חמתו
 ובכ"ז לניסן נסו הצללים והחל הנגף בקהל וימת בן אחד
 למיכאל כהן ירומטו וממנו בערה האש ולא עברו ימים
 מועטים ונוגפה אמו שטשו בת טפארי וכל פמיליית שמואל
 לגאזא אשר היה מתגורר תחת הבית הנ"ל והסגרנום וטמא
 טמא יקראו ויודע הדבר לשררה ויאמרו לשלוח אותם לעזאזל
 המדברה כי חשבו לכבות האש וכן עשו ושלחום בדיאה
 (הוא שן הסלע Diu) ארץ גזרה ארץ לא עבר בה איש ולא
 ישב אדם שם ושם מתו נפשות וכל השארית נתרפאו.
 אז סידרו השררה ויעשו ארבעה מנהיגים ומסדרים על הקהל
 ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע אולי תשקע האש ואני אחד
 מן הארבעה המסדרים הנ"ל וטהרנו החולים מכל נכר
 ונעמיד משמרתנו איש במלאכתו בעתים מזומנות להשקיע
 האש ולהוציא את הקינים ולא יכלנו כי מצות המלך מלכי
 המלכים היא לאמר מי זה רועה אשר יעמוד לפניו זכרה לי
 אלהי הטובה. ויהי כאשר ראיתי אני ורעי הנצבים על המלאכה
 כי מרבים החולים ונאמר הנה זאת הרעה מאת ה' מה
 נוחיל עוד שפכנו שיחנו לפני השררה והשרים הנצבים על
 המלאכה לתת מקום מיוחד ליהודים להשים שם החולים ולא
 יוסיפו לשלחם בדיאה עוד. ויעתר לנו לדבר הזה ונתנו
 ליהודים מקום מיוחד בקרוטורי (אולי הוא שן הסלע Aerotiri)
 החוק מן העיר ויאמר להם בנו לכם בתים לחוליכם וגדרות
 למנוגפכם וחיו ולא תמותו בטוב בעיניכם שבו ויאמרו
 היהודים החייתנו נמצא חן בעיני אדונינו. «
 אז עשו בקהל צדקה גדולה להחיות רוח החולים
 וקנינו קרשים ועצי שטים ושולחנום דרך הים אל המקום אשר
 נתנו השררה לעמוד החולים ונעשה שמה עליות קיר קטנות
 וסוכות ממש עשו להם שמה מטה ושלחן וכסא ומנורה ושלחנו

שם קצת מן המנוגפים כי מצות המלך היא לאמר וקצתם מתו
וקצתם נרפאו. עוד זה מדבר וזה בא ויאמר רב הפגר בכל
מקום ובלילה אחד נוגפו פתע נשברו ואין מרפא יותר מעשר
נפשות וירפו ידינו וכל ישראל נבהלו. אז צותה השררה
לבלתי יצא איש מן היהודים בגיות כלל וסגרו את הקהל
בכריח ודלתים אין יוצא ואין בא ויתן ה' דבר בישראל
לפניו לא היה כן ואחריו לא היה כן וינוסו אל נפשם בהרים
ובגבעות ותחת כל עץ רענן הרבה מהיהודים ומשם צוה
ה' את הנחש ונשכם וקבורת חמור נקברו סחוב והשלך. ויהי
רעב גדול בין היהודים בקהל כי לא היו יוצאים לקנות אוכל
לנפשם והם יזבו מדוקרים מתנובות שדי והדבר והרעב
מבית אין בית אשר אין שם מת והלואי מת ולא מתים ורעה
עוד מזאת כי המתים נשארו בבתיהם ג' וד' ימים ואין קובר
כי לא היו יכולים להסיעם מן הקהל להוליכם בבתי הקברות
וחי השם כבר ראיתי אנשים שהסכימו להשליך את מתייהם
בים ורבים אשר סגרו את מתייהם בבתייהם וינוסו אל נפשם.
לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל לולי ה' שהיה לנו בקום
לנו אדם הנ"כר ליאון הרופא יצ"ו איש גבור חיל ושם נפשו
בכפו ויקנא לעמו ובכל צריהם לו צר ויהי עליהם למושיע
בקבורת המתים ז"ל ובקניית האוכלים ושאר צרכי הקהל
לא חסר דבר כי נתנהו ה' לחן בעיני השררה יר"ה ויניחוהו
לצאת בגיות ונתנו לו רשות לעשות כטוב בעיניו והפקידו
את מפתח שער הקהל בידו להוציא ממנו המתים לבתי
הקברות ויעש ה' תשועות לישראל על ידו ובגללו יגמלהו ה'
כצדקו כבור ידיו ישיב לו.

«ויהי כאשר ראיתי את כל הרעה הגדולה הזאת נשתוממתי
והודי נהפך עלי למשחית אני ראיתי כן תמהתי נבהלתי
נחפזתי זכרתי דברי חכמים מקדם הלכות עולמים כההיא
דתניא מלאך המות בעיר כנס רגליך וכו' ובאתי בחדרי וסגרת
דלתי בעדי ונסגרת בביתי ובחומותי בחברת אלופי ומיודעי

אדוני אבי ורבי אמי הורתי ואחי ואחיותי יש"צו ולא נראינו
 החוצה ויהי הדבר הולך וחזק ויזכו שוטרי בני ישראל ארזי
 לבנון אשר נטע ארזיו ומבחר ברושיו ולא חלו בס ידיים ולא
 היה ביום אף ה' שריר ופליט. ואחרי כן נסו כל השרים וכל
 עם הארץ בהרים ובכפרים ויהיו המתים במגפה
 ונשארה העיר ריקנית ושאינה יוכת שער ויהי הדבר הולך
 וחזק בקהל מאייר עד אב וימותו בקהל בה בשנה נפשות
 בימים ההם אני אליה הייתי מתאבל על המתים במגפה
 לחם חמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי וסוך לא
 סכתי ולא נשאר בי כח והודי נהפך עלי למשחית ואתנה את
 פני אל ה' לבקש תפלה ותחנונים בצום ושק ואפר ואתפללה
 לה' אלהי ואתורה מדי יום ביומו בכל תפלה וידוי יום הכפור
 ערב ובקר וצהרים ואשיחה ואהמה לא חסרתי דבר וזימנין
 תלתא ביומא הויתי ברך על ברכי וצליתי והודיתי קדם אלהי
 וכויז פתיחין לי בעליתי נגד ירושלם ואקרא בספר תורת
 האלהים מפורש ושום שכל על פי אשר הורני החכם אדוני
 אבי ורבי במקצת פסוקים בתורה בנביאים ובכתובים המועילים
 בדבר כפי דעת חכמי הקבלה הלא המה כמוסים עמדי
 חתומים באוצרותי" ע"כ.

הרב אליהו קפשאליו היה מורה הוראה בעיר קנדיאה
 והעמיד שם תלמידים ובתוכם ר' שמואל אלגאזי (לה) וינהג
 נשיאותו על אחיו עם ר' יהודה דיל מיריגו ממלא מקום
 אבותיו כי ר' מנחם דיל מיריגו קרובו הרביץ תורה גם הוא
 בקהלורת קנדיאה (לה) והיה עוד בחיים בשנה הראשונה
 שנסמך בה ר' אליהו ברבנות אך היה אז זקן ובא בימים כאשר
 הגיד ר' אליהו (לה).

ואף גם זאת כהיות ר' אליהו יושב על כנו לא שכח את
 רבו ולא בוש מלשאול את פיו פעם אחת ושתים וימצא חן
 בעיני הרב הנזכר אשר השיב לו והתחיל לספר בשבחו (לו):
 " אילן הנטוע לרבים שתול על גבים עושה פרי עץ הדר

ויזכור יום הולדתו ויזכור יום פטירתו ויזכור יום הולדתו ויזכור יום פטירתו

משנה לשנה הוא נאדר הוא האדיר הנטוע בעיר קנדיאה שמו נודע בשערים האלוף ה"ה כמה"רר אליא קפשאלי יצ"ו בן כמ"ר אלקנה זצ"ל שלום לו ולאור תורתו. אגודת אותיותיך הנוראות הגיעוני וששון ישע המה לי בראותי גדי שהנחת נעשה תיש בעל קרנים קרני הוד מחכמתו אשר תאיר פניו ואשתומם על המראה אשר תאמר להביא ממרחק לחמך להיות לך לסעד וכו' הלא מעלתך לא יצטרך לא לגמרא דידי ולא לסברא דידי רק מענוותנותו דמר ולא איש פניך ריקם עם כי לא הנחת מקום להתגדר בו וכו' כי לא נפל דבר ארצה מכל אשר כתב מעלתך «ע"כ. ושקיל וטרי על ענין השאלה ובמקום אחר (לח) אומר: «רק למוה"ר אליא קפשאלי יצ"ו ענית על איסור והיתר בהלכות טרפות במה ששאל מאתי על מעשה שהיה שם וכתבתי לו מה שכתבתי כדי לאפרושי מאיסורא» ע"כ. ור' אליהו השיב לו את גמולו ובמכתבו אשר הריץ אל מה"ר קארו (לט) כתב: «אעתיק למע"כ תשובת הרב הגדול מעוז ומגדול מה"ר מאיר אשכנזי ראש ישיבה בפאדובה אין ספק שכבר שמעתם על חכמת הרב הנזכר ועל חסידותו ועל תורתו הנפלאה כמותו ירבו בישראל אמן» ע"כ.

מנהג קדמון היה בעיר קנדיאה לקרות ביו"ה בהפטרות יונה ג' פסוקים הראשונים לכד בל' הקודש ולתרגם אח"כ כל הנביא מראש ועד סוף בלעז יוני ולדלג אח"כ לקרוא במיכה ג' פסוקים ולתרגם אותם בדרך הזה ויחשוב ר' אליהו לבטל המנהג הזה מפני שהיה שלא כדון וישמע ר' מאיר את הדבר ויכתוב אליו להשיבו ממחשבתו: «באמת מילתא דתמוה הוא המנהג הזה אכן לא זה הדרך להשען על בינתנו לבטל מנהג קדום אך צריך לבקש בכל עוז למצוא סמך ליישב אותו וככה עשו כל קדמונינו כאשר מצאו מנהג של תמהון» ע"כ ודחק את עצמו להביא לו ראיות לישיב ולהצדיק את המנהג (ס). עוד תקנה אחרת התקין ר' אליהו לבטל מנהג מכירת החתנות ביום שמחת תורה כפי המובא

בס' כנ"הג (מא). «מצאתי לה"רר אליהו קפשאלי בתשובה כתיבת יד כתב שמנהג קנדיאה היה למכור החתנות והוא ז"ל התקין שלא למכרה אלא לעשות חתנים מגדולי הקהל שאין ראוי שיהיו חתני תורה אלא מי שהוא מוכתר ומעוטר בתורה ולפחות שיהיו מגדולי הקהל» ע"כ.

ויהי אחרי שנת רצ"א דלקה אש המחלוקת בין שני רבני קנדיאה על אודות אשה בת יהודה דילמידיו שקבלה קידושין בפני ב' אחים (מב) והיה ר' אליהו אומר שהקידושין האלה היו בטלין ובר פלוגתיה היה אומר להפך ור' מאיר קצנאילנבוגן לא אבה להכריע ביניהם כאשר הגיד הוא בעצמו (מג): «ב' אריות רבי עילאה אשר נלחמו יחד זה על זה ימים רבים ואנכי ברחתי באלה מלהכריע ביניהם אף כי הריצו אגרותיהם וחבוריהם אלי פעמים שונות באשר נודע אלי כי הוא מחלוקת שלא לשם שמים רק קנאה ותחרות הביאם עד הנה. חשבתי אם אכתוב להם דעתי בהכרח אסכים עם אחד מהם אז יניף האחד ידו על הבריו ויאמר האח האח נצחתי ותגדל השנאה ביניהם אמרתי יכלו מאליהם וכתבתי לשניהם שלא יקוו ממני שום הכרעה במחלקותם ובקשתי מהם שישלימו פעמים ושליש והראיתי פנים לכל אחד מהם במכתבי אליו שאפשר שחברו ינצח אותו כי דבריו אינם רחוקים כדרך רודפי שלום המשנים מפני דרכי שלום» ע"כ. והם לא הטו את אזנם לדבריו ויפנו אל ר' משה אלשקאר (מד) אשר כבר קודם לכן שאל ר' אליהו את פיו והשיבו כהלכה (מה) וירא ר' משה אלשקאר את דברי ר' אליהו וישבחם ואחרי אשר האריך בשקלא וטריא חתם את דבריו ואמר: «כתבנו כל זה לרצות הקולמוס ולהתלמד במקום אחר כי כמה שכתב בהא מילתא כמה"רר אליה נר"ו היה די ויותר מדאי ואני תמה איך עמדו חבריו על דבריו ולא הודו לו כמשפט המודים על האמת» ע"כ ויוסף לחוק את הראיות אשר הביא ר' אליהו ולבטל את דברי חברו כאשר אמר כבר בפתחו את פיו: «נפלאתי הפלא ופלא מפה

קדוש יכתוב ידו לומר שחוששין לקרושיה ובלא גט אין להקל
 עיגוניה מעולם לא ראינו ולא שמענו ומראש לא הוגד לנו
 שיש לחוש לקדושין שנתנו בפני ב' אחים ולא התפרדו לא
 בשעת הראיה ולא בשעת הגדה בב"ד ודבר זה כתוב בתורה
 שנוי במשנה ומשולש בתלמוד ע"כ.

עוד ריב אחר היה בין שני הרבנים הנזכרים על אודות
 אשת איש אשר העיד גוי מס"ל שגוי אחר הרג את בעלה
 והיה ר' אליהו מתירה לפי עדות זו ובעל דינו היה אומר
 להפך והפעם הזאת הקדים ר' יהודה ויערוך את טענותיו
 לפני ר' משה אלשקאר למען ישב לו לימינו ויסמוך בידו אך
 לא הצליח בזה כאשר הגיד ר' משה (מ): «מה שלא השבתי
 על השאלה אחרת לפי שלא היו העדויות כתובין ולא המשא
 והמתן אלא מכמ"הרר יהודה לברו ולאו אורח ארעא אלא
 עד שתבוא מיד שניהם כגון זה כמו שכתב רבינו יצחק בר
 ששת בתשובה על כיוצא בזה ז"ל דע לך שאין דרך בעלי
 הוראה להורות בריב שנפל בין שתי כתות אם לא שיהא
 נשאל מהדיין או מהשתי כתות יחד פן יטעים האחד דבריו
 לחכם ויצדיק הראשון בריבו ובא רעהו וחקרו וצריך לסתור
 את הדין ואיכא זילותא לחכם גם יש לחוש כי מתוך תשובת
 החכם ילמוד לשקר ע"כ. וכ"ש בראות שהכוונה לקנטר
 ולהגזים על חבירו שאין מן הראוי לקרותה אפילו לראותה
 עד שיבוא דבר שניהם» ע"כ. ובהגיע לו כתב מידי שניהם
 לא נמנע מלגזור אומר וגם בענין הזה ראה את דברי ר' אליהו
 ויפתח את פיו ויאמר: «תמה אני ונפלא הפלא ופלא על שני
 רבנים יחלקו בדבר בזה דאין לך בעולם הסחה גדולה מזו
 ואין לך בעולם עדות יותר ברורה מזו שהעיד על הריגתו
 ואיך ובמה ועל מה כאלו נחקר מפי ב"ד ועמל הוא בעיני
 להביא ראיה על כיוצא בזה וקולי אליך כמ"הר אליא גר"ו
 שהשיאו את כ"ת דמיונות בדרמי דטבע בים ומת במלחמה
 וכיוצא בהן שכתב מי שכנגדך עד שנזקקת להשיב על דברים

שאינן כענין הקץ לדברי רוח ומה ימריצך כי תענה עליהם
 ואף כי נדחקת וכתבת לו דאי הוה קמן הגוי המסיח הוה
 שׁיילי ליה אבל כיון דליתיה קמן אין צריך» ע"כ. ואחרי הביאו
 ראיות על גוף השאלה מוסיף ואומר: «גם קולי אליך כמו"הרר
 יהודה נ"רו כי לא תהיה תפארתך לבקש חמורות ואריכות
 דברים שלא כענין להגדיל גוף הקונדרים למען לא ירוץ הקורא
 בו ולהגזים הגזמות עצומות להבהיל השומעים בלא טעם
 כעיקר בענין עגונה ותאסור שומנא ותקרא למיקל בה ומשיב
 כעניינה דינא שריינא וכמה דברים באו בקונדרים שלא
 בהשגחה ואעיר לכ"ת על הקצת מהקצת מהן» ע"כ. וחותם
 ואומר: «ואלמלא דמסתפינא פן יחשדני שומע שתמהתי
 ותפסתי על כמה"ר אליה נ"רו לפי שהשיב על דברים שאינן
 כענין ואעשה כן גם אני הייתי כותב לכ"ת גם הערות אחרות
 כהנה וכהנה» ע"כ. וימצא ר' יהודה גם הוא עזר כנגדו והוא
 חכם א' מחכמי קוסטדינא ובן גילו וכאשר ראה ר' משה את
 ב' התשובות היוצאות מתחת ידם קם וישפוך בוז עליהם. (מז)
 ויהי כאשר ראה ר' יהודה את חברו מתנשא עליו לא
 יכול להתאפק עוד וכתוב אל הרב אלשקאר אגרת תמרורים
 ויתרעם עליו במאד מאד באמרו כי שטפא דאהבה עורה את
 עיניו וכיו' בזה ובהגיע הכתב אל יד הרב אלשקאר אשר
 היה אז בן ע"ה שנה (מח) עלה עיניו באפו וישפוך עליו חמתו
 וידבר אתו קשות לאמר (מט) «אלמלא את פני אחיך יצ"ו
 אני נושא ולמען החכם הנשא כ"הר שלמה קרובך אני עושה
 הייתי גוזר עליך ממושב חכמי זקני ונבוגי מה שיזמת לעשות
 לחברך הדובר אמת ומגיד מישרים שלא יהיה לך שום עסק
 בדני קדושין גיטין וכיוצא בהן כי לא ידעת בטיבן ובעקריהן
 לקיים מה שנאמר ועשיתם לו כאשר זמם בחלומותיו אשר
 חלם» ע"כ. כראורת הרב מאיר קצנאילנבוגן את המעשה
 הזה הבין שלא היה לו לשתוק עוד ושהגיע העת לעמוד
 בעד תלמידו הנרדף ויקח קסת הסופר אשר במתניו להוכיח

את הרב אלאשקר על מנהגו אשר נהג ולהראות לו כי לא היה לו להאשים כ"כ את הרב יהודה (י).

בכל זאת אין להכחיש כי הרב אליהו קפשאל היה מתגרה על המתנגדים איו והיה מבקש להשפילם כאשר תגיד השאלה אשר שאל מאת הרב תם יחייא בענין שטר שליחות הגט (נא) והרב יחייא השיבו כראוי (נב) וז"ל בחתימת התשובה: « ידעתי נאמנה שמדת חסידותך היא המכרחת את כ"ת לצאת ממחיצתך להתפש כנגד חכם מערכך וגדר מדרגתך וכזה וכיוצא בזה אמרו זקן ואינו לפי כבודו והתעלמת » ע"כ.

ר' אליהו קפשאל הובא ג"כ בס' תשובות ר"י בירב ואני לא ראיתי את הספר הזה (נג) והריץ עוד כתביו אל גדולי הדור אשר קמו תחת הרב בירב וישבו על כסאו על אודות איסור שימת אבן חדא בהיכל בית הכנסת אשר בה מצויירת צורת ארי בולטת (נד) והנה לא השיגה ידי בי אם תשובת הרב המב"ט כפי אשר חפץ למען צדקו להעתיק אלי החכם היקר רבא דעמיה מדברנא דאומתיה האלוף כמוה"ר מרדכי מורטארה יצ"ו מ"ץ בק"ק מנטובה וירא הרב המב"ט את דברי ר' אליהו וישבחם והוסיף להביא ראיות לחזוק. עוד אזכיר את הרב אברהם ן' נחמיאש בר' פלוגתיה של הרב קפשאל כפי המובא בס' כנסת הגדולה הנ"ל (נה) ובספר ההוא הובאו עוד איזה פעמים תשובות כ"י של ר' אליהו קפשאל (נו) כמו שהעיר כבר בעל שפתי ישנים (נז).

גם חכמי מצרים היו במכירי ר' אליהו ויזכירם בספרו (נח): « ביום ההוא ישב המלך הגדול שולטן שלים על כסא מלכות מצרים ודן דיני נפשות ודיני ממונות ונתקיים הפסוק שאמר ישעיה הנביא ע"ה דכתיב הנה ה' רוכב על עב ק"ל ובא מצרים ק"ל בגימטריא סל"ס כי כן שם המלך בלשון תוגרמה וכן נכתב. זה הדבר לא מלבי ומשם חכמי ישראל שבקהלת מצרים נאמר לי כי כיון שראו מה שנעשה בדקו למצוא למלכות שלים רמוז מן הכתוב וכו' » ע"כ.

ר' אליהו קפשאלי הניח אחריו ברכה בה הפליא עצרה הגריל תושיה הם ב' חבורים ח'שובים ונכבדים בתכונתם עודם בכתובים הא' הוא ס' ד"ה למלכות ויניציאה והב' הנקרא בשם סדר אליהו (נט) או דבי אליהו (ס) אשר רובו ספור צמיחת והצלחת מלכי בית תוגרמה. והנה באוצר הספרים אשר בעיר לונדון (British Musaeum) נמצא קובץ כ"י הכולל כל ב' החיבורים הנזכרים (סא) אך הוא חסר משני קצותיו ומסומן בסימני הדפים מדף א' עד תכ"ז כאלו היה שלם מראשו עד סופו. בראשו נמצא ס' ד"ה למלכות תוגרמה המתחיל מפרק כ"ה עד סופו ואח"כ באה הקינה אשר פצו שפתי הרב קפשאלי על מיתת ר' שאול הכהן בתוך המגפה בשנת רפ"ג (סב) והאחרון הוא ס' ד"ה למלכות ויניציאה. כן הגיד אלי החכם המפואר תפארת דורנו ר' יוסף צ'עדנער לטוב יזכר שמו אשר הפליא לעשות חסד עמדי וימהר לתת מרגוע לנפשי ולמלאות את בקשתי ואלו הם קצת עניינים הבאים בתוך ס' ד"ה למלכות ויניציאה כפי מה שכתב לי החכם הנזכר יהי מקורו ברוך:

« דף שמ"ד ועתה נחל לספר ראשית התחלת בנין ויניציאה (1523-394) »

« דף שנ"ד ועתה נספר מן העלילות והנבלות שנעשו לעם יהודה בארץ אשכנז »

« דף שע"ז עתה נספר קצת מתוקף מלחמות איטליאה (משנת את"קד) »

« דף תי"ג ועתה נספר קצת מתוארי ויניציאה המהוללה »
 « דף ת"כ ועתה נשלח את ידנו גם אל יתר הקורות . . .
 בארצות איטליאה »

« דף תכ"ד מעשה א' שקרה בו יניציאה (אח"כ חסר דף או יותר) »

« דף תכ"ה (מתחיל באמצע המאמר) ויחילו עד בוש ויאמרו אליו קום »

« דף תכ"ז (בסוף הדף) ולא יעמוד מלך צרפת מפניהם »

כי חשבו עליו מחשבות ושניהם המלכים (ותו לא. חבל על דאברין) «עכ"ד. אין מצינו מצינו א"ס ה"צ"ה ה"צ"ה
 שתי פעמים רמו המחבר בעצמו אל מלאכת ידו זו בתוך ספרו האחרון (סג) בז"הל: «כאשר דברנו באורך בס' דברי הימים למלכי (sic) ויניציאה» ע"כ ועוד עשה לו זכר ר' משה מיץ באגרתו (סד): «הגאון הגדול הפילוסוף האלהי הרופא המומחה כמו"הרר מנחם זצ"ל והוא הנקרא מקהלות קנדיאה לשוב להרביץ להם תורה אחרי שנשבה בפאדובה בשעת מלחמות הויניציאני עם הקיסר והמלכים ולקחו כל ממונו ככתוב בספר דברי הימים להרב האלוף מ' אליהו קפשאל מקנדיאה» ע"כ.

בזמן שהיתה המגפה בעיר קנדיאה כתב ר' אליהו קפשאל את הס' יקר הערך דבי א"הו כאשר הגיד הרב המחבר בשילהי הספר: «מאשר נלאו רעיונינו מדבר באופל יהלוך מקטב יסוד צהרים לעיין בעיונים התלמודיים וזולתם מן העיונים הצריכים ישוב דעת ועיון רב ויום יום נאמר מה בסופנו כי נפלו מצדנו אלף ורבעה מימיננו ואני נגוע הטיול מוכה הבטלה לכן כתבתי את אגרת דברי הימים הללו מפי חכמים וזקנים יחדו למען נתגעגע מעט קט בקריאתם ובכתיבתם ובהלצתם כי נעמה ונסיר מעלינו יראת מר המות הזה ונשיא את דעתנו לדברים אחרים ונחיה ולא נמות והארמה לא תשם. זאת היתה כונתנו בחבור הלז בימים האימים הזעומים העצומים הללו נוסף על הסבות אשר נתננו ואשר כתבנו בתחלת חבורנו בהקדמתנו ואחוז בזה וגם מזה אל תנח ירך ומי יודע הזה יכשר או זה יכשר ואם שניהם כאחד טובים» ע"כ. וחותם ואומר: «ובכאן נשלם מה שראינו לספר ממלכות תוגרמה הרמה והעצומה ויתר הספורים הנמשכין א"ה להועיל לקוראים בו כי יתענגו מעט בספורי אלה ע"ד אמרם ז"ל כד הוו חלשי רבנן מגירסייהו הוו עסקי במילי דבדיחותא וכו' ועם שיגיעו להם מהספורים תועליות כלולות וגדולות כאשר כתבתי

בראשית אמרי וה' הוא עדי וסהדי כי כונתי בכל ספורי לשם
שמים למען דעת צדקות ה' התחלתי הספר הלז ביי"ד סיון
הר"פג והשלמתיו היום כ"ה לאלול הר"פג ותודות והלל לה'.
אשבח ארומם ואברך לבורא כל ואין עוד מלבדו
יעצני והורני להתחיל וגם לגמור עזרני בחסדו"ע"כ.

ספר דבי אליהו נחלק לארבעה ספרים וכל אחד מהם
נחלק לפרקים וסכום הפרקים הוא קס"ו. הספר הראשון כולל
ספור קורות מלכות תוגרמה מימי קדם עד מות שולטן מחמיט
השני. בספר השני נמצא ספור קורות מלכות בייזטואיונספחגם
ספור קורות מלכות ספרד מימי קדם עד גירוש היהודים מארץ
ספרד ופורטוגאל. בספר השלישי נמצא ספור קורות מלכות
שולטן שלים ובספר הרביעי נמצא ספור קורות מלכות שוליימן
עד זמן לכידת רודוס בשנת הר"פג. מלבד הארבעה הספרים
האלה נמצא עוד ספר חמישי ובו מחברת כח ה' שמה כפי
דברי המחבר בסוף ההקדמה: «הספר החמישי יש בו מחברת
כח ה' ושם עוררתי קושית צדיק ורע לו רשע וטוב לו והזכרתי
כל דעות ח"ול האמורים בגמרא א' הנה וא' הנה בנרון הלז
ואח"כ הזכרתי דעות חכמי הקבלה בסוד העיבור ושם עוררתי
על לימוד התורה והחכמה ולבזות הבלי העולם ויראת ה'
שמתי מחסי ואליה אמרתי הטי נא כרך ואשתה ויראת ה'
היא אוצרי. ועוד כללתי בספר הלז מחברת א' הנקרא חסדי
ה' כי שם אזכיר חסדי ה' שגמלנו בעניין אחמיט בשיא המורד
על אדוניו בזדוניו וחרוניו ועוניו (סה) ועשיתי על אודותיו ועל
דבריו הלצה חרוצה המתחלת טוב ומשלמת טוב וטוב להודות
לה" ע"כ.

הספר הזה רב הכמות והאיכות בו הראה ר' אליהו את
שלימותו במליצות לשוננו והפליא לחלביש כל מושג וכל
רעיון במחלצות לשון צח ונעים בנוי על אדני המקרא ומליצות
חכמי התלמוד גברא רבא מסהיד עליה הוא ר' יוסף דילמידגו
הכולל אותו בתוך הספרים שהם לתענוג נפש בשעת העצבון

(טו). ככל זאת לא בא לאור העולם ולא נתפרסם הספר כראוי ויהי כאשר בקש החכם הנוצרי טיאופיל אונגיר לדעת את טיבו יען אשר שמע "כי אינו נמצא כי אם כתיבת יד" כמו שכתב באגרתו השלוחה אל עיר פאדובה לא ידע הרב יצחק חיים כהן מהחזונים להשיב על זה מאומה יען אשר נעלם הספר מנגד עיניו (טז) ועד היום נשאר כלי יקר וסגולה הזוה בכתובים לא שזפתו עין הרפוס. ועתה בזמננו זה הראשון אשר הוציאו ממחשכים והצילו מאבדון וימצאהו בתוך ספרי ת"ת של ק"ק ויניציאה היה אדוני אבי מורי ורבי עטרת ראשי וצפירת תפארת ומאז והלאה רבים ראו את הספר וישבחוהו. בראשם בא החוקר הגדול אוהב גר לוצאטו ז"ל אשר החל להגיד את יקר תפארתו יען נמצאו בו ספורי מאורעות היהודים בלתי נזכרים בספרים אחרים (טז) ואחריו בא רבי ומורי המופלג תפארת ישראל אביו ז"ל (ב' שנים שאבתי ממימיו הטהורים ולא יותר כי המות אהה! גנבו ממני) (*) אשר הדפיס ממנו קצת מן הדברים הנוגעים למגורשי ספרד (טז). שלישי נסע המשכיל והנבון ר' משה סואבי נ"י אשר הוציא לאור איזרה לקוטים מתורגמים בל' איטלקי בו יבואו ספורים שונים על אודות ר' משה קפשאלי והשולטן מחמיט השני ומלכי ספרד (ע). והרביעי הוא הדרשן המפורסם מוה"ר דוד חנניה ויטרבי נ"רו העתיק מאמר אחד מדברי הקפשאלי הנוגע אל דון יצחק אברבנאל (עא). והנה היום אני הצעיר שבצעירים בראותי את יקר תפארת הספר הזה חשבתי ללקט ממנו קצת מן הדברים הנוגעים אל קורות בני עמנו ולהפיצם ברבים מלבד

(*) מוטל עלי החוב לשלם אלף תודות אל מורי ורבי החכם היקר כמוה"ר הלל די לא טורי הכהן יגדל שלומו לעד אשר הורני בתורה שבע"פ כל הימים אשר הייתי שוקד בבית מדרש הרבנים בעיר פאדובה והיו חסריו נאמנים אתי לעזרתי ולהועילני ברוחב בינתו. והוסיף להיטיב עמדי ולהחזיק בידי כפי נדבת לכו בפתחו לפני את אוצר הספרים אשר לו למען אוכל לריות בהם את צמאון נפשי. וטרם אכלה לדבר אזכיר נ"כ את החכם היקר כמוה"ר אהוד לרלי יצ"ו אשר ישב אחרי מות רש"ל על כסאו וילמדני חכמה גם הוא שתי שנים באהבה וברצון.

אותם שהכנסתי בתוך הספור הזה ואשלח לפניכם הקדמת
 הספר בה הודיע המחבר את הדרך אשר הלך בה והאנשים
 אשר הועילו לו במלאכתו. הכ"י אשר בידי כולל ת"ט דפים
 ובראשיתו נמצא בו ס' ד"ה למלכות תוגרמה המגיע עד דף
 ש"ל (אך הוא חסר בין דף קנ"ח לק"נט) וב' דפים של"א וש"לב
 הם לבנים וא"כ מדף של"ג עד דף ש"פו בא חבור אחר הנקרא
 חסדי ה' ובו ספור מרידת אחמיט כשיא כימי השולטן שולימן
 והצלת היהודים מידו ובאחרונה באה מחברת כח ה' שמה
 בה ידבר דברי מוסר כאמור בסוף ההקדמה אשר הבאתי
 למעלה. הכ"י הזה לא יצא מתחת ידי המחבר (עכ"ל) אך הוא
 העתק מתוך כ"י אחר ולפ"ז ימצאו לפעמים בתוך הכתב
 רווחים חלקים במקום אשר היה ראוי לבוא איזה מספר קצוב
 או שם פרטי אשר לא הבין המעתיק.

מלבד שני הספרים יש עוד ספר שלישי נועם חובלים
 שמו (ע"ל) והוא קובץ כ"י כולל פסקים וכתבים של הרב ר'
 אליהו קפשאלי ונרפסה ממנו עד היום אגרת אחת לבריה על
 אודות המחלוקת שהיתה בין הרב דוד ויטאל והרב בנימין
 זאב (ע"ל) ובה ספור המחלוקת בין הרב משה קפשאלי ובין
 הרב יוסף קולון אשר העתקתי למעלה כאשר דברתי על
 הענין הזה. ועתה אוסיף להביא עוד כאן קצת דברי ר' איהו
 כדי לבאר היטב את תכונת האישואת שיחו כי היה אוהב מאד
 את האגדות ולא נמנע מלספחם אל ספרו ויצא ללחום בעדם
 וידבר סרה על המלעיגים עליהם ואלה דבריו (ע"ל):

”מי בכס ירא ה' הדור אתם ראו את דבר ה' כי היו בישראל
 חכמים עצומים קרובים לנבואה ושרתה עליהם השכינה ולא
 נפל דבר מכל דבריהם ארצה אין בהם נפתל ועקש. זה הוא
 מה שאמרו בגמרא אמר רבה בר בר חנה ראיתי עוף א' פורח
 באויר והטיל ביצה אחת והטביעה ששים כרכים וכו'. עם היות
 שלעיני ההמון ועם הארץ לא יאבו לשמוע דבר מתמיה כזה
 כי יפלא בעיני שארית העם הזה הן היתה כזאת שביצה א'

הטביעה ס' ברכים וילעיגו בשפה יפטירו ראש ועל עליוניהם
 ינופפו יד ולשונם תהלך בארץ כי שקר דבר רבה בר בר
 חנה וחנו עליו דייק סביב ויבנו עליו מצודות ורבו שונאיו
 שקר. לא מפיהן אנו חיים ולא כל כמיניהו ואדרבה דוק
 מינה לאידך גיסא כי מתוך דברים אלו והדומים להם תודע
 חכמת חכמינו ובינת נבונינו יגשו אזידברו יחדו למשפט נקרבה
 וידעו כי יש חכמים בישראל ונביאות היה בתוכם ואין הדברים
 כפשוטן ח"ו רק יש להם סודי סודות ורמזי רמזות אבל מה
 נעשה לזאת הכת היום או לבניהן אשר ילדו כי לסכלותם
 יחשבו על חכמינו דברים לא כנים כי יבינו הדברים כפשוטן
 ועי' כן הרחיבו פה האריכו לשון באגדות התלמודיות והטילו
 מום בקדושים וטח מראות עיניהם מהשכיל לכותם ויהיו
 דברי שה"ע כדברי הספר החתום והוא עומד וצווה בפתחי
 שערים בעיר אמריו יאמר להבין משל ומליצה דברי חכמים
 וחידותם באר שאין דברי החכמים כמשמען הן כפי סודן
 המקובל ואע"פ כי צריך ליישב יפה יפה המשל על אופניו
 ולא יפול דבר ארצה וכל דבריהם כנחלי אש היא עד אברון
 תאכל המלעיגים בדברי ה"ל ועתידין לתת את הדין ע"כ.
 ר' אליהו היה ג"כ מאמין בקבלה כפי תהלוכות אנשי
 זמנו כאשר יגידו דבריו בהקדמתו ובמקומות אחרים בספרו
 והוא מזכיר ג"כ את «ספר הזוהר הגדול והנורא» ואת «ספר
 הזוהר המופלג» (ע).

אלה תולדות ילדי משפחה זו כפי מה שעלה בידי ועתה
 אביא את הלוקטים כפי אשר יעדתי ואקוה שמלאכתי זו תמצא
 חן בעיני הקוראים הנכבדים הנותנים לב לחקירות כאלו
 ויקבלוה בסבר פנים יפות אם כי ראשית מצער היא יען אשר
 תצא ממנה איזו תועלת לידיעת קורות אחינו בימים שעברו.

לקוטים

א

הקרמת הספר

אמר אליהו קפשאלי הקטן קטנתי מכל החסרים ומכל
 הבורערים ובער אנכי מאיש ולא בנית אדם לי ואנכי תולעת
 ולא איש חרפת אדם ביקר בל ילין נמשלתי כבהמות נדמיתי
 צעיר אנכי ונבזוה הנרה לא ידעתי דבר כי נער אנכי ואנכי
 תולעת ולא איש בוקר אנכי ובולם שקמים ואנכי ערל שפתים
 כי אשכב בין שפתים אשפות הסיר אשפות וגם אצוק בו מים
 לבשל נזיר לבני הנביאים ויהי כאכלם הנזיר והמה צעקו
 מורת בסיר ולא יכלו לאכול ויהיו להם דברי כדברי הספר
 החתום לא יחפצו בו. כשמוע אליהו וילט פניו באדרתו והנה
 אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו של דבריך מעל שפתיך
 כל רואיהם ילעיגו לך יפטירו בשפה יניעו ראש הנקלה בעיניך
 התחתן במליצים היום ואתה איש רש ונקלה. אני ראיתי כן
 תמהתי נבהלתי נחפזתי ואומר מי יתן לי אבר כיונה אמרתי
 בלבי השמים אעלה לקחת לשון זהב אחת חמשים שקלים
 משקלה אשא כנפי שחר לשחר הלצות חרוצות לעשות מטעמים
 לבני הנביאים כאשר אהבו ואביארה להם ויאכלו בעבור

תברכני נפשם גם שם יד עניי תנחני ותאחזני ימיני יגעתני
 בהלצה ומנוחה לא מצאתי. עוד מילתא כפי ותשאני רוח
 ואשמע אחרי קול ה' בכח קול ה' בהדר ואבא חדר בחדר
 ואבא היום אל העין ואשא עיני וארא מליצים חרוצים אשר
 מעולם אנשי השם אשר רוח ה' דבר בם ומלתו על לשונם
 ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך ואשמע את קול דבריהם
 קול המולה כקול מחנה כקול שדי עשו להם שירים ושירות
 ונטעו בהם עץ כל פרי ולא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות
 הטיבו אשר דברו לחבר ולגבר הלצות נמרצות ושירות נערצות
 ירוצו ולא יעפו ילכו ולא ייגעו. ורוח נשאתני ותקחני ואלך
 מד בחמת רוחי ויד ה' עלי חזקה ואבוא אל הג' ולה תל אביב
 וארא מליצים עריצים וגולה על ראשם עד שלעוצם גדולתם
 וחכמתם וגבורתם ידברו נפלאות ויעשו לולאות ומציאו
 המצאות שלא היו מעולם אלא שאיפשר שיהיו ויבנו עליהם
 בתים מלאים כל טוב וחרוזים עזים ומעוזים ושירים ברורים
 אדירים מאירים כספירים מקום ספיר אבניהם לא יסבו בלכתם.
 ואשוב עוד ואשא עיני ואראה מליצים רצים ונוצצים כעין
 נחושת קלל וישימו פיהם כחרב חדה תער הגלבים ומליץ
 לצד עלאה ימללו ופום ממלל רברבן. ונקלה עוד זאת
 בעיניהם ועוד ידם נטויה להמציא המצאות בדויות וכזובות
 שלא היו ושאי אפשר שיהיו כספורי הבהמות והחיות אחזו
 להם שועלים שועלים קטנים צפור שמים ודגי הים הצאן ובקר
 יש"ח להם ומצא להם ויפליגו לדבר להודיע העמים והשרים
 את יופי הלשון וכבוד הדר הלצתם וגבורתם וחכמתם כי
 נעמה וינעמו נאם.

ויהי מדי רואי את המראה הגדולה הזאת ולא נשאר בי
 כח אבל חרדה גדולה נפלה עלי ואברה בהחבא ואשא עיני
 וארא והנה איש אחד לבוש בדים ויגע בי ויחוקני ויאמר אל
 תירא שלום לך חזק וחזק ובדברו עמו התחזקתי ואומרה ידבר
 אדוני כי חזקתני ויאמר הידעת למה באתי אליך קום למה

זה אתה נופל על פניך קח לך קסת הסופר על מתניך וכתוב
 לך בחרט אנוש ספורי הימים וקורותיהם אל תערוץ ואל
 תחת כי עמך ה' אלהיך בכל אשר תלך. ואען ואומר לא
 אדוני כבוד ממני הדבר כי לא נסיתי ללכת באלה מתמול
 שלשום ומי ילמד ידי לקרב אצבעותי אל המלאכה לכתוב
 משלים מעולים וכלולים וחריות ידירות וחמורות ולשוני איך
 תהגה רננות ואנכי לא נסיתי ללכת באלה מתמול שלשום
 והדבר אין בי כי מלידה מבטן ומהריון שמני עושני כבוד פה
 וכבוד לשון ומי יוכל לתקן את אשר עיתו המצב השממי ומי
 יוכל לדרון עם מי שתקיף ממנו. אף כי בימים האימים משטח
 חרמים הללו דבר שלח ה' ביעקב וכל אח עקוב יעקוב ובכל
 רחובות מספר ובכל חוצות יאמרו הו הו ומשפטים משחיתים
 באו בנו קרעו סגור לבנו הסר המלכים איש ממקומו ותבער
 אש ה' ותאכל בקצה המחנה בקצינים שבמחנה. ומי הוא זה
 ואיזה הוא אשר מלאו לבו לו יהיה כישעיהו בן אמוץ לאמץ
 זרועותיו לדבר צחורת וספורים מרווחות והלצות נמרצות
 ושירות חרוצות ודברות נערצות בזולת ספק אין גם אחד אשר
 יעשה זאת ישב בדר וידום ישים ידו למו פיו ויבחר השתיקה
 כי אברה עצה מחכם ותורה מנביא ויסכרו כל מעינות התבונה
 ומקוריה וההלצה באה בחדריה ותסגור דלתיה בעדיה לא
 תאיר אל עבר פניה כי ידוע שהשמחה וההרוחה והמנוחה
 היא כלי להשיג הנפש תאותה במושכלות עד היותה כאלהים
 לדעת טוב וזהו סוד סעודת אהרן והזקנים וסעודת המטעמים
 ליצחק אבינו ע"ה כדי שתחול השמחה בנפש האוכל ותשרה
 עליו רוח הקדש לפי שכחות הנפש נקשרים בכחות הגוף
 ובהתעורר כחות הגוף אז יתחזקו כחות הנפש לאיזה ענין
 שיכוין אליו האוכל וזה ענין הכנור כנביאים הבאים להעיר
 עליהם רוח ממרום כענין והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'.
 וא"כ אנכי אשר מנעני ה' מכבוד מבוא בסוד המליצים ישרים
 מאירים כספירים ולא די לי הצער הזה אלא שעשתונותי

משתנורת עלי מדבר באופל יהלוך ובעתות הזמן יבהלוני
 וחתחתים כתתו העטים לאתים והקולמוסים נמסים ונמאסים
 איך אוכל דבר מאומה איך אשיר את שיר ה' בדאגה ובעצבון
 דהלכתא בעיא צילותא. ויוסף המלאך הדובר בי דברים טובים
 דברים נחומים ויחזקני ויעמידני על רגלי ויאמר עשה תעשה
 וגם יכול תוכל ואחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין
 לבו לשמים.

מי חכם ויבן אלה נבון וידעם כי ישרים התנצלותי אלה
 אין בהם נפתל ועקש לכן אמרתי שמעו לי ותתענג בדשן
 נפשכם הטו אזנכם שמעו אלי אם טוב ואם רע ואל תבקשו
 ממני גדולות ובצורות אשר לא ידעתים אל ירדוף הקורא
 דברי כאשר ירדוף הקורא בהרים כי התרחצתי במי שלג
 והזכותי בבור כפי והתנצלותי אלה גם שתיהן כאחת טובות
 זכות וברות ואמיתיות וכונתי רצויה ואין בפי עולה ובלשוני
 רמיה. אמנם סבת כונתי במחברת הזאת והתועלות המגיעות
 ממנה הם שתיים ושניהם תמכו בידי מזה אחד ומזה אחד
 ויהיו ידי אמונה להחל ולגמור הספר הזה באמונה. הראשון
 כי ילמד האדם דעת ובינה בשמעו ספורי המלכים אשר
 נספר ממלכי הגוים והתוגרמים ובפרט חכמת המלך הגדול
 שולטן שלים אשר כמוהו לא היה בין הגוים ובודאי ישמע
 חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה בשמעו אמירי עמירי
 אמריו וספורי ספוריו ודבורי דבירי דבריו. וכבר ראינו
 כי מהספורים שבאו בתורה גם בנביאים גם בכתובים כפי
 הדרך הנגלה לא באו רק למען ילמד האדם מהם חכמה
 ומוסר כאשר ביאר הר"ל ב"ל ב"ל ברעיונותיו המעולות
 והכלולות. והסבה השנית היא למען דעת כל הארץ כי כאשר
 יראה הרואה ויתבונן בספורי ובדברי ובמאמרי יקבל עליו
 עול מלכות שמים וידעו כל העם הזה כי עיני ה' המה משוטטות
 בכל הארץ צופות רעים וטובים לתת לאיש כדרכו וכפרי

מעלליו ומשגיח אף על האומות להפיל גוי ולהקים גוי וכן
 כתב הרב הגדול הרמ"בן ז"ל וז"ל: כאשר יאבד הק"בה אומה
 בעונה ויציל אומה אחרת בזכותה הנה זה ממופתי ההשגחה
 ומעיקרי העונש והשכר וכו'. עברו עברו בשערי הספר הלז פנו
 דרך ה' הביטו אל ספוריו פקדו נא וראו כי הש"ית בחכמתו
 ובתבונתו הגדיל והאדיר הגוי הזה התוגרמי פרץ והרכיץ
 בארץ ושלה ה' והביאו מארץ מרחקים ויברך ברוך אותו
 והתוגר שבט אפו ומטה הוא בידם זעמו למען יפרע על ידו
 מן האומות והלשונות והמדינות העדינות שנתמלאה סאתם
 ואל דעות ה' ולו נתכנו עלילות. אפס לא אכתוב דבר סתום
 וחתום עד אשר תתברר אלי תכלית ההתאמתות מפי אנשים
 חכמים וידועים לשבטיהם שלמים וכן רבים כי כל סופר ומליץ
 אשר יכתוב ויליץ ויגיד דברים ויחבר אמרים ויעיד על דברים
 עתיקים ואתיקיו מפה ומפה עליו לכתוב האמת ולא יטה
 ימין ושמאל ויעיד אמת ולא ידבר כזב ושקר ולשונו עולה
 תהגה. רבות בנות עשו חיל ומדת האמת עלתה על כלן על
 כן יאמרו המושלים באו חש"בון וחשבו שמותיו של יוצר
 בראשית ואחד מהם הוא אמת שנאמר אך אפים ורב חסד
 ואמת. ומעוצם גדולת ותוקף המדה החמודה התעורה הזאת
 תמצא כשתעיין שאותיות אמ"ת הם ראש וסוף ואמצע לכל
 אותיות אלפא ביתא אם תלך עמם והלכו ואם לאו לא ילכו
 והוא יסוד עולם שהכל בנוי ומשוכלל עליו ועליו ירבעון אחרים
 ממנו יתד ממנו פנה לתלות עליו כל כלי יוצר עליו יצלה
 ושלה בדים ויעש פארות כמאמר נעים זמירות ישראל אמת
 מארץ תצמח ואומר שלמה המלך כי אמת יהגה חכי וגומ'.
 בשבטי ישראל הודעתי נאמנה כי אמת יהגה חכי בכל
 ספורי אשר אספר לא אפנה דרך כזבים. והנה ספורי מלכי
 תוגרמה קבלתים מפי תוגרמים זקנים וידועים וספורי מלחמת
 קוסטידינא שמעתי פעמים שלש לגבר הוקם על אדוני אבי
 ומחמד לבי יצ"ו אשר עמד שם ימים רבים ויצק מים על ידי

משה איש האלהים והוא המודו ושרידו וירא את כל מעשה
 קדושתו הגדול והנורא. וספורי ספרד תמיד היו עניים בני
 ביתנו והגרושים מסתופפים בצל קורתנו והנה הספרדים
 החמודים והנפרדים עוברים עלינו תמיד ושמנו להם מטה
 ושולחן וכסא ומנורה והיה כבואם אלינו יסורו שמה ויספרו
 לי את כל גרוש ספרד הגדול והנורא. זאת ועוד אחרת כי
 הבא לטהר מסייעין לו ומן השמים עזרוני ודרך מקרה שלא
 במתכוין מצאתי כתוב בעלה א' זמן הגרוש ושם המלך והמלכה
 ונוסח הכרוז ויתר הדברים הנמשכים אליו לא חסרתי דבר
 ומאת ה' היתה זאת. ובספורי אנדלוסיא הקרה ה' לפני איש
 חכם ונבון משועי אנדלוסיא וחכמיה הח"כר יוסף הלוי חכים
 יצ'ו והיו אבותיו הנכבדים מיושבי שער המלך ופה אל פה
 דבר בי והיה לי הלוי לכהן ללמד ידי לקרב. ובספורי מצרים
 נשענתי על פי אהובי אשר נמצא שמה בתוקף המלחמה
 מראשית הדברים ועד סופן שמו כ"ר יצחק אל חכים יצ'ו והוא
 יגיד אלי ואני כותב על הספר בדיו דיו לבא מן הדין להיות
 כגדון וכמו כן ביתר הספורים אשר ספרנו כלם נכוחים למבין
 כי ידעתים נאמנה מפי מגידי אמת כי תמיד הייתי מתחמם
 באורן של חכמים ולא הנחתי דבר אשר שאלתי הכל מאת
 ה' עלי השכיל. ואולם בקצת ספורים נמשכתי אחרי המליצים
 המפליגים לדבר דברים אשר לא היו כאשר עשיתי בענין
 היהודי השכור מקושיות תלמידיו ותירוציו ומיתת שני המלכים
 שולטן מחמיט ושולטן שלים שכתבתי כי רצו להלחם עם
 מלאך המות וכחנה רבות אתי הלוא מושל משלים אני ואת
 רודוס המשלתי לכלה כלה תעשה מקומה וזולתם מספורי
 הערבים למען נתענג בדרכי ההלצה כי נעמה. ולפעמים
 נתכונתי לרשום בקצת מן המקומות קצת דינים תוריים ושמך
 דבר מעט מועד לא כביר מדברי חכמי המקובלים ולבעלי
 העבודה הם מסורים והיה סחרם ואתננם קדש לה' אך לא
 יבין זאת דברי אלה רק מי שיש לו יד ושם בחכמה הנפלאה

הזאת ומי שלא נסה ללכת באלה יקרא ויחשוב שמבין והוא
 אינו מבין עד יערה עליו רוח ממרום רוח דעת ויראת ה'
 (אמר המעתיק: אחר הדברים האלה נמצאת רשימה ארוכה
 בה הולך ר' אליהו ומספר הענינים הבאים בתוך ארבעה
 חלקי החבור בכלל ואח"כ חוזר על כל פרק ופרק בפרט
 ובסוף באו הדברים הנוגעים אל הספר החמישי אשר העתקתי
 למעלה).

ב

קורות היהודים אשר בארץ תוגרמה תחת
 ממשלת השולטן מחמיט השני.

פרק י"ז ויאהב המלך את היהודים מאד ומכללם
 והיה נכנס ויוצא לפני המלך מבלי רשות והיה מרואי פני
 המלך בכל עת ועת.
 בימים ההם קרא המלך את הבשמים למכור להם את
 הוורדים שלו כי חק המלך כן הוא שימכרו הוורדים הנעשים
 בגן המלך ומדי שנה בשנה יתאספו ויבאו בעלי החנויות
 להתפשר עם עבדי המלך לקנותם וכן יעשו שנה בשנה. בה
 שנה באו הבשמים כמנהגם ויעמדו בחצר המלך החיצונה
 ויצא עבד המלך אליהם ויאמר להם שויון הוורדים הוא כן
 ואמר להם סך פלוני. רע רע יאמר הקונה ויחלו לבזות הוורדים
 בעיני עבד המלך באומרם כי אינם שוים השליש ושלוש ירדו
 מאוד משוויים וערכם. אדין מלכא כדי מלתא שמע שגיא
 באש עלוהי ויאמר משפט מות לאנשים הללו כי זלזלו במלכותי
 ובסחורותי ואילו אמרו דבר ממוצע החרשתי אבל להפחיתם
 כ"כ משיוונם אין זה כי אם מעשה תעתועים המפני לא יראו.
 באדין מלכא אמר הנך גוברין מולזלין במלכותי אינון הדמין
 יתעבדון ובתיהון נולי יתשמון ויאמר המלך תלוס מות ימותו
 דמיהם בס ויגרשם מאת פני המלך. באדין גובריא אלין כפיתו

בסרבליהון פטשיהון וכרבליהון ולבושיהון ולקדם צליבא
הוּו אַזלין ובית התליה היה רחוק מבית המלך כאלפים אמה
במדה והמאסף הולך אחריהם לאסוף נפשם בבית עולמיהם
כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפוך דמם מעליהם חמת
מלך מלאכי מות לפניהם ועיניהם תמקנה בחוריהם ולשונם
תמק בפייהם. ויביאום לפני העץ ויעמידום אחד לאחד ויהיו
כשלשים איש כלם תוגרמים ובכללם היה גכ"ן יהודי אחד
ויחל המשחית להשחיתם להשים החבל בגרונם כגרון האטד
לכלותם והקיפו את כלם אטדים וקוץ ודרדר יצמיה
בצוארותם מי האמין לשמועתם. ויאמרו איש אל אחיו כלנו
מתים בל יחיו רפאים בל נקום וקם שאון בגרונו ישא פר"עה
בפורענות את ראשינו מעלינו ותלה אותנו על עץ לכלותנו
ואכל העוף את בשרנו אוי מה היה לנו. המה באו בבית
התליה והנה היהודי הנ"ל האהוב למלך יצא מביתו לבא
לראות את שלום המלך וישא עיניו וירא המון אנשים ונשים
מכנות בבית התליה ויאמר הלא דבר הוא ויגש עד קרוב
לעץ וירא את היהודי וכירהו ותחם עינו עליו עגמה נפשו
לאביון שזרע אברהם רחמנים בני רחמנים הם ויאמר לו
הלא איש יהודי אתה מי הביאך עד הלום הלום ומוכה
ומה אתה עושה פה. בעד העץ נשקף ויבב תחת בושם מק
יהיה ולשונו תמק בפיו וידבר אליו לאמר כדברים האלה
עשה לנו המלך מי יאמר לו מה תעשה.
כשמוע היהודי ליהודי את כל הרעה הבאה עליו על
לא חמם בכפיו וירע בעיניו ועיניו זלגו דמעות ויצו לרצים
הנצבים עליהם לאט לי לאנשים הללו התמהמהו אל תמהרו
לשפוך דמם עליהם הציבו להם יד. וימהר היהודי וירץ בחמת
כחו וילך מר בחמת רוחו ויבא אל המלך כמנהגו וישתחו
למלך על אפיו ויעמוד לפני המלך ויאמר לו המלך יש חדש
תחת השמש חודה חידתך ונשמענה. ויאמר יש. ראיתי את
כל ההמון הולך ונמוג וילך והלום לראות את האנשים הבשמים

אשר צוית לתלות על עץ ויודע הדבר להם מדוע ככה צוית
 ופני כלם קבצו פארור נעוו משמוע נבהלו מראות פלצות
 בעתתם את נשף חשקם שמת לחרדה כלם יענו ויאמרו אליך
 חלילה לך השופט כל תוגרמה לא יעשה משפט ושפט בצדק
 דלים ואם השיבו בערך הוורדים דבר מועט כן דרך העולם
 העל זה ימותו האנשים הללו ושלמה השלם צווח רע רע
 יאמר הקונה ועתה אדוני המלך תפול נא תחנתי אם מצאתי
 חן בעיניך אל תהרגם ואל תעש בם מאומה ואם מעט בעיניך
 השויון שאמרו ויוסיפו לך כהנרה וכהנה רבות עמו. ויאמר
 המלך אל היהודי הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה ולך השב
 אותם אם חיים המה עדנה יחיו ואם מתו מתו. ויפול היהודי
 על פניו ארצה וישתחו ויברך את המלך ויאמר היום ידע עבדך
 כי מצאתי חן בעיניך אדוני המלך אשר עשה המלך את דבר
 עבדו וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום. הרצים רוכבי
 הרכש הייניצרי יצאו דחופים ומבוהלים בדבר המלך והדת
 נתנה בקוסטינא הבשמים יחיו ולא יראו מות ימלטו נפשם
 מיד שאול סלה ויניפו משער המלך בסודרין ויצעקו צעקות
 גדולות מטעם המלך לאנשים האלה אל תעשו דבר הנבלה
 הזאת הניחו להם ויחיו ותהי להם נפשם לשלל. ובהגיע
 הרצים אל העץ לא היה עד העת ההיא כי אם תוגר א' תלוי
 אכן חליים הוא נשא ומכאובם סבל והנשואים היו עומדים
 בידי הקוסטינר כפותים וקשורים כשור לטבח יובלו. ויפן
 הקוסטינר אליהם ויאמר מה לכם כי נזעקתם אחרי ויאמרו
 אליו המלך דבר רדה אליו אל תעמוד אל תשלח ירך אל
 האנשים האלה ואלה ימלטו מידך. ויבא המגיד אל המלך
 לאמר נמלטו האנשים כמצותך אדונינו המלך אם טוב בעיניך
 ישובו לקנות הוורדים את אשר תגזור ישלמו לא יפנו על ימין
 או על שמאל. ויאמר המלך יסובו אל ביתם ופני לא יראו
 ויסובו הבשמים אל ביתם ופני המלך לא ראו.
 ויהי מקץ חדש ימים וישלח המלך ויאספו איו כל הבשמים

כבראשונה ויאמר אליהם לאמר קנו לכם וורדים לבתיכם
 וחבצלת השרון לחניותכם. ויאמר להם עבד המלך הודיעוני
 מה תתנו לי ויאמרו הננו עבדים לאדונינו המלך גם את
 הכל יקח אחרי אשר הציל את נפשותינו ממות הרבה עלינו
 מאד מוהר ומתן ונתנה ולא נוסף ולא נגרע. ויען עבד מלך
 אליהם שוטים שבעולם התחשבו כי המלך רוצה ליטול את
 ממונכם בחזקה אם ירעב לא יאמר לכם. על זאת קצף המלך
 מאוד וחמתו בערה בו כי גרעתם משוינס סך רב כל שומעו
 תצלינה שתי אזניו הלהתל קרא אתכם הלום וחוטאו חומס
 נפשו ויאמרו קנה אותנו ואת ממוננו לעבדים הרבה עלינו
 מאד מוהר ומת ונתנה כאשר תאמר אינו. ויצו המלך וימכרום
 להם כדרך שקנאום בשנה שעברה וישלחם ויאמרו השתחוינו
 נמצא חן בעיני אדונינו.

פרק י"ח. והמלך אהב יהודי מאד מאד ויגדלהו
 וירוממהו כל ימי עולם ולבסוף שלחו לשליח בכנזיאה ובדרך
 תפשוהו השוללים וחתכו את אצבעו ליטול לו טבעת מאבן
 יקרה שהיה לובש ובא עד קצו וימורת טרם ילך בכנזיאה
 וירע הדבר מאד בעיני המלך וספר לו הוי אחי ולא אחר ה'
 ליקח נקמתו מידי השוללים הנ"ל ויתפסו הויניציני את
 השוללים הנ"ל ויעבירוהם הכל לפי הרב כי רעה מיתת היהודי
 הנ"ל בעיניהם.

פרק י"ט בימים ההם צוה המלך ויעבירו קול במחנה
 לאמר איש לא יהא רשאי לצאת מפתח ביתו החוצה משתי
 שעות הלילה ולמעלה ואפילו לקנות לחם או כל מאומה
 וגם למוכרים צוה לאמר לא ימכרו לשום אדם בלילה דבר
 קטון או גדול.

ויואל המלך לנסות את עבדיו ואת המוכרים אם עוברים
 על מצות המלך ובנשף בערב יום באישון לילה ואפלה
 התחפש המלך וילבש בגדים אחרים וילך הוא ושני אנשים
 עמו ויקר מקרהו ויבא על שער יהודית אחרת שהיתה

אושפזכנית והיתה מוכרת יינות שמנים וסלתות לא תחסר
 כל בה. ויבא המלך ואנשיו אל האשה הלילה ויסובו על
 הבית מתדפקים על הדלת ויען המלך ויאמר פתחי לי אחותי
 רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קווצותי רסיסי לילה
 השקיני נא מעט מים כי צמאתי מכרי כיום את לחמך לי.
 ותען האשה לאמר לא אוכל לעשות כדבר הזה ראה אתה
 אומר אלי לעבור ארז מצות המלך והיא לא תצלה. ויוסף
 עוד המלך לדבר ויתחנן לה לאמר דלתיך לאורה תפתחי
 איש עני אנכי ובביתי אין לחם ואין שמלה כי עתה באתי
 מן הישדה בערב חי ה' אם יש לי מעונג כי אם מלא כף קמח
 בכד ומעט שמן בצפחת ספחיני נא לחם ויין באי עשי כדברי
 אם נא מצאתי חן בעיניך. ותען האשה ותאמר לך מעלי
 ולמה אתה מתנקש בנפשי להמיתני. ויוסף עוד המלך לדבר
 אם כן איפוא זאת עשי פתחי החלון קדמה וירי לי משם מעט
 לחם ומעט יין הגמאיני נא מן האדום האדום הזה כי עיף
 אנכי אפתח פי ושפוך הרבה לתוכי ואני אתן ארז שכרך.
 כמו פתן חרש יאטם אזנו אטמה אזנה משמוע ותרם ימינה
 ושמאלה אל השמים ותשבע בחי העולמים כי לא תתן לו
 מאומה דבר קטון או גדול וחוטא המלך חומס נפשו חמת
 מלך מלאכי מות מי יאמר אליו מה תעשה וכהנה רבות עמה.
 וירא המלך כי האשה טובת שכל ולא נפתית לתת לו מאומה
 והנה לא שמעה עד כה ויאמר המלך בלבו אשה יראת המלך
 היא תתהלל ויהללוה בשערים מעשיה ויוציא המלך אבן
 אדומה ויתו על דלתות השער להכירה בשונו ויסר וילך.
 ויהי ממחרת וישב המלך לשפוט את העם
 ויזכור את היהודית ואת אשר עשתה וישלח איש מלפניו אל
 מקום פלוני ופלוני תחנותי ושם תראה דלת אחת חקוקה
 בששר מסומנת על המשקוף ושם אשה אושפזכנית והביאה
 אצלי וילך האיש ויבא את האשה ותעמוד לפני המלך ותשתחו
 אפים ארצה. ויען המלך אליה וידבר אתה קשורת ויאמר

שמעני נא האשה הנצבת עמדי בזה ותאמר דבר כי שומעת
שפחתך ויאמר אי מזה את ותאמר יהודית אנכי ויאמר הלא
ידעתי הלא שמעתי כי היהודים רחמנים וגומלי חסדים הם
ומדוע שהתרת רחמיך ולא חמלת על העני הקורא אליך
בנשף בערב יום מכרי לי פת לחם ואסעד ולא שמעת לקולו
ולא שמת על לבך ותשלחי אותו ריקם ולא חמלת על עניו
ועל רישו ובת טוות ולא טעם לחם או כל מאומה והוא עיף
ויגע ולא יראת אלהים ועתה דעי נא וראי כי רעתך רבה
כאחת הנבלות עשית כי תראי ערום לא רחמתו ומרעב מנעת
לחם גדול עונך מנשוא. אז ענתה היהודית לאמר חלילה
לשפחתך מעשות זאת ומי בכל עבדיך רחמנים וגומלי חסדים
כיהודים החמודים אל ישם המלך על לבו דבר כי לבעבור
היותו תוגר ח"ו עשיתי כן ומפרנסין עניי גוים מפני דרכי שלום
ואנו מצווין עליהם אף כי היה נותן שכרו משלם ואין זה
חסרון כיס רק למען אשמור לעשות את כל אשר גזרת עשיתי
כן ושום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ואיך אעשה
הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים לעבור על צוויך הלא
באזנינו צוית לאמר איש ואשה אל ימכרו בלילות מה פשעי
ומה חטאתי אדוני. ויאמר גם אני ידעתי החשי ויען המלך
וידבר על לבה דברים טובים דברים נחומים שלום לך אל
תיראי ידעתי כי לבעבור שמור מצותי עשית הדבר הזה ברוך
טעמך וברוכה את אשר כליתיני היום הזה מבא בדמים לכי
לביתך ואני אצוה עליך. ויצו המלך את עבדיו את הסופרים
ויצא דבר מלכות מלפניו ויכתב ככל אשר צוה המלך את
האחשדרפנים והפחות ועושי המלאכה לתת ליהודית הנ"ל
עשרים לבנים ביום מדי יום ביומו עוד כל ימי הארץ זרע זרעה
עד סוף כל הדורות ומנחה וניחוחין אמר לנסכה לה יען כי
נמצאת נאמנת בחק המלך ורתו ולא נטתה ימין ושמאל.

והחזיקו להם וכל חסדיהו חשיאת חזק אכזי בינות קאי וסא
סאנו דרופק חזק אכזי חסא קאספ קייז. חסאנו בסא

קורות היהודים בארצות עמים אחרים.

פרק כ"ה ובשנת הר"ל עלה המלך האדיר זוכא זאן והוא הנקרא היום שופי ויבא בעם כבד וכיד חזקה להלחם נגד התוגר וכי ויהי כשמוע כל המלכים אשר היו כבושים תחת יד האדון כי זוכא זאן יורד עליו למלחמה שמחו כשמחת בקציר ויאמרו עתה יספה מחמיט בידו ולא יעצור כח נגדו כאשר עשה לנו כן שלם לו אלהים זה היום שקוינהו מצאנו ראינו ויתנו כתף סוררת לתוגרמים פעם בסתר פעם בגלוי ויקלו במוראם אחת הנה ואחת הנה ומכללם האדון של וולכיאה (Valachia) הקטנה כי שני מלכי וולאכי הם של וולאכיאה הגדולה ושל וולאכיאה הקטנה אך של וולאכיאה הקטנה עם היות ארצו עיר קטנה ואנשים בה מעט כלם גבורים ושוכנים בה רים ובגאות ומי ערב את לבו לגשת אליהם. וכשמוע כי זוכא זאן בא נגד אדוניו שוי מחמיט חשב מחשבות ועשתונות משתנות ותחת יד השליך מוראו וסובלו מעל שכמו יסור אך לא בפרסום כי אם בהחבא מכסה טפה ומגלה טפחים.

בימים ההם נמצאו יהודים סוחרים אשר הלכו סחור ארץ וולאכיאה להסתחר ויצו מלך וולאכיאה ויאספו אותם במשמר שלשת ימים. ביום השלישי בהיותם כואבים צוה המלך ויביאום לפניו וידבר אתם קשות לתת לו כל א' פדיון נפשו אלף כסף ואם אין ינקור להם כל עין ימין כפשוטו לא כדרך הדרש וישימהו חרפה על כל ישראל. ויענו אליו עבדי התוגר אנחנו למה תקח אותנו ואת ממוננו לעבדים ויזעקו אליו הושיעה אדונינו המלך ואין קול ואין עונה ואין קשב. בכל זאת לא שב מלך וולאכיאה מדרכו הרעה עשה אשר זמם וינאץ בזעם אפו מלך ושרים ולקח להם כל ממונם תחת פדיון נפשם ואשר אין לו כסף נקר את עינו או קטע את אזנו או קצץ את כפו כמשמעו לא כפירושו ויעש בהם שפטים.

ויודע הדבר ליהודים אשר בקושטדינא וירוצו לקראת האדון וילכו ויעמדו למלך על הדרך ויתחפשו באפר ויתנו עפר על ראשיהם השמימה ויהי המלך עובר והם צעקו אל המלך הושיע אדונינו המלך עבדיך אנחנו ולך אנחנו וכל אשר לנו מה שקנה העבד קנה רבו למה יקח אותנו מלך וולאכיאה ואת ממוננו לעבדים ויאמר המלך בתת ה' את זוכא זאן בירי ודשתי את בשר וולאכו (Valaco) את קוצי המדבר ואת הברקנים.)

(אמר המעתיק: כן היה באמת כאשר יספרו כותבי מאורעות עולם וכאשר הגידר' איהו בספרו ואני לא הבאתי את דבריו יען אשר אין בהם שום חרוש הנוגע ליהודים בפרט). פרק ל' ובשנת ה'רס ליהודים עלה ברעת שולטאן מחמיט לכבוש את רודוס וכו'. ויהי בכ"ד לסיון ה'ר"ס הרים קרן עליה וקרן חזות בין עיניו וירץ אל רודוס בחמת כחו ויתמרמר אליה וישפוך עליה סוללה וכו'. ויהי בכ"ד באלול נסע יצא מרודוס בדרכו אשר בא בה שב אחור וגם כל התוגרמים נזורו אחור וכו'.

בימים ההם כשמוע מלכי הגוים כי נלחם התוגר ברודוס ולא יכול להלחם עליה וייטב הדבר בעיניהם וישמחו שמחה גדולה ויהללו את אלהיהם. ויהי בהשמע דבר גראן מאישטרו ורתו אשר נלחם בתוגרמים בכח ובגבורה וישלח אליו פפא מלך גוים בעצת רכרבנוהי והדברוהי שגלתיה ולחנתיה את הקפילו ועשאו גרדינאלי מגדולי הגרדינאלי שברומא ועטרו בעטרת הקפילו לא נעשה כן לכל הגראן מאישטרי מעודם עד היום הזה.

ויהי הדבר הזה לצור נגף ולאבן מכשול לבית ישראל כי מאז נתנשא בעיניו וישת על לבו להשמיד את הקהלה הכלולה שברודוס ויהי מקץ ימים ויאמר בלבו במדה יתרצה לאלהיו המאזרני חיל למלחמה הכריע קמי תחתי ואויבי נתן לי עורף אם לא בהכנים תחת כנפי דתו את היהודים וכמה יתרצה

זה אל אדוניו הלא בראשי האנשים ההם. וכרוזא קרי בחיל
 חיל אחז יושבי קהלת רודוס לכון היהודים אמרין בעידנא
 די תשמעון קל קרנא משרוקיתא תפלון ותסגרון לאלהי העמים
 אשר סביבותיכם וכל אשר לא יביא נפשו במסורת הברית
 מות ימות דמיו בו חיה לא יחיה. ויגע הדבר אל היהודים
 ויעבירו אדרתם והדרתם מעליהם ויחליפו את בגדיהם באפר
 התפלשו בסכיבותיהם ויצעקו מרה ובכל חוצות יאמרו הו
 הו למשפחותם לגויהם אוי מה היה להם ויבאו עד שער
 הגראן מאישטרו ויצעקו הושיע אדונינו המלך למה תעשה
 כה לעבדיך. כמו פתן חרש אטס אזנו ויהפוך עורף ולא
 פנים לפני כלם קבצו פארור וישמד את היהודים בכח ובגבורה
 כי יסר אותם במשפטים רעים וקשים ולא עמדו בנסיונם ולא
 יכלו לסבול. ויש אשר היתה רוח אחרת עמם אנשים ונשים
 כל עצי ברושים וסבלו יסורין רעים וקשים כי שמו אותם כבור
 בעונשים ויהיו שם ימים רבים חולים וכחושים מוכים ומעונים
 וכמושים ורגליהם לנחושתיים נגשים ויאמרו איש אל אחיו חזק
 ונתחזק בעד דתנו ובעד תורת אלהינו מות נמות ולא נמיר
 את בגדינו חלילה לנו מעשות כזאת ברחובותינו כי לא היתה
 כזאת מתמול שלשום בחוצותינו והרוח תשוב אל אלהינו
 ונפלה שם כלנו יחד שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד וימותו
 הנשים והאנשים הקרושים החבושים בידי הגוים וקדשו שם
 שמים במרץ נפשם בטוב תלין וזרעם יירש ארץ.

(אמר המעתיק: ויהי בשנת אתק"כב למספרם עלה השולטן
 שולימן למלחמה על רודוס ויצר עליה וילכדה ותהי אז
 התשועה ליהודים).

פרק קס"א . . . ביום ההוא ניצולו כל העבדים התוגרמים
 אשר היו ברודוס כי כן התנה המלך עם הרודייני לבלתי יהרגום
 וגם יהודים רבים היו ברודוס לעבדים וימלטו בחמלת ה'
 עליהם וגם כל היהודים שנשתמדו בזמן גרוש רודוס אם
 באונם אם ברצון כלם חזרו לדתם הראשון ויפתחו בית

הכנסת שסגרו הגוים ויבואו בתוכו ויתנו תודות והלל לה'
 ישירו יזמרו לה' אלהי ישראל. (עו)

קורות היהודים אשר בספרד.

(אמר המעתיק: ר' אליהו בבואו לדבר על הענין הזה
 התחיל מראש כאשר אמר בפתח דבריו: «ועתה ישר להעלות
 על ספר הזכרונות דברי הימים איך נתישבו היהודים בספרד
 מזמן חורבן בית ראשון ושכנו שם מימי קדם קדמתה» ע"כ
 אך הם דברי אגדה ואין בהם ממש ואח"כ בא ספור קורות
 עם ספרד בימי קדם עד אשר באה הארץ ההיא תחת יד
 הישמעאלים והמשיך אמריו לדבר על הסכות אשר למענם
 ובגללם רבתה התורה בספרד כפי מה שראה בס' הקבלה
 לר' אברהם בן דוד אך הם עניינים ידועים לא חדש בם
 דבר).

פרק נ"ד ויהי בימי מלך ספרד רי דון פולו (צ"ל דון פידרו)
 (עח) התנשאו היהודים מאד מאד וינשאים וינטלם כל ימי עולם
 ונתן להם עשר ידות במעלה ובגדולה מיתר מלכי ספרד אשר
 לפניו ורוב השלוחים שהיה שולח למלכים לא היו כי אם יהודים.
 ופעם א' שלח יהודי חכם מלפניו דון שמואל הלוי למלך פישקייא
 (Biscaglia?) והיה לו חירום עמו וקטטה ויקח המלך את היהודי
 ויאמר לו בא ואראך מלכך ויביאהו חדר בחדר ויראהו ארז
 מלך ספרד חקוק בששר בדמותו כצלמו במקום המושב אשר
 הוא מיסך את רגליו ולבזות את מלך ספרד עשה כן. והשלוח
 היהודי הנ"ל מהר להשיב למלך פישקייא וכה אמר מה רב
 טובך אשר עשית לצייר את אדוני המלך במקום הזה כי בזמן
 שלא תוכל ליפנות ותהיה עצור בראותך את מלכי תירא ומעך
 ירפו עד שתתשלשל ולרפואתך ולטובתך עשית את הדבר
 הזה וכשמוע המלך את התשובה הנאווה הזאת נבהל ונשתומם

מפניו. וישמע המלך רי דון פולו (פידרו) הפועל הזה וייטב
בעיניו ויאמר אל עמו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו.
ויוסף עוד וישלחהו בפיינדרא (Fiandra?) ארץ לא עבר בה
יהודי ולא ישב עברי שם ויהי כשמוע ההמון ועם הארץ כי בא
יהודי בארצם געו בבכיה ויצעקו מכל חוגר חוגרה ומעלה ויבאו
בחצר בית המלכות וקולם כים יהמה אדוני נא רצוננו לראות
היהודי כי חשבו שאינו בצורת אדם ויצר למלך מאד כי ידע
שאם יראהו להם יהרגוהו ויסקלוהו באבנים וימת ומה יעשה
עם מלך ספרד וכי יפקוד שלוחו מזה ישיבנו. וישמע המלך
את אנשיו בדברים מה לו ולכם בני ידעתי את זדונכם ואת
רוע לבבכם כי למען תעשו עמו רעה תבקשו לראותו שובו
לכם לאהליכם כי לא אוציאהו לפניכם. ויהי ביום השני
ויתאספו אנשי העיר ואנשי סדום נסבו על הבית מער ועד
זקן כל העם מקצה ויקראו אל המלך ויאמרו לו איה היהודי
אשר בא אליך הוציאהו אלינו ונדעה אותו ויצא אליהם
המלך הפתחה והדלת סגר אחריו ויאמר אל נא אחי תרעו
ולא שמעו ולא שתו על לבם וירע למלך מאד ויפלו פניו ויאמר
השבעו נא לי אם תעשו עמו רעה וישבעו אך ידע המלך
כי לא ישמרו שבועתם ויצר לו מאד. וכראות דון שמואל
הלוי כי המלך נבהל על הדבר הזה וירפו ידיו וכל עבדיו
נבהלו הושיעה לו זרועו ויאמר למלך איעצך ותשיב דבר את
העם הזה כי למחר יהיה האות הזה ומחר תעשה כדבריהם
ואני איעצך את אשר תעשה. ויעש המלך כן ויאמר ביום
השלישי ירד השליח לעיני כל העם אל הר שיינאי והשונאים
החישו ויאמרו איש אל אחיו למחר נראה בריה חרשה למחר
נביט את אשר דקר אלהיהם וכאשר עשה כן יעשה לו.
ויהי אחרי כן ויאמר דון שמואל אל המלך שלח העז את
מקנך בשדה וקח לי משם תיש גדול זקן עם מלא ימים. ויעש
המלך כן ויקח לו את התיש ויפלא בעיני המלך ויאמר הודיעני
מה תעשה ויאמר התיצב וראה את ישועת ה'. ויהי ביום

השלישי ויתקבצו כל העיר מן הקצה אל הקצה ויבאו האנשים על הנשים ותמלא הארץ אותם ויאמר היהודי למלך אמור לעם הזה בזאת אראה לכם היהודי עמדו למטה בחצר המלך ואני אצוהו להשקיף בעד החלון וראיתם ושש לבבכם. ויאמר המלך לעמו כן ויאמרו כן תעשה כאשר דברת ויקח היהודי טלית א' צנוף יצנפהו צנפה כדור על ראש התיש ותפילין שם בין עיניו ואח"כ השקיף ראש התיש בעד החלון. ויראוהו הגוים ויפלא בעיניהם ויאמר איש אל אחיו זקנו זקנו עזים משחת מאיש מראהו ותארו מבני אדם ויוסיפו כל העם לתמוה עוד עליו ויקפצו הגוים פיהם ויקללוהו קללה נמרצת צא צא איש הדמים שפכת דם אלהינו והנך מת ברעתך כי איש דמים אתה. עוד מילתא בפיהם וישליכו עליו מנער ועד זקן טף ונשים אבנים ובליסטראות ואבני קלע לרוב ויסקלו באבנים לעומתו ועפרו בעפר ויקימו עליו גל אבנים גדול עד היום הזה. וימלט דון שמואל בחכמתו ויבא אל אדוניו ויספר לו את כל אשר קרהו ויאמר ברוך ה' אשר הציל אותך מתחת יד מצרים.

ויאהב המלך את דון שמואל הלוי מאד מאד ויהי לו ליועץ ויפקידהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו. ויהי בימים הרבים ויהי המלך עובר בשכונת דון שמואל הלוי ועל המלך על ביתו ויבקשהו ולא נמצא ויאמרו לו עבדיו הנה הוא ישן את שינת הצהרים וירוצו לנער ולחקיצו משנתו ויגער בהם ולא נתנם להקיצו ויכנס המלך בחדרו ויעמוד שם עד אשר הקיץ משנתו וייקץ היהודי משנתו ויאמר אכן יש המלך במקום הזה ואנכי לא ידעתי. אז ענה ואמר מי יתן והיה לי אומן לדעת לעשות מסמר רב ועצום לתחבו בגלגלי לעמוד כן תמיד לבלתי יזיווני ממקומי וממעלתי כל עוד בחיים חייתי ודון שמואל נתנבא ולא ידע מה נתנבא כי בע"זה נהפך כמו רגע המזל ואזל לו ממקומו והורידוהו פלאים נפל משמים ארץ תפארת שמואל והכוכבים ממסלותם נלחמו עליו ועל ישראל

כאשר נכתוב עוד. ויגדל שמוא עם ה' וילך הלוך וגדל וה' אהי
 צבאות עמו ויהי לו עושר וכבוד לרוב כנס לו גם כסף וזהב
 ובני בית היו לו מכל שהיו לפניו בספרד ויקנאו אותו הגוים
 ויכנעו לפניו והרבה פעמים חשבו להעלילו ולשלח מדנים
 בינו ובין המלך ולא עלתה בידם כי היה שני למלך בעושר
 ובחכמה וביכולת וכל מלכות ספרד היתה מתנהגת על ידו.
 וגם לישראל הרבה לעשות טובות גדולות ולהושיב בכל עיר
 ועיר ובכל פלך ופלך ישיבות נאות ומהוללות בתורה כלולות
 ובעושר מגוללות והם היו לו סגולות ויקרא בשם ה' והיה
 ביתו פתוח לרוחה כי יראה ערום וכסהו ונסו יגון ואנחה
 ליהודה היתה אורה ושמחה. ויהי כאשר זקן שמואל וישם את
 בניו שופטים לישראל והלך מדי שנה ושנה וסבב בית אל
 ויהי עושה משפט וצדקה לכל עמו בכח ואל והוא הגביה
 את שני אריא ובעת ההיא יעמוד מיכא משה ואהרן בכהניו
 ושמואל. ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכת בית הכנסת א'
 גדול מאוד לא היה ערוך אליו בכל ספרד בגודל וכיופי וישם
 שמואל על לבו להטמין מטמונו תחת קרקע בית הכנסת
 להיות שם מוכן ומזומן לעת מצוא כי לרוב ממונו וגאונו ושאונו
 והמונו לא יכילנו ארון וארגז ויקח לו את כל אלה ויעש ג'
 כוכין ובורות חצובים אשר לו מלא זהב וכסף לרוב ויקם על
 הכוכין הנ"ל עמודי שיש גדולות אשר הבית נשען עליהן ולא
 ידע איש את קבורת והטמנת הממון הלז זולתי אומן א' נאמן
 ביתו כי אמר פן יודע לאיש דבר קטן או גדול ויבן דון שמוא
 את הבית ויכלהו ויצא שמו עד למרחוק.

פרק נ"ה ובשנת קנ"א (צ"ל קכ"א) קנאו השרים קנאה גדולה
 ביהודי הנ"ל וחבלים פרשו רשת ליד מעגל מוקשים שתו לו
 סלה. אדין שמוא דנה הוה מתנצח על סרכיא ואחשדרפניא
 כל קבל די רוח יתירא ביה ומלכא עשית להקמותיה על
 כל מלכותא. אדין סרכיא ואחשדרפניא הוו בעין עלה
 להשכחה לשמוא מצד מלכותא וכל עלה ושחיתה לא יכלין

להשכחה כל קבל די מהימן הוא וכל שלו ושחיתה לא
השתכחת עלוהי. ויהי היום יום חושך ואפלה יום ענן וערפל
וילך האומן אשר הצב הבורות הנ"ל וידע סוד היהודי וימצא
א' מהשרים אויביו ויודיע לו את הסוד וילחש באזנו את
הענין גם איש שלומו אוכל לחמו הגדיל על היהודי עקב
עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי השרים הצורים ולא
חשך מהם מאומה את הכל הודיע. בעת ההיא שמחו השרים
אויביו כאשר יגילו בחלקם שלל וישמחו לרוב ויאמרו אך זה
היום שקוינוהו ועתה לכו ונחשבה על דון שמואל מחשבות
ונשחיתנו מארץ חיים ושמו לא יזכר עוד. ארין סרכיני
ואחשדרפניא אלין הרגישו על מלכא וכן אמרין ליה מלכא
לעלמין חיי אתיעטו כל סרכי מלכותא סגניא ואחשדרפניא
הדבריא ופחוותא לקיימה קיים מלכא ולתקפה אסר שכל
שרי מלכותך האחשדרפנים והפחות ועושי המלאכה יבאו
וישבעו בחיי המלך ויודיעוך ממונם ולא יכסו ממך דבר קטן
או גדול ואשר ישבע לשקר אחר דתו למות כי בזה חיי
המלך וכי נשבע בשמו לשקר ובאה אל ביתו וכלתו ואת
עציו ואת אבניו. ואתה אדונינו המלך שמע לקולנו וקח לך
עשירית מממונו ועשה חיל והך את הישמעאלים אויביו
כי אכלונו הממונו פרשו רשתם עלינו ויכלונו עתה ילחנו
קהל הישמעאלים את כל סביבותינו כלחוך השור את ירק
השדה לחכו כל מלכותנו ועתה הושיעה אדונינו המלך לך
קוינו.

כשמוע המלך כן וייטב בעיניו ומי נותנים לו ליטול ואינו
פושט ידו ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה לשרים ויחתמו
בטבעת המלך כדבר הזה ונשלוח ספרים ביד הרצים אל
כל מדינות המלך להשביע כל א' מהשרים בחיי המלך
להודיע את כל ממונו ולא יכסה דבר לתת למלך חלקו
וארוחתו ארוחת תמיד למען יעשה חיל ויכה באויביו
הישמעאלים סביב ואשר ימצא שקרן בשבועתו חיי המלך

חלל וחייב ראשו למלך ויבואו כל השרים וישבעו בחיי המלך
 כל נדיב לבו הביאו חח ונזם וטבעת וכומז כאן מקום זיימה
 זממו לרון שמואל ובשבילו עשו מה שעשו עשו אשר זממו בצעו
 אמרתו להשחיתו ולהמיתו וכאשר יענו אותנו. בעת ההיא שלחו
 אחרי דון שמואל ויבא וישבע בחיי המלך ויתן גם הוא כל אשר
 נדבה רוחו אותו ולא שת לבו כי ידעו השרים את הממון שטמן
 ולא ידע כי בעדו חרדו את כל החרדה הזאת זאת לו זאת.
 כל קבל דנא ביה זימנא קריבו גובריא אלין ואכלו קרציהון
 די יהודיא אלין ענו ואמרו לרי דון זואני (ציל פידרו) מלכא
 לעלמין חיי אנת מלכא שמת טעם די כל אנש די ישבע בשמך
 לשקרא הדמין יתעבד וביתיה נולי יתשם ידיע להוי לך
 מלכא די דון שמואל די מן בני גלותא די יהוד לא שם עלך
 מלכא טעם ואומי בשמך למגנא. באדין מלכא ברגז וחמא
 אמר להיתיה לרון שמואל ואיתוהו קדם מלכא וסגיד ונפל
 על אנפוהי ענה מלכא ואמר הצדא דון שמואל די אית לך
 תחות קרקע כוכין די דהבא וכספא ומני איתכסית ולא
 הודעתיןן קדמי ובשמי ארימת לאושבע. אדין דון שמואל
 כדי מלכא שמע שגיא באש עלוהי ועלגרמיה שם כל לשזיבותיה
 ועד מעלי שמשא הוה משתדרר להצלותיה ומנחה וניחוחין
 אמר לנסכא ליה. ענה באדין מלכא רי דון יואן (פידרו) ואמר
 מן קשוט דאית לך כל אלין דהבי וכספי די אשתעו קדמי
 גוברין גבראי די במלכותי ואמר לא. באדין גובריא אך הרגישו
 על מלכא ואמרין למלכא דע מלכא דתחות כי כנישתא דכנא
 לבית אלהיה תמן גניז כספא ודהבא וכנש נכסין כחלא דימא
 סגי לחדא עד דיפסק מלממני ארי לית מנין ויען המלך ויאמר
 לרצים הנצבים עליו רוצו אל בית האיש והבאתם לי את
 אשר תמצאו לא תכסו דבר. הרצים יצאו דחופים ועל עם
 ה' יד נופפים ואת דון שמואל כפיהם מחרפים קץ בא הקץ
 והמות אתה וכל בית אביך תהיו שואפים ושפטונך משפטי
 נואפים ולאומן המרשיע אמרו השרים בא בבית הכנסת
 והוצא משם את המטמון ואת כל אשר לו. ויבא האיש ויראה

לעבדי המלך את המקום אשר נסתר שם המטמון ויקחו את
הקרדומות בידם וישברו הבורות וימצאו שם עושר וכבוד
לרוב ואלפי זהב וכסף ויתנו את הכסף כאבנים אבן מאסו
הבונים וישאו עבדי המלך את כל העושר ההוא ויביאוהו
אל המלך וירא המלך וירע בעיניו ויאמר ועוד לו אך המלוכה.
ויהפך לאויב לדון שמו אצב ימינו כצרו ולא זכר ברית השר ויאמר
יען הרימותיך מן העפר ואתנה בידך את אוצרות אבותי
ומאשר לי עשית את כל הכבוד הזה הקילותני ותשלך חיי
אחרי גוך ונשבעת בשמי לשקר אשר לא כדת מות תמות
לא תחירה ויאמר המלך לרצים הנצבים עליו באו הכוהו
ויכוהו שם וימות.

בעת ההיא כשל עוזר ונפל עוזר ויבו המלך בעיניו לשלוח
יד ברון שמואל לברו וימלא חמת מלאכי מות מי יאמר לו
מה תעשה ויצא דבר מלכות מלפניו להשתמד כל היהודים
אשר תחת כל מלכותו ואם אין אחת דתם למות ודתא נפקת
ויהודאי מתקטלין ויהרגו רבים לאין מספר על קדושת שם
אלהינו ורבים נשתמדו בעל כרחם שלא בטובתם ורבים
נמלטו כי עד הימים ההם לא היה ספרד תחת מלך אחד
וכל היכול למלט את עצמו הרי זה משוכח (עט). ויהי מן
הגזרה ההיא והלאה רבו האנוסים בספרד כי רבים נאנסו
כי ראו עליהם חרב חדה ותער הגלבים ולא חלו בם ידיים
ויחליפו בגדיהם למשפחותם בגויהם ומאז מתו רוב חכמי
ספרד ונתבטלו הישיבות ושם העולם ונשתכחה התורה
כמעט. זאת ועוד אחרת כי אף אחרי שחזרו ונתישבו רוב יושבי
ספרד פנו אל החכמות החיצוניות וטבעו בטיט הי"ן ובדברי
היוני עשו כוונים למלאכת השמים ולא שתו לבם רק להתכבד
בין הגוים ובניהם חצי מדבר יוגית וחצי מדבר עברית ויעזבו
את התורה בקרן זווית נאנחה וגלמודה ולא היה א' מעיר
ושנים ממשפחה אשר היו עוסקים בתלמוד ושאר כל העם
שטו ולקטו שיה בריה (?) סורי הגפן נכריה. ויקם ה' מושיע

העולם בימיהם וישיב את חמדתם ויחזירם אל תורתם ואל תורהם ואל תורהם

לישראל את האשל הגדול מעוז ומגדול סיני ועוקר הרים
אמיץ לבו בגבורים החכם הרב הגדול ר' יצחק קמפנטון ז"ל
והחזיר כהנים לעבודתם ולוים לרוכנם וישראל למעמדם
והחזיר העטרה ליושנה ולאיתנה ועשה תלמידים הרבה ועשה
סייג לתורה (פ) ומגדולי תלמידיו וידידיו היו ארבעה אשר
מהם שתו כל העולם מים חיים טובים והמה בכתובים. שם
הראשון עוקר הרים וטוחנן זה בזה בוצינא קדישא ופלפלא
חריפא הרב ר' יצחק אבוהב ז"ל ולא היה לו כי אם עין אחת
ואחד היה בדורו ושם השני סיני וה' מסיני בא רבא דעמיה
מדברנא דאומתיה החכם ר' יצחק דליאון ושם השלישי יושב
בשבת תחכמוני עדינו העצני החכם ר' יוסף חיון ז"ל נכה
רגלים והנהר הרביעי הוא פרת שמימו פריץ ורביץ החכם
ר' שמעון מימי מימו נאמנים כחסי דוד נאמנים. ופעם
א' היו יושבים אלה הארבעה ראשים על מצבת בית הכנסת
מבחוץ ועבר איש חכם ביניהם וירא אותם ויען ויאמר על
אבן אחת שבעה עינים כי היו עיני ישראל ומאוריהם ארויהם
ומבחר גבוריהם ומן ארבעתם יצאה תורה בספרד ובפורטוגא
ובארץ מערב א כל המקום אשר הלכו שם שם הלכה ברכה
לרגלם בגבורה ולולי הם כלתה חררה. והחכמים האלה
הם שהיו טרם הגרוש מעט מזער לא כביר ומתו שלשתם
בטרם יבואו ימי הרעה והגרוש ולא ראו ברעה ותלך לפניהם
צדקתם כבוד ה' אספם ולא ראו את כל הרעה אשר נעשה
תחת השמים ומפני הרעה נאספו הצדיקים ולא היה
מארבעתם שהיה חי בגרוש זולתי הקדוש החכם ר' שמעון שמת
בקדושת ה' כאחד הגבורים אשר מעולם אנשי השם כאשר
נספר עוד.

פרק נ"ו ויהי בימי רי דון יואן (פא) הוא רי דון יואן שהיה
מגזע מלכי ספרד הקדמונים וישבו ישראל לבטח איש תחת
גפנו ותחת תאנתו ויהיו היהודים רודים בגוים ויעשו ככל
אשר בלבבם ויגדילו. וגם האנוסים היה להם חרות גדול

ויהיו עובדים את הש"ת כבתיהם כחצריהם ובטירותיהם
 את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים כמשפט הגוים
 אשר שמדו אותם והיו להם בתי כנסיות תחת קרקע בתיהם
 ושם היו מתפללים ועובדים ה' בלב ונפש ובזמן חג הפסח
 היו עושים מצורת וכן בכל החגים היו מקיימים שאר כל
 המצוות הנלוים אליהם וקיימו בסתר הלכות פסח בפסח
 והלכות עצרת בעצרת והלכות החג בחג. והגוים וגם המלך
 וכל עבדיו ידעו כל דבר ויחרישו ולא אמרו להם דבר כי
 אין המלך יכול אותם דבר כי רוב ספרד ועשיריה ושועיה
 ושריה ופרתמיה וחכמיה היו מהם ומי בעל דברים יגש אליהם
 ולא דברים שבסתר בלבד היו עושים לא אף דברים שבגלוי
 לעיני השמש ולעיני כל העם היו עושים והיו סוגרים חניותיהם
 והיו בטלין ממלאכתן בשבתות ובחדשים ובמועדי ה' וביום
 איד הגוים לא שמרו את אידם ועל נקלה היו מחללים אותם
 ואינם עושים כחוקותם וכמשפטם וכתורה וכמצוה אשר צוה
 ה' את בני יעקב אשר שם שמו ישראל כן היו עושים. א
 (אמר המעתיק: אחרי מות המלך דון יואן ישב על כסאו
 דון אינריקו וימת גם הוא והניח אחריו בת א' ותפול המחלוקת
 בינה ובין איזביל אחורת דון אינריקו לדעת למי המלוכה
 ותגבר יד איזביל ותהי לה המלכות ובהשמע הדבר כי היא
 בת יורשת עצר ויתאוו לה מלכים רבים לאשה). ב
 ויהיו כל המלכים נדונים אל מי מכלנו בת מלך
 ספרד איזבל זבל פרותיה ובני ישראל אשר בספרד השבו
 לטובה ומכללם דון אברם שיניור אשר כל המלכות היה
 נושק על ידו ור' מאיר מלמד גיסו בחרו ברי די רגון ואע"פי
 שלא היה כדאי למלכה הנ"ל והיו כמה מלכים גדולים וטובים
 ממנו אשר שאוה להם לאשה להיות שזה המלך היה מאבותיו
 מזרע היהודים וזקנתו היתה יהודית בחרו בו ויאמרו בלבם
 אחינו בשרנו הוא ואותו נקח לה כי הוא ישר בעינינו ישוב
 ירחמנו ועל ידו ובגללו ירחיב ה' לנו ופרינו בארץ. ג

ועתה נכתוב באר היטב יחס מלך רי די רגון ואיך היה מזרע היהודים.

פרק נ"ז ויהי בימי רי דון . . . מלך ספרד היתה יהודית אחת ושמה פלומבא ר"ל יונה ותהי האשה יפת תואר ויפת מראה מבנות הנכבדים. ויהי היום שלח אביה את היונה לבית אמה (צ"ל אישה) ועמה עבדים ושפחות ובני בית היו לה והיתה לובשת בגדי זהב וחלי כתם ואבן יקרה ממשבצות זהב לבושה כמשפט הנשים כי שחצניות הן ותהי היונה נושאת חן בעיני כל רואיה כל רואיה יאמרו מי יתן לי אבר ליונה אעופה ואשכונה. ותחל היונה לבא העירה ויהי אך יצוא יצאה ויפגשה אלמיראנטי דקשטיליא וירא את הנערה ותרבק נפשו בנערה ויתאו יופיה בלבבו והאלמיראנטי הנ"ל היה שני למלך ואין אחר המלך גדול ממנו והוא גבור ואיש מלחמה והירה מושל על כמה מדינות ועיירות ממשפחת אלי"מלך. וישלח האמיראנטי הנ"ל וידרוש לאשה ויען איש ויאמר הלא זאת פלומבא אשת פלוני וישלח האלמירנטי מלאכים ויקחה וישכב אותה ויענה ותהר האשה ותשב לביתו ותספר לבעלה את כל אשר קרה לה מקרה טמא הוא כי לא טהור וירע בעיני אישה וירחק מעליה דרכו ולא יסף עוד לדעתה. ותלד האשה בן ויגדל הנער ויגמל ויהי יפה תואר ויפה מראה כתואר בני המלך ויגדל הנער ויצא אל אחיו ויהי כבן שבע ויהי הנער נושא חן בעיני כל רואיו. ויהי היום ויראוהו עבדי האמיראנטי אשר ירעו הסוד הנ"ל ויבואו ויגידו לו לאדוניהם בדברים האלה לאמר מדוע אתה מחשה לקחת בנך עמך הנה הוא לך כסות עינים ואת כל ונוכחת וישמע האמיראנטי לקולם ויאמר לרצים היושבים עליו לכו והבאתם אותו אלי. הרצים יצאו רחופים ויבואו אל האשה הביתה ויאמרו לה תני את בנך כי כן צוה לנו המלך ותצפנהו

שלושה ימים ויבקשו הרודפים בכל הבית ולא מצאו ויוסף
וישלח עוד מלאכים שניים ובעת ההיא חפשו אותו בנרות
ולא יכלה עוד הצפינו ותקח הנער ותתנהו ביד עבדי
האמיראנטי ותשב מנגד ותשא קולה ותבך. ויקח האמיראנטי
הנער ויהי לו לבן ויאהבהו יסובבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון
עינו ישמרנהו ויגדל בפלטין של מלך ויהי חכם ונבון לחש
וכל דבר חכמת בינה אשר בקש ממנו המלך מצאו עשר
ידות על כל בני השרים אשר כגילו. וינחיל האלמיראנטי
את הנער בחייו ויתן לו את כבוד עשרו ורוב עיירותיו וכל
יש לו נתן בידו ויקח לו אשה משרות ספרד ומן הפרתמות
וימת האמיראנטי אביו וישב בנו על כנו ועל גאונו ובאויביו
ראתה עינו ונעשה אמיראנטי דקשטיליא. ויולדו לאמיראנטי
הנ"ל רצוני לנער הנ"ל בן יהודית פלומבא הנ"ל ארבע בנות
וישיא את שלשתן למלכים ולרוזנים הא' השיא בפורטוגאל
ושתיהן השיא בספרד ויעש כרצונו להגדיל ע"י חתניו לוקחי
בנותיו ורבות בנות עשו חיל ותשאר לאלמיראנטי כרת א'
אשר לא מצא לה בן זוגה ותשב בית אביה.

בימים ההם נתאלמן רי די רגון (פב) מאשתו דונא פיורנצא
והיא היתה מיוחסת משנים עשר אלופי פראנצא והשאירה
בן אחד אשר ילדה למלך בעלה רי די רגון הנ"ל ושמו רי
קרלוש. ויהי כהשמע דבר המלך ודתו כי נתאלמן המלך
מאשתו וישלח האלמיראנטי הנ"ל בן פלומבא הנ"ל שלוחים
לדבר על לב המלך לתת לו לאשה את בתו ויאות לו המלך
ויקחה לו לאשה וימליכה תחת אשתו דונה פיורנצא וישם
כתר מלכות בראשה ויאהבה ויבא אליה ותהר האשה ותלד
בן ותקרא לו פירנרוש יאכד יום נולד בו והלילה אמר הורה
גבר ארור האיש אשר בשר את אביו לאמר יולד לך בן זכר
שמח שמחהו והיה האיש ההוא כערים אשר הפך ה' וגו' כי
הנער היולד הזה מלך בכל ספרד ואכד ושבר זרע יהודה
גדע בחרי אף כל קרן ישראל ועשה גרוש כולל בכל ספרד

כאשר נכתוב עוד. ויהי מן היום אשר הולידה המלכה את
 הנער פירנרוש הלז ותהי עויינת ומשטמת את רי קרלוש בן
 המלך אשר ילדה לו אשתו רונא פיורנצא הצרפתית כי ידעה
 שאליו נוגעת המלכות כי הוא הבכור ותאמר בלבה מתי
 ימות רי קרלו ואבד שמו וירש בני את המלוכה וישב בני
 בנוה שלום ובמשכנות מבטחים ובמנוחות שאננות. ויהי היום
 ותשב המלכה על מושבה כפעם בפעם ותצחק השקקוש עם
 בן בעלה רי קרלו ויהי הבחור מרויח בצחוק ותכעס המלכה
 ותאמר שקקו אדישפיטו דרודיוי פלדיני דפרנצא וכעסותו
 צרתו גם כעס בעבור הרעימו כי אמו היתה ממלכי פרנצא
 כאשר ספרנו. ויבן רי קרלו כי להכלימו ולבזות משפחת
 אמו שהיתה מי"ב פלדיני דפרנצא אמרה כן והחריש הבחור
 עד בא עתו גם הוא ויען ויאמר שקקו אדישפיטו דרודיוי
 דיזוראל ובוזה רמז לה וקנתרה יען שזקנתה אם
 אביה האלמיראנטי היתה יהודית פלומבא שכתבנו. גם
 בשחוק יכאב לב ולב מלכים אין חקר ותבן המלכה כי
 לבזותה אמר כן ויחר לה מאד ויפלו פניה ותמררהו ותשטמהו
 ותריבהו מן היום ההוא והלאה ותאמר למלך גרש את בן
 האם הזאת כי לא יירש עם בני ויען המלך ויאמר א תאמר
 המלכה כן כי הוא הבכור כחי וראשית אוני ואליו משפט
 המלכות ועל כסאי לא ישב זר ולא ינחלו אחרים את
 כבודו. ותתחלחל המלכה מאד ותשטום את רי קרלו מן
 היום ההוא ותשת על לבה להמיתו כי בזה אותה לפניה
 אשר לא כדת ועוד בעבור תת ביד בנה המלכות ושתיים
 הנה קורותיה. בימים ההם חלה רי קרלו וישכב על ערש
 דוי ויחלש ותשלח המלכה ותקרא את הרופא ותאמר
 מרפואת רי קרלו רפו תרפדה ותצוהו להרעילו ולהמיתו
 ולהשקותו סם המות ולהטיל לו בספל ראש ולענה. ויהי
 היום וישלח רי קרלו וידרוש לרופא ויאמר רפאני ואחיה
 האחיה מחלי זה ויאמר עלי מחסורך בני שלום לך ואין דבר

ויבא לו הרופא וישקוהו כי כן צותה המלכה וירעילהו ותסדר
אשת אביו וימררהו ויהי אך טעום טעם המשקה ונקה לא
ינקה ויצקו לו לאכול ויהי באוכלו מהנזיד הבין כי סודר
להמיתו במזיד והוא צעק ויאמר מות בסיר ול"ו דבר רע
בסיר ויאמר אכן סר מר המות חבר הוא לחצר מות ויצעק
צעקה גדולה ומרה תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה. ויהי
אך שתו שתה הסס המות העיר עיניו ויישן המות שוד ושבר
במסילתו באשר שכב שם נפל שרוד על מטתו מרורת פתנים
במעונתו וכל רעיו ומיודעיו בכו עליו ויורידו כנחל דמעתם
ורי קרלו שכב ולא יקום עד בלתי שמים לא יקיצו ולא יעורו
משנתם. ויספרו לו כל ספרד ואביו קרא לו בן ימין כחי
וראשית אוני צר לי עליך בני כנפול בני עולה נפלת איך
נפלת משמים הילל בן שחר נגדעת מי יתן מותי תחתיד
חביבי בני בני. והמלכה ראתה כי נעשתה עצתה והרגה
את חורגה בעצתה וזויה והודה שמח לבה ויגל כבודה אף
בשרה שכן לבטח ותשמח במאודה ותאמר עתה ימלוך
בני אחרי מות אביו כאשר דמיתי אך זה היום שקויתי מצאתי
ראיתי. ויהי מאחרי כן וימת רי די רגון הנ"ל וישב בנו רי
דון פירנרוש על כסאו וישמח שמחה גדולה וישם בראשו
עטרת זהב גדולה יום עברה היום ההוא יום חושך ואפלה.
פרק נ"ח על כן על כל דברי האגרת הזאת קיימו וקבלו
היהודים עליהם להמליך את רי די רגון ולתת לו המלכה
איזבל כי אמרו אך עצמנו עצם מעצמינו הוא ובשר מבשרנו
אותו נקה לה כי הוא ישר בעינינו.
ויהי היום ויתאספו כל הברוני וגדולי מלכות קשטיליאה
לתת עצה ולדבר דבר למי מכל המלכים ישיאו את איזבל
ומי יעלה בגורלה מי אתה מי ושם נקרא דון אברם שיניור
איש יהודי אשר היה ממונה מהמלך על כל היהודים לעשות
להם כטוב בעיניו וכל הכנסות המלך היו עוברים על ידו
והיה מרואי פני המלך ומגדולי המלכות ויען דון אברם

ויאמר ר' די רגון ישא את איזבל כי הוא מלך חכם וגבור
 יפה תואר ויפה מראה וכהנה רבות עמו ולב היהודים אין
 חקר איש מתהלל במתת שקר אך כוונתו היתה יען שהיה
 מזרע היהודים. אז ענה ברוך א' זקן עם מלא ימים ויען ויאמר
 למה לא מרחם אמורת מבטן יצאתי ואנוע למה לא מותתני
 מרחם ותהי לי אמי קברי ורחמה הרת עולם למה נבראתי
 לראות עמל ואון שבה אני את המתים שכבר מתו מן החיים
 אשר חמה חיים עדנה אשר לא ראו את המעשה הרע הזה
 שרי די רגון מלך בזוי ושסוי אשר לא נתנו עליו הוד מלכות
 נבזה ולא השבנוהו יקח בת מלך ספרד וימלוך באישפניא
 כי אראה חמס וריב בעיר צלמי אבזה כי אתכונן לתמורות
 במדינה שנאתי נפשי. אז נעשה הקונשיו ההוא אגודות
 אגודות הללו אומרים כי ר' די רגון ישאנה והללו אומרים
 לא כי מלך גדול ממנו ישאנה ולא ניתן את בת מלכנו
 לאיש אשר לא ידענו אי מזה הוא ואת שמו לא הגיד לנו
 ותגדל המחלוקת ביניהם כל היום ההוא וכל הלילה זה
 אומר בכרה וזה אומר בכה זה נותן טעם לדבריו וזה נותן
 טעם לדבריו. וירא דון אברם שיניור והשרים אשר היו עמו
 בדעת א' כי רבים הכת אשר עם הכרון וידם על התחתונה
 ויועצו להביא את ר' די רגון בספרד בסתר ואיש לא ידע
 מאומה ולהמליכו על כרחם שלא בטובתם של המנגדים
 הנ"ל ויעשו כן וישלח א' דון אברם שיניור והכת המסתעפת
 עמו למי ארץ לאמר מהר ובואה בסתר ואיש א' ידע מאומה
 פן תספה אתה וכל אשר לך. כשמוע עשו וישמח שמחה
 גדולה ויאמר עתה ידעתי כי אצליח את דרכי וכי אשכיל
 אך זה היום שקייתי וימהר המלך ויבא בקשטיליא בסתר
 בקצה הגבול ולא לקח עמו כי אם ז' אנשים ויתנכר לרואיו
 ויתחפש וילבש בגדים צואים ויהלך אט ויבא בבית יהודי
 א' שמו ר' יעקב איש חרף ופקח מאד ועיניו את עיניו ראו
 ומן הגרושים היה ועל שולחננו היה סומך ומפיו יגיד אלי

ואני כותב על הספר בדיו. ויתנכר המלך א"ו ויאמר לו לך
בא ואשלחך אל עיר המלוכה עד מקום פלוני אמוני תחנותי
ושם תמצא את דון אברם שיניור ותן לו כתבי זה ואח"כך
הרם ירך וגע אל עצמו ואל בשרו באצבעך נגד לבו אם לא
על פניך יברכך יאר פניו אליך וישם לך שלום. ויצא יעקב
ממקומו וילך ויבא בקשטיליא בעיר המלוכה ויפן כה וכה
וירא את דון אברם שיניור הנ"ל רוכב על פרד ורביד הזהב
על צוארו בצוארו ילין עוז והוא לבוש בבגדי הכרונים וסביבו
היו הולכים כל גדולי המלכות רוכבים איש על סוסו ומלוכשים
בגדים והוא בתוך. וירא יעקב ויאמר אכן הוא מלך במקום
הזה ואנכי לא ידעתי מי שלח ידו באיש הזה ונקה מעון כל
הנוגע בו כנוגע בבבת עינו ויקם יעקב וישב א ביתו ויספר
למלך רי פירנרו על פי הדברים האלה וירע הדבר בעיני
המלך ויפתחו וידבר על לבו כמו פיו יתחנן לו חגור חרבך
על ירך גבור חגור מתניך ולך לך כי תמצא איש לא תברכנו
וכי יברכך איש לא תעננו מרוב המהירות מאד. ועתה רוץ
ותן הכתב הלז בידי דון אברם ואחרי שתתן לו הכתב הגע
באצבעך כנגד לבו ועתה שמע לקולי ולך הבא לו הכתב
הזה כתב המהלך תחרת הצורה ואהבך דון אברם וברכך
והרבך ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתך
בתתך לו כתבי הלז ישמח כעל כל הון ואהבך וברכך והרבך.
פרק נ"ט וישא יעקב רגליו משנתבשר שאינו ירא
נשאו לבו לישא את רגליו ויבא העירה ויבא בבית דון אברם
שיניור וישתחו אפים ארצה ויען ויאמר דבר סתר לי אליך
הזשר ויביאהו חדר בחדר ויתן לו הכתב ואח"כ הרים ידו
ונגע על לבו באצבעו ויאמר יעקב אל יחר לאדוני כי כן
צויתי. ויפתח דון אברם וירא את הכתב והי כקרא שתים
שלוש דלתות וישמח שמחה גדולה וימהר אברהם האהלה
אל צר"ה כמבכירה ויכתוב אליו תשובה ויחתום בטבעתו
ויאמר מהרה חושה א תעמוד קח בידך והלכת ותן האגרת

האוגרת דברי שלום ואמת בידי השר ששלחך אצלי ויאמר
 כדברך המלך וישתחו אפים ארצה ויבא יעקב שלם בעיר
 שהיה בה רי פירנדו הנ"ל ויתן ארת הכתב בידי המלך ואז
 סדר דון אברם הנ"ל את רי פירנדו מה יעשה והיאך יתנהג.
 ויהי מקץ עשרים יום ויבא המלך בעיר המלוכה בהחבא על
 פי הסדר שסידרו דון אברם הנ"ל ויבא העיר בנשף בערב
 יום באישון לילה ואפלה וישא את אנשי המקום לאמר איה
 בית דון אברם שניגור ויראוהו ארת הבית ויבא שמה ואין
 מכיר ואין יודע ואין רואה ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא
 עמד איש אתו בהתוודע המלך עם דון אברם. וישתחו
 אברהם לפני המלך ויאמר בא ולמי כל חמדת המלכה הלא
 לך ולכל בית אביך כי לרוב יופיו חפצה בו איזבל המרשעת
 ויצרה אתקפה יותר מיתר המלכים אשר שלחו לה ללקחה
 ואת צורתו ראתה חקוק בששר בדמותו כצלמו וחשקה בו
 יותר מיתר המלכים על כן בשרו כי בו כל חמדתה וישמע
 רי פירנדו ויטב בעיניו. ביה בליליא לקח דון אברם את המלך
 ויביאהו לפני המלכה וישימהו במצודתו פתע פתאום כי שם
 היתה יושבת איזביל ויאמר לו הנרה אשתך קח ולך ויקח
 את המלכה ותהי לו לאשה

פרק ששים והמלך רי די רגון אשר שמו רי דון פירנאנדו
 קבל מלכות קשטיליא בשנת הר"ל ותהי ראשית ממלכתו
 וארץ מולדתו גליל אראגון מלכות קטנה וצעירה מלכות
 נמבזה ופזורה ותהי המלכה איזביל מושלת עליו ואל כל
 אשר תחפוץ תטנו ובחלק שפתיה רדוחנו. ותהי איזביל
 אדוקה בדתה וחזקה באמונתה ובדרך מקרה ראתה יום
 א' כי כל היהודים אשר במלכות היו פורעים שלשים שולדין
 לא' חוץ ממדינת טוליטולה ותשאל המלכה לסריסיה ושריה
 ולטפסריה מדוע היה הדבר הזה שנכל המדינות יפרעו ל'
 שולדין היהודים לא' א' עשיר ואחד עני חוץ ממדינת
 טוליטולה. וישיבו אותה דבר כי המעות הללו הושמו על

היהודים לפורעם יען שמכרו את אלהיהם בשלשים שולדין
 כדברי הגוים (פג) ולהיות שקהל טוליטולה היהודים אשר
 בה לא עלו בבית שני ולא נמצאו שם במעשה ישו לכן לא
 נתחייבו במס הנ"ל וירע הדבר בעיני המלכה כי נראה חסרון
 כבוד ותצו ויעבירו קול בכל מלכותה וגם במכתב לאמר
 שהיהודים לא יפרעו עוד דבר מהמס הנ"ל וכן נכתב בספר
 ונתקיים מהיום ההוא ומעלה ותהי חק בספרד. ויש
 ובשנת שבע למלכות ריזרגון הנ"ל (פד) עד שהמלך במסיבו
 ובמעונתו הפקיד פקידים בכל מדינות מלכותו לחקור שבע
 פעמים שבע חקירות ודרישות על האנוסים והם שהיו שומרים
 דת מר"עה כאשר כתבנו לעיל ובמקום שהיתה יד האנוסים
 על העליונה מימי קדם ובפרט בזמן רי דון יואן כאשר כתבנו
 לעיל והיו עושים מה שהיו חפצים ואין דורש ואין מבקש
 עתה בא עתם ורוח גדולה בא מן הצפונות שהיו עושים ויגע
 בארבע פינות בתייהם ויפול עליהם וימותו ובמקום שהיו
 בתייהם שלום מפחד ולא שבט אלוה עליהם נהפך כמו רגע
 שנויים אין מספר כי המלכה היתה בעוכריהם ובעצתה עשה
 המלך מה שעשה לא מלבו. ויפקד על כל מדינות מלכות
 קשטיליא גלחים וחוקרים לחקור הארץ לדעת מי מהאנוסים
 קטן או גדול שמר דת היהודים ונפתה לבבו אחריהם וכל
 אשר ימצא אחת דתו למות ויתרמא לגו אתון נורא יקידתא
 כל קביל דנא ביה זמנא כדי שמעין כל האנוסים הדבר הרע
 הזה נתאבלו ולא שתו איש עדין עליו כי ידעו כי המלכה
 היא בעוכריהם ויפלו במכמוריה. ויבואו הגלחים ויגלחו
 בתער השכירה בעברי האנוסים בפחד ומורא וישחיתו בהם
 רבים וחייבו את ממונם להיות למלך ואיש יגע בהם בברזל
 ועץ חנית ובאש שרוף ישרפו האנוסים בשבת ושבתה שמחתם
 ותגדל רעתם כי הגלחים לא חמלו עליהם בקנאתם ורוע
 מזמתם ויתנו לפניהם משפטים וצרות צרורות בשמלותם
 וכאשר יענו אותם. ביום ההוא יגדל המספר בין היהודים

כמספר הדררימון בגבעת מגדו כי לא על האנוסים לבד
 נגזר חרב והרג ואבהן לא אף על היהודים האמללים ועמם
 היו בצרה עמם היו מהפכין בחררה ישלח כס המלך חרון
 אפו עברה וזעם וצרה אף בישועתם ועת צרה ויאסרו רבים
 מהיהודים בבית האסורים באמור להם אתם הייתם בעוכרי
 האנוסים לפתותם לעבור על דת הגוים אתם המיתם אותם
 ויזכו שוטרי בני ישראל ויצערום בכל מיני יסורים וצרות להודות
 ויתנו בברותם רוש ויצוו ויטילו חרמות בבתי כנסיות להודיע
 כל איש ואשה על דעת קונו כל אשר ידע מהאנוסים דבר
 קטן או גדול. בימים ההם השאירו האנשים מגולחי זקן
 והכומרים פרשו מכמורים על גער ועל זקן ויזכו אותם ברצועות
 מלקות ובנגישות חרוצות ומכות פרוצות וצרות עמוסות שופכות
 למעמסות בראש כל חוצות ואת היהודים הביאו להעיד כל
 אחד עדותו על רעהו האנוס מבני בריתו. ויהי הדבר הזה
 לאבן נגף לצור מכשול לבתי בני ישראל וימותו רבים על
 פני ה' ולא שבתה הגזרה הזאת המשונה והנמרצת מדי חדש
 בחדשו ומדי שנה בשנתו והיה בית יעקב אש ובית יוסף
 להבה ובית עשו קששו קש להבעיר כס כקש תאכל אש
 והיה הדבר הרע הזה הולך וגדל ופרה ורבה אש תמיד תוקד
 על המזבח לא תכבה.

פרק ס"א ובשנת הר"מו היא השנה העשירית למלך רי דון
 פירנאנדרו הנ"ל שם המלך על לבו להלחם עם מלך גרנאטה וכו'
 פרק ס"ה * * * וגם המלך רי דון פירננדרוס כבש חלק מערי
 גרנאטה הבצורות ומכללם עיר הזקה היושבת על חוף הים
 הנקראת מלאקא וכו' (פה). ויהיו תוך מלאקא המדינה יהודים
 רבים כאלף איש ואשה ויקחום הגוים לעבדים ולשפחות
 והביאום בספרד וקצבו פדיונם כ"ז אלף פרחים ואז חלקו
 אותם על כל קהלות קשטיליא לפורעם וזה היה על פי דון
 אברט שיניור המוציא וחמביא את כל קהלות קשטיליא והוא
 חלק אותם כטוב בעיניו. ויקח אברהם שנים עשר חכמים
 ונתן לכל חכם לילך בקהל פלוני ופלוני וקצב על כל קהל

כמה יתן ונתן בידי החכמים הנ"ל ויחתום בטבעת המלך
 והיו באים החכמים בקהלות איש ואיש בקהלות שקצב
 להם ואם היה רואה שעשו יותר צדקה הקהל ההוא ממה
 שהוערכו היה החכם שותק ומקבלם בסתם ואם אין שהיה
 רואה כי לא התנדבו כפי הערך שהעריכם דון אברם הנ"ל
 היה מראה להם את החתום ואת הגלוי והיו פורעים על
 כרחם כפי הערך שהוערכו כאשר שרת עליהם דון אברם
 הנ"ל ועם התחבולה הזאת קבצו הכ"ז אלף פרחים הנ"ל
 ויפרו את הנשללים ויותרו והנדבה היתה דיים לעשות אותה
 והותר.

ה

גירוש ספרד (פ)

פרק ס"ז : : : : ויהי היום יום חושך ואפלה יום ענן וערפל
 בהלחמו רי דון פרננדוש הנ"ל בגרנאטא ולא יכול להלחם
 עליה וידור נדר בעצת אשתו ויאמר אם תנתן גראנאטא
 בידו יגרש היהודים מכל מקומות ממשלתו ויוריד כאביר
 יושבים כאשר כתבנו. ויהי בהכבש גראנאטא בידו עיר
 גדולה רבתי עם שרתי במדינות בחזקתו וגובה לבו חלף
 רוחו ואשם זו כחו לאלהו ויאמר המלך בלבו במה יתרצה
 לאלהיו המאזרהו חיל למלחמה הכריע קמיו תחתיו אם לא
 בהכניס תחת כנפיו העם היושבים בגלות שה פזורה ישראל
 ובמה יתרצה זה אל ארונוי הלא בראשי האנשים ההם.
 והמרשעת המלכה איזביל היתה בעוכרינו ומאז נשאה היתה
 מתקוטטרת עם בעלה יום יום שלח את היהודים מעל פני
 ויצאו כי הכומרים הטו לבבה ותהפך לישראל לאויבת מאין
 מתום בבשרה וכראותה כי המלך לא שמע איה אמרה לו יש
 לך דין לאהוב היהודים כי אתה עצם מעצמם ובשר מבשרם
 ולכן השיאוני היהודים עמך למען תהיה להם למשען
 ומשענה. וישמע המלך את הדבר הרע הזה ויחר לו מאד

ושלף נעלו מעל רגלו וישליכהו על ראש המלכה ויכה ותנוס המלכה מפניו ותגדל המשטמה ביניהם ימים רבים. וכאשר היה המלך לוחם את מלחמתו זכר את דבר איזביל ואת אשר אמרה לו ויאמר אפיק רצון המלכה פן תתפאר עלי לאמר כי אני מזרע היהודים ועל ידי זה ישמעוהו אלהיו כי יחזיר לדתו עם אשר לא ימנו מרוב ושניהם המלכים להרע ליהודים ומשל דון פרנדרוש ואיזביל למה הדבר דומה לשני בני אדם א' יש לו תל וא' יש לו חריץ בתוך שדהו בעל התל אומר מי יתן לי חריץ זה ובעל החריץ היה אומר מי יתן לי תל זה לימים נזדווגו שניהם זה אצל זה אמר לו בעל החריץ לבעל התל מכור לי תלך זה אמר לו הלואי טול אותו בחנם וכן היו איש ואשתו ושניהם היו אויבי ישראל והפיק רצון זה על זה ועל לבושי היהודים הפילו גורל אחד לעזאזל.

פרק ס"ח ובשנת הר"בן בחדש החמישי באחד לחדש הוא חדש אדר רחמת היותו הדר נהפך קוץ ודרדר ויקדרו פני היהודים כאהלי קדר ויעבירו אדרתם מעליהם וההוד וההדר כי תחת יופי ופאר נעדר בר"ן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אהים בתרועה ויללה כי נהפך להם הברכה לקללה ויאמר המלך לגרש את כל היהודים ויבו בעיניו לשלוח יד בחלק מהם כי אם בכלם ויאמר להשמידם ויהי הנגע ירקרק או אדמדם ולולי חסדי ה' כי לא תמו זכות אבותינו שקדם ספו תמו כל יושבי ספרד מאיש ועד אשה מאדם ופלגי מים לב מלך ביד ה' לכל אשר יחפוץ יטנו. ויקראו סופרי המלך בחדש החמישי הנקרא פברירו בלשונם שנת את"צב למנינם ויכתבו ככל אשר צוה המלך א' האחדרפנים והפחות ושרי המדינות לקיים דברי האגרת האוגרת החוגרת שק ואפר ולא לשנות. פתשגן הכתב להנתן דת גלוי לכל ספרד ואל שרי עם ועם דוקסים סגנים נגידים ומצווים לאומים גלוי לכל העמים להיות היהודים עתידים להתגרש בזעמים

מתשעה באייר מתחילים ובתשעה באב לבנות הקבוע
 לבניה לדורות מסיימים כי גם איש וגם אשה ילכדו זקן עם
 מלא ימים.

וזה פתשגן הכתב אשר בשם המלך והמלכה נחתם ונכתב.

אכן המלכים בחן ובחסד האל פיראנדו ואיזביל מלכי
 קשטיליא ואראגון מלכי ליאון ומורסייא מלכי מיורקא וסרדיניא
 מלכי גרנאטא ונבארא וכו' יען עלתה לפנינו זעקת האנוסים
 אשר על קצתם גזרנו שריפה ועל קצתם גזרנו להיותם כלואים
 בכלא לעולמי עולמים יען נמצאו סוררים ומורים בדתנו וחלק
 מאשר נשאר פליטים מהעונשים האלה להיותם מודים
 ועוזבים וקבלו עליהם לשוב בתשובה שלמה ועוד יד החוקרים
 נטויה עליהם להקור ולדרוש על רוע מעלליהם ויזעקו במר
 נפש אלינו אומרים אמור כי היהודים היו תמיד והנם עוד
 היום סבת מרדס וסורס מדת הנוצרים להורות אליהם דרכי
 נימוסיהם חוקותיהם ותורותיהם ותורות חגיגהם ומועדיהם
 ובכל זמן ובכל עת אשר ימצאו היהודים ביניהם בספרד הוא
 בלתי אפשר אליהם להיותם נוצרים שלמים ואמיתיים. לכן
 ראינו לגרש כל היהודים גרוש כולל מכל מקומות ממשלתנו
 ואף כי היו ראויים לעונש גדול מזה כפי מעשיהם אלו אשר
 עשו אמנם יען נכמרו רחמינו עליהם נסתפקנו להענישם
 בעונש זה על כן אנו גוזרים ומצווים אשר כל איש ואשה
 גדול או קטן אשר בשם ישראל יכונה כל השוכנים ועומדים
 תחת ממשלתנו שיתגרשו ויצאו מכל המקומות אשר בהם
 דרים ועומדים ללכת חוץ מכל מדינות מלכותנו אל ארץ
 אחרת בתוך ג' חדשים הבאים ראשונים מאחד ממאיו מתחילים
 ובאחרון ללויו מסיימים וכל אשר ימרה את פינו לבלתי לכת
 לו בתוך הזמן הנזכר וימצא אח"כ באיזה מקום מכל מקומות
 ממשלתנו דתו תהיה למות בתליית עץ או להמיר דתו ולשוב
 נוצרי. וכל אשר יחפוץ מהיום הזה והלאה בתוך ג' חדשים

הזנזכרים להמיר דתו ולהיות נוצרי יעמוד בביתו ובנחלתו
 בהגונו ובכל רכושו קרקעות ומטלטלין כבראשונה ויהיה לו
 עוד חרות מאתנו מכל מס ומכל שעבוד גם מהחקירה יהיה
 לו זמן עד עשרה שנים שלא יחקרו עליו החוקרים. עוד אנו
 גוזרים ומצווים על כל השופטים והסגנים פרנסים ועצים
 ומנהיגי המדינות או כל ממונה בכל מין מינוי מהמלכות
 שיהיה בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר להיותם עושים
 שמירה טובה ומעולה אל כל קהל וקהל היהודים וכל איש
 מאיזה מדרגה שיהיה אשר ישלח ידו באיזה יהודי בין בגופו
 בין בממונו בדרך גזל או גניבה בין בתוך העיר בין חוץ
 לעיר יהיה נתלה תכף על עץ על יד שר או שופט או מנהיג
 העיר ולאות שמירה אנו גוזרים ומצווים אל כל שר סגן או
 שופט אשר בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר לתת סימן
 המלכות הנקרא בלעז שינייל ריאל על כל פתח ופתח יהודי
 בכל מקומות מושבותיהם. ואנו גוזרים ומצווים כל סגן שר
 או שופט או מנהיג אשר בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר
 שיצוו אל מכרזיהם להכריז בקול קורא בשוקים וברחובות
 פתשגן כתבנו זה גם בכל קהלה וקהלה של יהודים אשר
 בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר ביום ראשון של מאזו
 הסמוך וכל שר סגן או שופט או מנהיג או ממונה בכל מלאכת
 מינוי שיהיה אשר ימרה את פינו ויעבור על דברינו אה יהיה
 נזוף בעינינו וחוץ מחן המלכים ועלינו להענישו בעונש
 הראוי לו.

פרק ס"ט הרצים יצאו דחופים בדבר המלך והמלכה
 והדת ניתנה בכל ספרד וכרוזא קרי בחיל לכון אמרין כל
 משפחות בית ישראל כי תעברו על דת יהודית תפלו ותסגדון
 לצלם דהבא טוב הארץ תאכלו שבו בארץ וסחרוה שבו
 איש תחת גפנו ותחת תאנתו שבו ביר"חו וריח נור לא עדת
 בכון ואם תמאנו ומריתם ושם אהים אחרים לא תזכירו ולאיהי
 דעמים אשר סביבותיכם לא תסגדון קומו צאו מתוך עמי

ובמשלש חדשים לא תשאר פרסה מכל אשר יקרא בשם
 יעקב ובשם ישראל יכונה. וישמע העם את הדבר הזה ויתאבלו
 ויחרד עם ה' חרדה גדולה ויקראו צום ובכי ומספר שק
 ואפר יוצע לרבים ויתנו את קולם בבכי קול המולה כקול
 מחנה כקול שדי כקול מים רבים ובכל מדינה ומדינה מקום
 אשר דבר המלך ודתו מגיע אבל גדול ליהודים וקראו אכר
 אל אבל ומספר אל יודעי נהי ונהה נהי נהיה הנהיה כדבר
 הגדול הזה או הנשמע כמוהו השמע עם קול כחולה קול
 המולה רעה גדולה שמלה מגוללה ברמים כלולה ובגירוש
 כלולה ביד צר שלולה וביד אויב שאולה וביד גזול גזולה
 וביד טורף נעולה וביד חומס תלולה מימינה ומשמאלה כי
 תהיה כאלה לאלה ולקללה ותורר גדולה ותתכס בצעיף
 אלמנותה ובהיכלה קינה אומרת כלה שתתה מצדה את
 קובעת כוס התרעלה. ורבים מקהלות ספרד אשר הגיע אליהם
 כתב המהלך תחת הצ"רה האגרת הזאת בימי המצות ובחג
 יחוגו וינועו כשכור בנאצות נמרצות ופרצו בגופם ובממונם
 פרצות ושכבו כתוא מכמר בראש כל חוצות ויעברו היהודים
 על י"ט ראשון של פסח ויעבירו אדרתם מעליהם ויתכסו
 בשק וישבו על האפר והאדם והבהמה לא טעמו מאומה
 מצה של מצוה לא אכלו ומים לא שתו ואית דאמרי דעברו
 ערקומא דמיא והמים להם ח"מה מימינם ומשמאלם מקטנם
 ועד גדולם. ורבים מהקהלות אשר אכלו הפסח וגם הם על
 מרורים יאכלוהו כי בפסח פסח ה' על בתי בני ישראל וישלח
 ידו המלאך לשחתם ויהיו מצטערים ולשו עינתם בפת הדראה
 ופת סובין וחרובין וצירים בפתותי לחם ובשעלי שעורים
 ויתצבו פנות כל העם כל שבטי ישראל ויבואו עד בית
 המלכות ויתנו את קולם בבכי ואין קול ואין עונה ואין
 קשב.

בימים ההם בא לפני המלך והמלכה החכם כרניאל
 דון יצחק אברבנאל ודון אברם שיניור ושאר גדולי ישראל

ויתחננו לפני המלך והמלכה להעביר את הרעה למחוק את
 הגזרה ולא שמעו ולא שתו על לבם. ביום ההוא ניתן רשות
 לרון יצחק אברבנאל לדבר ככל אשר בלבבו וללמד זכות
 וסניגוריא על עמו ושם עמד כארי בחכמה ובגבורה ובלשון
 מדברת גדולות לשון זהב אחד חמשים פעמים חמשים שקלים
 משקלו כי אין כמוהו בארץ איש צח בלשון העברי ובלשון
 עם ועם נכנס בחצרי המלכים וטירותם יודע דבר בלשונותם
 ומבין דבר ברעת צחות שפתם ושם עמד ודבר חכמה נפלאה
 וגם דון אברם שיניור דבר כחכמתו ורוחב בינתו ויאמרו
 אליהם אל תוסיפו דבר אלינו עוד בדבר הזה. וכאשר ראו
 כי הגזרה אמת והחריצות שקר אמר איש לחברו מה נועיל
 כי נדבר ומה נועיל כי נפגע בו כי המלך אטם אזנו משמוע
 ויהי כאיש אשר לא שומע ואשרי המדבר על אוזן שומעת
 לכן נאריך הזמן לפחות ורווח לנו. וידברו לפני המלך וגם
 בזה לא שמעו ולא פנה אל היהודים ואת תפלתם לא שמע
 כי אע"ג שעל דבר הגירוש בטא המלך שפתיו לא היו שוין
 עם לבו והוא לא כן ידמה כי להשמיד בלבבו כי אמר
 בקוצר הזמן אשר אתן אל העם הזה לא יוכל עוד לצאת
 ולבא. בעת ההיא נועצו שני החכמים הנ"ל לכתוב דבריהם
 על ספר באר היטב ולשלוח לפני איזביל המלכה לראותם
 כי אמרו אולי בזאת תאות לנו האשה המרשעת ונחיה ולא
 נמות ויכתוב החכם דון יצחק אברבנאל כתב א' לאיזביל
 המלכה וידבר איה קשות ולא חלק כבוד למלכות יען אשר
 הערה למורת נפשו ואת מורדים נמנה ויסדר לתת הכתב
 למלכה והוא גם לנפשו כי ידע כי בן מורת הוא כי אמר
 שהש"ית יקח נקמת היהודים ממנה ומביתה וכהנה רבות
 עמו והזכיר לה כל אותם שהרעו לישראל ואחריתם עדי
 אובד וגם דון אברם שיניור כתב לה כתב בחכמה נפלאה
 על מדת ההתנכרות ויתן אותה כמתנכרת כי היטיב לעשות
 לה והיא מהרה שכחה מעשיו ומכרה אותו ואת עמו לשלח

אותם לעזאזל המדברה. ויתנו הכתבים בידי המלכה ותפתח
 ותראם ותחרר חרדה גדולה מפני דברי דון יצחק אברבנא
 כי קשתה ידו עליה ופיו ימלא תוכחות ותבקש ללכדו ויברח
 וימלט וכל הרואים הכתבים הנ"ל היו בפיהם כדבש למתוק
 כל רואיהם יכירום כי חקקום זרע ברך ה' ויאמרו השרים
 כי מעת שעמדה מלכות קשטיליא לא נכתבו ולא נחקקו
 שני כתבים כמוהם ויהיו להם למופת ובכל זאת לא שורה
 להם כי הגזרה אמת וכתב אשר נכתב ונחתם בטבעת המלך
 אין להשיב. אז אכלו את ישראל בכל פה ויגשו צרי יהודה
 ובנימין ואכלו קרציהון די יהודאי ויאמרו מלכא לעלמין חיי
 מה זאת אשר עשית לשלח עם רב כזה לילך מארצך עם
 ממונם ונכסיהם ואבותיך אצרו אוצרות מהם ואתה מבזבזם
 ועתה ראה מה תעשה ויועץ המלך ויאמר לשריו הבה
 נתחכמה לו לעם על הרבר הזה. אז יצא דבר מלכות מלפני
 המלך שכל יהודי שנוסע יתחייב להשאיר ממקרקעיו כל כך
 כדי שיספיקו לפרוע המס שהיה פורע והעול והמסים ויטב
 הדבר לפני המן ויעש העצה הנמאסה החרוצה הפרוצה
 החלוצה ופרע ארץ היהודים לשמצה רק בזרון יתן מצה
 וישלח ספרים אל כל מדינות המלך לעזוב כל א' מעידית
 נכסיו שיעור יספיק תמיד לפרוע ארנונותיו ומסיו והמלאכה
 היתה דיים לאכול פירותיהן והקרן לעולם קיים.

בימים האימים ההם אלו היה חייב הישראלי לגוי היו
 מכים ורודים אותו במקל וברצועה עד שיפרע עידיית נכסיו
 בפרוע פרעות בישראל ואלו היה הגוי חייב לישראל והגישו
 אל השופט לא יאזין אליו אם היה חוב בשטר וק"ו אם היה
 בעל פה ואלו היה תופס לו משכונות תרשיש שוהם וישפה
 היתה מעבירה הזמן ואינו כופה ורפה ירפה עד שיגיע זמן
 הביעור ובערו אחרי היהודי כאשר יבער הגלגל עד תומו.
 בימים השוממים ההם נשתמחו אפים רבבות מישראל ואפילו
 מאותם שהיו הולכים לנאע ונסעו כבר אחרי ימים רבים
 בראותם רוב התלאות והרעות והמאורעות שהיה קורה להם

בדרכים נחמו וישבו מדרכם וחזרו ונשתמדו כי לא יכלו
 לעמוד בנסיון צער הדרכים וקשה טלטולא דגברא מדאיתתא.
 וגם דון אברם שיניור (פז) וגיסו מאיר מלמד מגדולי ספרד
 באו במעמקי מים ונשתמדו אם באונס אם ברצון כי שמעתי
 מאחרי הפרגוד כי המלכה נשבעה שאם לא ישתמד דון
 אברם שיניור שתשמיד כל הקהלות ולמען יציל רבים מעון
 עשה מה שעשה ולא מלבו וגם גיסו נמשך אחריו כי על
 שניהם היה דבר המלכה נחוץ כי הם גדלוה ורבוה ובפרט
 דון אברם שיניור אשר ע"י ובגללו מלכה כאשר כתבנו לכן
 שמה נפשה בכפה לשמדם בכל דרך שאיפשר ולהחזירם
 לדתה ויהיו לאומניה עד יום מותה. ויהי כיום אשר נשתמדו
 שני שרי צבאות ישראל הללו נשתמדו גם בנייהם ופמיליותם
 אתם ויקח אברם את צר"ה אשתו ואת כל רכושו אשר רכש
 ואת הנפש אשר עשה בחרון"אף ה' ויצאו מדתם ותורתם
 ואמונתם ויעברו את אלהי העמים אשר סביבותם. אז מנה
 המלך והמלכה את בני דון אברם שיניור ויפקדם לשופטים
 ולדיינים ולשרי המדינות ולשרי צבאות ויגדל שמם ויתן להם
 ארצות גוים וישליטם בכל ספרד וכל יש להם נתנו בידיהם
 בעבור ישמרו חוקותיהם ותורותיהם (פח)

יתר קורות מגורשי ספרד (פט).

ואלה מסעי בני ישראל קהלות ספרד אשר למלכות פורטוגאל
 המגואל דרך יבשה ונחתה קשתם קשת נחושה.

פרק ע"ה ויסעו מרעמסס ויחנו בצו"קות צנומות דקורת
 ברוב מכות ורעות ואנקות בוקות ומבוקות ומבולקות ויסעו
 עם רב ועצום ויבואו בפורטוגאל. ויהי כשמוע רי דון יואן
 מלך פורטוגאל הגירוש אשר עשה רי דון פרנאנדו וכי
 הניח את בני ישראל ויסעו מארצו בנכסיהם ובממונם ויען
 ויאמר לשריו מלך ספרד טפש היה שהניח היהודים בדתם
 ובעושרם והוא יחזירם גוים ויקח את כל נכסיהם ויהי כאשר

פתר להם כן היה כי הרע לעשות הרע בעיני ה' להכעיסו
 להעביר היהודים על דתם ועל אמונתם ולקחת את בניהם
 ואת נכסיהם ואת יקר תפארת גדולתם מי האמין לשמועתם.
 ויהי טרם בא עם ה' במלכות פורטוגאל שלח המלך דון יואן
 נוגשים אצים מלאכי משחית להשחית את בני ישראל ולהוריד
 עדים מעליהם ויהי הם מריקים שקיהם והנה מלאכי גוים
 נצבים לפניהם וימששו באהליהם לשלול שלל ולבזו בזו
 כספיהם וזהביהם ויקראו מלא אחריהם ועוד הפקיד המלך
 פקידים ונגידים על כל העובר על הפקודים לבל יניחו אדם
 ליכנס במלכות עד יתן לאוצר המלך בקע זהב לגלגלת מאיש
 ועד אשה לא תשאר פרסה זה יתנו כל העובר על הפקודים
 העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ויהי חק בישראל כעין
 קרבן חטאת קבועה ועוד צוה שכל איש שיהיו לו בנדים
 יפרע מס מכל עשרה שלשה במדה ברורה וישימהו חק לישראל
 מהיום ההוא והלאה על אודות הסחורה לו יוכל און ועצרה.
 ויעשו כן בני ישראל ויתנו ככל אשר שט עליהם ורבים
 מהדלים והאביונים אשר לא השיגה ידם די צא לא יצאו
 ידי חובתם וגנבו את לב המלך ולא גנבו את לבם כי חפש
 המלך אחריהם בגדול החל ובקטן כלה וכל דבר לא יכחד
 מן המלך ויקחם לעבדים ולשפחות ויהיו כט"ו אלף איש
 ואשה ויפרו מהם קהלות פורטוגאל כעשרת אלפים. ואח"כ
 צוה לקחת מן הבאים בנים קטנים חמשה אלף מבני עשר
 עד בני ט"ו ולהוליכם באי א' שמצאו עבדיו בים הגדול והיה
 מושב האי רע והארץ משכלת ויהיו שם תנינים ונחש שרף
 ועקרב וצמאון אשר אין מים ולא היה אדם יכול לדור שם
 לכן צוה לקחת הבנים ולהניחם שם ולהתגדל באופן שיתגדלו
 באויר הארץ. וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו איש
 על בנו ועל עוללו ורבים נשתמדו מזאת הגזרה כי לא יכלו
 לעמוד בגזרה מרה וסורה ושערה כזו ואשר לא נשתמדו
 עזבו את בניהם ואת מקניהם בצרה ויקחום ויעבירום את

הנחל ויעברו את מעבר יב"ק ונבקה רוח היהודים בקרבם
וכל עצתם נתבלעה וימותו רבים מפני המצוקה והגזרה
העשוקה. ויוליכו שם הנערים ויעמדו שם וילחמו עם שרפים
עפים ומעופפים ויכלו בס רבים כי שלח אתם אומנים והיו
מציתים אש ביער ומשליכים על התנינים באבני בלסטראות
ושקופיטי ושאר כלי משחית וגם התנינים כלו מהם רבים
ויכלו בהבל ימיהם ושנותם בבהלה ותואר פניהם ומראיהם
נבהלה ונתקלקלה ונתדלדלה לא תואר להם ולא הדר
ונראם ולא מראה ונהמדם. ולא די להם מראית פניהם
שנשתנית אא אפילו שעריהם וגבות עיניהם וזקניהם ועפעפיהם
נשרו מרוע המקום כי היה רוש ולענה ושכנו שם בנות יענה
וינשוף ועורב ישכנו שם כל רואיהם לא הכירום איהם ישגוהו
אליהם יתבוננו האלה הבריות הם בני אדם אם אין וייראו
מוגשת אליהם. ויצו המרשיע לבל יהיה אדם רשאי לקחת
מהיהודים באוניות להוציאם מן הארץ זולתי אוניות המלך
כדי שישתכר בהם המלך ואנשיו וקבע השכר בכל נפש
אדם שני פרחים ויצאו רבים ויבואו בפים עיר הגדולה
ובשאר ארץ המערב כאשר נכתוב עוד. אז צוה הבליעל
שעד ו' חדשים ראשונים יעמוד כל מי שרוצה ויפרע פרח א'
לגלגלת והיו רבים אשר רצו לעמוד עוד ובהגיע תר הנעירה
התחננו למלך להשית עליהם ככל אשר ירצה ויאריך להם
הזמן. אז צוה המלך ויעבירו קול במחנה וגם במכתב לאמר
וזו פתשגן הכתב כל איש ואישה מעדרת הגרושים אשר
באו לגור בארץ דון יואן די פורטוגאל אף כי המלך נתן
להם זמן מוגבל לעמוד במלכותו עד ו' חדשים וכבר השלימו
שמהיום והלאה כל אשר נדבו לבו לעמוד יעמוד ככל הפצו
ויתן למלך על כל ראש וראש שמנה פרחים וישבו לארץ
מרווחים וכל אשר ימרה פי המלך ולא יתנם ישאר עבד
למלך ועברו לעולם.

פרק ע"ו ויהי כשמוע היהודים את דבר המלך העשירים

קבלוהו לפתח תקוה ושמחה והעניים קבלוהו ליגון
ואנחה וישמחו העשירים ויצווחו העניים הללו בוכים
והללו משוררים עת לבכות ועת לשחוק נתקיים אז בימים
הקודרים רבים בוכים בקול גדול ומספר מעוררים ורבים
בשמחה ובתרועה להרים ויהי כל העשירים והשועים נותנים
המס הנ"ל וכל חכמי חרשים נאותו במס הזה לתתו ובני
ישראל יצאו חמושים קוו לעשות ענבים ויעשו באושים
והעניים אשר לא השיגה ידם די המס הנ"ל לא נטו שכמס
לסבול וישכירו אוניות לילך בארץ ישמעאל ויהי מספרם
מאה ועשרים אניות ויבואו בהם נפשות כששים אף. ויסעו
האניות הנ"ל מפורטוגאל בחדש אייר שנת הר"נ וותלכנה
אנה ואנה מפה אל פה מקום אשר יהיה שמה הרוח ללכת
לא הלכו רק כפי רוח בעליהן שם פנו כי כן צוה להם המלך
לצער את היהודים וימותו רובם ברעב ובצמא ויהיו לזעוה
לכל ממלכות הארץ. ויהי מקץ ג' חדשים ויזעקו בני ישראל
אל רבי החובלים עד מתי לא תרחמונו שאונו השליכנונו א'
א' ממקומות ישמעאל למה תניאון את לב בני ישראל ויעשו
גם המה בערמה וינחום אל חוף ים ארזיליא (ז) אשר תחת
ממשלת פורטוגאל ושם היה ממונה א' הנקרא קונדי די בורכה
שר צבא מלחמה אלוף שמ"ה כי שם שמות עדת א' התמימה
עד שהעביר רובם על דת ישראל השלמה עושה עש כס"ל
וכימה. ויגיעו האוניות בחדש אב בארזיליא הנ"ל וירדו
שנים שלשה יהודים וישאלו את פיו אם רצונו לגור בארץ
וימאן כי כן צוה לו המלך ויאמר לא אוכל אנכי לבדי לשאת
אתכם עתה ילחכו הקהל את כל סביבותי כלחוף השור את
ירק השדה ואת כל תבואתי תשרשו בזאת נאות לכם
להחזיקכם הנה על פני השדה עד בואכם א' פיס אך בתנאי
שתתנו לי בכל שבוע שלש מאות פרחים ויאותרו אליו לדבר
הזה. ויצאו חוץ מהאוניות וינטשו בעמק ולא נשא אותם
הארץ והרעב כבד בארץ עד שהיה נמכר ככר לחם א'

משקלו ב' אונקיות במרציל (צא) אחד וגם הדבר היה כם
 להומס ולאבדס וימותו רבים בנפש משתוקקת ומתאוה למקום
 ההוא קרא קברות התאוה.
 ויתחננו בני ישראל א' השר הנ"ל לשלוח שלוחים למלך
 פים לשלוח בהמות פרדים וגמלים לנושאם ועמהם ארוחת
 ישמעאלים לנחותם הדרך עד בואם אל פים ויתנו אל השר
 הנ"ל כלי כסף וכלי זהב ובגדים למשכון בעד ההוצאה
 שיעשה מלך פים וישלח המלך פרדים ופרדות ויטענו עליהם
 אנשים ונשים וילדים וילדות וישא העם את בגדיהם החמודות
 וינהלום עם רב משא בערב. ויהי בדרך והנה אורחת ישמעא'ים
 באה כשדים שמו שלשה ראשים ויפשטו על היהודים ויכוס
 ואת הנערים הכו לפי חרב ואת לבושיהם ונכסיהם שללו
 מבקר עד ערב וישאירום ערומים כיום הולדם כי חטאו וגזלו
 הזנם ומאודם וירד הדרם והמונם וכבודם ערום ילינו מבלי
 לבוש ואין כסות בקרה מקרה הנורא ויחנו במ"רה. וילכו
 שועי ישראל אנשים ונשים חשופי שתי כי שתי להם אלהים
 זה"רע אחר תחת הב"ל כי הרגם ק"ן ויהיו שניהם ערומים
 האדם ואשתו ולא יתבוששו ויתפרו הישראלים עלי ספרי
 קדש לכסות בשר ערוה ויתלבשו עמודי שמים ירופפו ויתגעשו.
 משא בערב ביער בערב הלינו ארחות דדנים ויארבו ליהודים
 בשדות ובדרכים ויחטפו מהם רבים ויבקעו מהם רבים לראות
 ולחפש על זהב וכסף אשר במעיהם כי היהודים האמללים
 בראותם כי ימין ושמאל יפרצו פרץ על פני פרץ ירצו עליהם כגבור
 כדובים וכאריות וכנמרים ושללו להם מכלי האגנות ועד כל
 כלי הנבלים וינבלום כנבלים ונבלו העלים וישארו משוללים
 כל איש אשר נמצא אתו אצעה וצמיד היו בולעים אותו
 בגרונם כי אמרו לבסוף יוציאווהו דרך נקבים מן השמים נלחמו
 הכוכבים וכאשר היו באים היהודים ממקום למקום יתד היה
 להם על אזניהם ושבו לחפש את צאתם מהכסף והזהב
 שבלעו להשיבו אליהם ויראו אותם הערבים ותקח אזנם

שמין מן בליעת הזוהבים והכספים ושמו סכין בלועם לחפש
 בחפוש ובבדיקה לאור החמה והאבוקה הכספים והמדהבות
 והיו מפשפשים בבני מעים והקבות והביטו אליו אשר דקרו
 אחד זכרים ואחד נקבות המעוננות והנוות והרותיהם יבקעו
 וירא העם וינועו.

בימים ההם נמצאת אשה זקנה וקדושה ולפניה בקעו
 את שתי בנותיה ואת עורן מעליהן הפשיטו ויחפשו אותן
 בגדוליה החלו ובקטנה כלו כלו בדמעות עיניהן חמרמרו
 מעיהן ויחפשו בקרביהן ותמותנה גם שתיהן ותשאר האשה
 משתי בנותיה ומאישה ותבחר מות מחיים ותקה בידה מרא
 וחצינא וחוצנה נערה על דבר הנערה וחפרה קברה בהוצן
 אך א שאול ירדה אל בור תחתיות ובאשר שכבה שם נפלה
 שדודה תשב נפשה נאנחה וגלמודה לחם לא אכלה ומים
 לא שתתה ותמת ברעב טובים היו חללי חרב מחללי רעה
 כזאת ורעב. וכאלה המעשים הפרוצים והשמוצים קרו בימים
 ההם מי בעל דברים יגש איהם אך כלל העולה כל משפטי
 ה' הרעים דבקו בעם ה' הגרושים דבר חרב ורעב חיה רעה
 כי האריות חטפו מהם כמה וכמה ואין מידם מציל ושני החלקים
 ספו רמו נכרתו והאחד נשאר ויבואו בפס באפס תקודה
 ותקותם מפח נפש.

פרק ע"ז (צ"ב) ויהי כבואם העירה הערו למות נפשם מפני
 הרעב ולחם אין בכל הארץ ובאו היהודים מרוב צער הדרך
 והרעה והרעב כרובים וכארבה והיו נכנסים בבתים ובחצרות
 ובגבולים של הישמעאלים ואע"פ שאין יהודי יכול ליכנס
 בבתי תפלתם הם מרוביהם ומצערם נתמרמרו והערו למות
 נפשם והיו נכנסים אשר לא כדת וטנפוס בצאתם ובמימי
 הגליהם. וירע הדבר בעיני הישמעאלים ויגידו למלך פיס
 ויאמרו לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה באת להוסיף
 עליהן ויחללו את דת מחמיט ליכנס בביתו ובחומותיו וטנפוס
 לא נהיתה ולא נראתה כזאת. אז צוה המלך והעבירו קול

בכל העיר לאמר מטעם המלך וגדוליו לאמר שכל היהודים
 מהבאים בפעם הזאת האחרונה ילכו להם עד שני ימים ואם
 אין כל הנמצא ידקר וכל הנצ"פן יפול בחרב. וישמעו היהודים
 וירעדו ויאמרו אם אמרנו נשוב העיר והרעה בעיר ואם אמרנו
 נצא השדה שוד ושבר תהיה מסילתנו אנה אנחנו עולים
 ורעה עוד זאת מכל הרעה הבאה עלינו מתחלת הגירוש
 ועד עתה ויצעקו בני ישראל א' ה'. ביום ההוא נשתמדו יותר
 משני אלפים יהודים מן הבקר ועד הצהרים ולא יכלו שאת
 לצאת מן העיר כאשר שת עליהם המלך. ויהי בעלות המנחה
 והמלך על היכל מלכותא די בפיס מהלך הוה וישמע את
 קול הצעקה אשר היו בוכים וסופדים היהודים בצאתם מן
 העיר לקיים את גזרת המלך ככל אשר שת עליהם ויאמר
 מדוע קול הקריה הומה. עוד מלתא בפוס מלכא קל מן שמיא
 נפל לך אמרין מלכא טוב מן בישתא דמללת למעבד לעמא
 דישראל טוב מתקוף רוגוך ותתוב מן בשתא דמללת למעבד
 טוב כנוש יתהון בבית מלכותך ובתקף חסנך וליקר הדרך
 ויחמול המלך עליהם כי ראה המון רב לאין מספר בוכים
 ונאנחים וקול ההמיה הולך עד למרחוק ויאמר המלך בלבו
 לשוב לאסוף את היהודים א' העיר עוד. בה שעתא יהב ה'
 בלבירה דמלכא ואמר למכנש להון בדשפיר דארעא יתבון
 ואם יחוי ואית בהון גוברין דחילא וימנינון רבני גיתי על
 דיליה ותעבר הר"נה במחנה קול רנה וישועה באהלי צדיקים
 מי האיש אשר יחפוץ לשבת בארץ פיס מן הגרושים ישב
 כטוב בעיניו ויאמן העם כי חמל ה' על עמו ויקרו וישתחוו.
 ויעש עוד המלך צדקות רבות ובכל יום ו' היה נותן להם
 משלו פרחים מאה לפרנס העניים שהיו מתים בשוקים ובחוצות
 ברעב ולהיות שלא יכלה הארץ להכיל אותם צוה לעבדיו
 לכרות כל הגנות והפרדסים שהיו תוך עיר פיס שבה היהודים
 כי מדינת פיס יש בה שלש עיירות זו לפניו מזו הראשונה
 בה דרים הגוים והשניה בה דרים היהודים והשלישית בה

דר המלך עם עבדיו ושוטריו ושופטיו ולהיות שהיהודים
 שהיו בפיס היו מועטים והעיר גדולה נטעו בה גנות ופרדסים
 ועשו בהם עץ כל פרי. וכאשר ראה המלך כי צר להם
 המקום ואין ישיבה בעזרה ויצו את היהודים להדיח גרון
 על העצים ועל האילנות וכן עשו והיה שוויים יותר משלשים
 אף פרחים וכלם תמו ובערו כי באו עליהם בקרדומים ובאתים
 כאשר יבער הגלל עד תומו ואח"כן צוה המלך ויקחו עבדיו
 לוחות וקורות וקרשים ויבנו בעמק ההוא בתים קטנים ועליות
 קיר קטנות ככף איש ושם נחו ועמדו היהודים ומצאו מרגוע
 לנפשיהם ויקראו לעמק ההוא עמק ברכה כי שם ברכו ה'
 וישראל מזכירין את המלך הזה לטובה ועודנו בעפרת אבי
 העזרי.

פרק ע"ח וכשמוע היהודים הנשארים בארזיליאי כי מצאו
 מנוחה והרוחה אחיהם היהודים ההלכו בפיס חשבו מחשבה
 לילך גם הם כי חזק הרעב בארזיליאי ויצעקו אל המושל
 לאמר הבה לנו לחם ולמה נמות נגדך ויען המושל ויאמר
 מאין אושיעכם המן הגורן או מן היקב וקוו לעשות ענבים
 ויעשו באושים בושו והוכלמו וחפו ראשם. על כן אמר איש
 לחבירו בואו ונלך בפיס כי אפס לחם ויסעו רבים כחול היס
 הרבה מאוד ובהינתם תוך הספינות והיו נכונים ליום השלישי
 לנסוע לדרכם שלח השר הצורר הנ"ל מלאכי משחית להשחית
 ולהחרים רבים לדבר על לבם ולנסוך רוח עושים בקרבם
 להשתמד ולא שמעו ולא האזינו ולא שתו על לבם ואח"כן
 גזר שעד ב' ימים יסעו היהודים ואם אין כל הנמצא ידקר
 וירע בעיני עם ה' אשר עשה ואחר כן גזר שעד שני ימים
 יסעו הספינות וילכו לדרכם וכראות המלך הצורר כי לא
 חשו גם על זה ואל מקום אשר אמרו לנסוע שמו פניהם
 ועודם מחזיקים בתומתם ותורתם ואמונתם ויאמר אם כן זאת
 עשו וחיו לכו לדרככם רק בעירכם ובנותיכם יוצגו הבנים
 בני והבנות בנותי וכל אשר אתם רואים לי הוא ואתם סעו

פנו לדרככם ההרה המלטו פן תספו. ותשא כל העדה ויתנו
את קולם ויבכו העם בלילה ההוא איש על בנו ועל בתו אשר
טפחו ורבו אויבם כלם אז נשתמדו רבים כי לא יכלו שאת
הגזרה הגזורה הזאת ויכמרו רחמיהם על בניהם כרחם אב
על בנים ורבים אמרו נאהב את ה' בכל לבבנו ובכל נפשנו
ובכל מאודנו ויאמרו מה לנו ולבנינו טוב לנו עבוד את אלהינו
טוב לנו לאהוב את נפשנו וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו.
וכראות המן כי לא נעשתה עצתו וימלא חמה ומהומה עצומה
ותבער בו חמתו כי לא נעשית מזימתו ויצו ויקחו את בניהם
עד בני י"ח שנים ונקלה עוד זאת בעיניו ולקח גם את ממונם
והונם ויתן להם ספינות לנסוע ויצו את הספנים בסתר לאמר
לאט לי ליהודים ולא תוליכום אל היבשה רק אחרי עבור
זמן רב וימים ושלא יחוסו על זקן ועל בתולה בחור עם מלא
ימים ויאכילום משקים מתוקים כדבש לשלשל מעיהם להוציא
דרך נקביהם זהב ואבן יקרה הנצורות והשמורות בתוך
קרביהם תהי טירתם נשמה באהליהם. ויבאו היהודים
הקדושים וגדולי הכמורת ורבי האיכות היושבים ראשונה
במלכות ויכנסו תוך האניות כי הסכימו למות על קדושת
שמו יתע' ותלכנה האניות מכה לכה והעברים עוברים את
הים הולכים הלוך ובכה ורבים מהם כלו בעשן כלו נשחת
רתארים צפר עורם אבד פארים כי המלך גרם ארם מקדם
ופלשתים מאחור ויאכלו את ישראל בכל פה ואין מרפא
נפלו גבוריהם נלכדו רוזניהם נשחתו חכמיהם נאבדו שועיהם
ועיניהם תמקנה בחוריהם דבק לשונם א' חכם עוללים שאו
לחם פורש אין להם. בעת ההיא התחננו היהודים לספנים
להשליכם באיזה מקום שיחפצו הן שיזכו ליקבר ביבשה
לבל תהיה נבלתם כסוחה מושלכת בים לדגים לירושה ותהי
מכתם אנושה וסאתם גרושה להם לבדם הגדולה הגבורה
והקדושה. אז נתנו קולם בככי ושם נקרא שבר על שבר
השמחים א' גיל ישישו כי ימצאו קבר ורבי החובלים המחבלים

כרם ה' צבאות ויתנכלו אותם להמיתם כי מצות המלך היא
 לאמר ולארוזיליאי שמו מגמתם ויענו אותם לכלותם ולבער
 את שמותם וישיבום לאחוריהם אל מקום אשר נסעו משם
 המון שואיהם וישאו בני ישראל את עיניהם ויראו והנה
 לארוזיליאי מוליכים אותם ויצעקו וצעקה גדולה ומרה על כן
 קרא שמה מרה. אז צוה המרשיע לשמדם ולהעבירם על
 דתם ואמונתם הן ירצו הן לא ירצו על כרחם שלא בטובתם
 ורבים מהם המית הבליעל הנבזה המן הרע הזה.

בימים ההם נמצאת אשה גדולה בין היהודים ולה חמשה
 בנים ותרא האשה כי הובאו בה המים הזידונים ותתאכזר
 על בניה ושחתה רחמיה ושפכה שיחה לפני ה' לבלתי תת
 מבניה ומבנותיה נתונים לעם אחר ועיניה רואות וכלות ואין
 לה ידיה. ויהי היום והנשיה בא לקחת את ילדיה להעבירם
 על דתם ויקרא לשונמית הזאת ותעמוד לפניו ויאמר אליה
 המלך שלחני אליך לתת לו את בניך ואת בנותיך להחזירם
 לדתו כאשר גזר. אז ענתה האשה הקדושה הפרושה מן
 יתר הנשים אשר כגילה ותאמר אל עבד המלך מדוע חרדת
 לקראתי את כל החרדה הזאת אנכי האשה הנצבת בזה
 למען אעשה לבני את גזרת המלך כי כן הפצתי זו היא
 עבודתנו וכך נאה לנו וכהנה רבות עמה ותגנוב את לב
 עבד המלך ותאמר לו שאלה אחת אנכי שואלת מעמך אל
 תשיב את פני הניחני תוך ביתי עוד מעט וסגרתי הדלת אחרי
 כי יש לי מטמונות חותם בתוך חותם תחת הקרקע ורצוני
 ללוקחם עמדי עד בואי איך לכן אם מצאתי חן בעיניך הרפה
 ממני ואקח עמדי זהבי וכספי ותענוגות בני אדם. וישמע
 עבד המלך וישמח שם לרוב ויען אליה ברוכה את לה אשר
 נטית שכמך לסבול גזרת המלך כי תביאי איו בניך ובנותיך
 בלב שלם ונפש חפצה והוא לא ידע כי גנבה את לבו ויניחנה
 ותסגור הדלת בעדה. בעת ההיא נשאה עיניה לרום השמים
 ומלין לצד עילאה תמלל והאשה מדברת על לבה רק שפתיה

נעות וקולה לא ישמע ותקח את בניה ואת כנותיה ותושיבם
 אצלה מימינה ומשמאלה וימין ושמאל תפרוץ וזרעה גוים
 יירש ונחלתה לעולם תהיה וישועתה כלפיך יבער. היא
 מדברת עם בניה ותגנוב את לבכם ידה ליתר תשלח וימינה
 להלמות עמלים והלמה בניה מחקה ראשם ומחצה וחלפה
 רקתם בין רגליה כרעו נפלו שכבו בין רגליה כרעו נפלו
 כאשר כרעו שם נפלו שרודים. בעד החלון נשקפה ותיבב
 אם הכנים שמחה בעד האשנב ותקרא את עבד המלך מדוע
 בושש רכבך לבא לקחת בני מדוע אחרו פעמי מרכבותיך
 לחטוף בנותי בא בא איש הדמים ואיש הבליעל וקח לך
 כאשר תאוה נפשך. והיא החרישה ותקח את החרב ותפול
 עליה והיתה נפשה צרורה בצרור החיים את ה' אלהים.
 וכהנה המעשים עשו אנשי הגירוש רבים מאד וזכו
 בעולמם בתעצומם ורומם וקדשו שם שמים בארץ נפשם בטוב
 תלין וזרעם יירש ארץ.

עד הנה משפט גירוש ספרד.

גירוש פורטוגאל (צ"ג)

פרק פ' ובשנת הר"נז (צ"ל הר"נה) נגף ה' את דון יואן
 מלך פורטוגאל וימת בקוצר ימים ובתחלואים רעים וכו'.
 וימלוך תתיו בלע בן בעור בלע נחלת ה' ויצמד ישראל
 לבעל פעור תחתיו רגזה ארץ מה פרץ אליו פרץ וילך גדול
 והלוך תחרת עבד כי ימלוך ושמו דון עמנואל ואף כי שמו
 המנואל היה מורה על טובה נהפך כמו רגע וגדל הנגע ולא
 עמנו אל וכו'.
 ויהי היום בחדש מרטי מר כלענה צוה ויעבירו קול בכל
 מלכותו וגם במכתב לאמר שער ג' חדשים יגורשו היהודים
 מארצו וכל אשר לא ילך בזמן הנ"ל יאסרהו המלך בנחושתיים
 ויתנהו בבית הכלא מקום אשר אסירי המלך אסורים ויהיה

שם עד יום מותו. וישמעו העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו ותהי חרדה גדולה במחנה העברים ובפרט ליהודים אשר מגירוש ספרד כי אמרו נסנו מהארי ופגענו בדוב דוב אורב הוא לנו וארי במסתרים במסתרים יהרוג נקי במסתרים תבכה נפשם באו ולנו בשקים בית ה' אלהיהם ושק ואפר הציעו. ויצו עוד לבלתי ישכיר איש אניה לילך לו זולתי שיהיה לו רשות מהמלך ויתן לו חותמת המלכות ויעשו כן בני ישראל ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ ופרעו הון רב לקחת חותמת המלכות למען ילכו לדרכם ואחרי אשר נכתבו הכתבים ונחתמו החליף את דבורו המלך ויצו לסופרים וישנו את טעמם ויכתבו כתבים שונים לבלתי יסיעום הספנים ולא ידעו הישראלים כי פרעם הארון לשמצה בקמיו ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו והיה כותב כתב שני הפך הראשון שלא יקחו הספנים היהודים מזולת רצון שופט או יועץ וכל אשר ימרה את פיו ותלה אותו על עץ. ויראו בני ישראל כי נבוכים הם בארץ סגר עליהם המד"בר ויזעקו זעקה גדולה ומרה כויה תחת קווי"ה וכתב אשר נכתב ונחתם בשם המלך ה"ן להשיב ויפג המלך טעמו ונתן טעם לפגם ונתחרט במה שעשה הורס ובונה וחוזר והורס בטרם בא החרסה ונשתנו גזרותיו כמה פעמים ואע"ג כי דת פורטוגאל די כל אסר וקים די מלכא יהקים לא להשניא.

פרק פ"א בימים ההם חזר וחדש גזרותיו ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד לישראל מבני ט"ו עד בני י"ח שנים יקחום השכנים להביאם בדתות שונים הילדים אשר נתן ה' לאותות ולמופתים בישראל נשברו נלכדו בידי אויבי האל במצות המלך רי דון עמנואל הוי אריאל אריאל. ויעשו כן בכל המקומות ויהיו חוטפים הבנים והבנות השועות וההגונות נשים שאננות הגדולות עם הקטנות. ויהי היום בחדש ניסן נסו הצללים סר צלם מעליהם ויפלו חללים בראש כל חוצות ובמקהלים מה רפו פעמיהם כנעליהם ובאור

לארבעה עשר הגביר ידו הצר הרומה לנבוכדראצר ויהי
 המלצר כי יבא כנהר צר ויצר ליהודים מאד בגזרותיו ויתעולל
 בהם עלילות ברשע ברוע פעולותיו מי יבא עד תכונותיו.
 ובליל בדיקת חמץ בחורין ובסדקיין בדקו הנערים לחטפם
 באור ובאבוקיין ובליל ראשון של פסח פסחו הגוים ויחטפו
 ממונם בניהם יצאו ואינם ויאנחו בני ישראל מן העבירה ויזעקו
 ויעל שאונם כשאון ימים מגדולם ועד קטנם ותחת מצה
 ומרורים קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים ותחת כרפס
 מעין נרפש ותחת קידוש וברכה קראו מגלת איכה ותחת
 קריאת ההגדה קראו גלתה יהודה ותחת קריאת ההלל
 תוהו ויליל ותחת ארבע כוסות ארבע כעסות וקניות נמרצות
 ולעוצם רעת הקהלות אמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל
 הלילות ותחת בורא פרי הגפן קראו אין ענבים בגפן ותחת
 אשר בחר בנו מכל עם קראו איכה יועם ותחת שהחיינו
 וקיימנו קראו כי ה' הדימנו ותחת ברכת אשר גאלנו אמרו
 זכור ה' מה היה לנו ותחת ברכת המזון קראו הפטרת חזון
 ותחת לא לנו אמרו נהמה כדובים כלנו ותחת חדות י"ט
 ושמחה על כל ראש קרחה ויגון ואנחה.
 ויהי בלקחם הגוים בני היהודים נשתמדו רבים לאין מספר
 כי לא יכלו לעמוד בזאת הגזרה כי בידוע שרחמי האב
 מרובין על הבן וחלק מהם קדשו שם שמים ועמדו בקדושתם
 ופרי בטן לא ירחמו על בנים לא תחוס עינם ולא נעו ולא
 זעו מדתם ואמונתם על כן עמד טעמם בס וריחם לא נמר
 וירוצו עזים כנמרים וגבורים כאריים וקלים כנשרים ורצים
 כצביים לעשות רצון אביהם שבשמים שמים לרום וארץ
 לעומק וחזק לבם בדתנו הקדושה אין חקר. וכראות הבליעל
 כי נתאכזרו על בניהם ועל ילדיהם צוה לקחת גם רכושם
 וכל קניניהם לתתם לבניהם אשר חטפו מהם ובנים יורשים
 האבות בחייהם ולא שתו לבם גם לזאת. וירא הצורך כי
 עודם מחזיקים בדתם ובתורתם ואמונתם וישם על לבו ללכדם

כהלכר הדגים במצודה והצפרים ברשת ורשת הכין לפעמיהם
 ויצו ויעבירו קול במחנה להיות כל היהודים מקובצים ללישבונא
 העיר הגדולה ומשם יתן המלך ספינות וציות להוליכם במקום
 אשר יחפצו ומה תשאל נפשם יעשה להם. ויתקבצו כל
 קהלות פורטוגאל ללישבונא ותמלא הארץ אותם ויתחננו
 לפני המלך מלכנו חננו וחמול עלינו שלחנו מעל הארץ כמו
 פתן הרש יאטם אזנו לא ישוב מפני כל ויאמר המן זאת עשו
 וחיו הסירו את האלהים אשר בתוככם החליפו שמלותיכם
 ואם אין אחת דתכם למות. קראו למאהביהם מרואי פני
 המלך ורוזנים נוסדו יחד ניחר גרונם בקוראם ובהתחננם א
 המלך נפלו לפני רגליו להעביר את רעת המן האגגי ואת
 מחשבתו אשר חשב על היהודים לאבדם ולהעתיקם מדתם
 ואמונתם בכל זאת לו חטא או"יב בשפתיו ויקלל את היהודים
 באלהיהם ויחרף את מערכות ישראל. אז צוה המלך ויעבירו
 קול במחנה וזה פתשגן הכתב: מטעם המלך ורוזניו כל איש
 ואשה מן היהודים אשר יחפוץ להשתמד שתכף ישיבו לו את
 בניו ויהיה לו חירות וחופש מכל נכסי המלך ואת ביתו יעשה
 חפשי בפורטוגאל והאיש אשר לא יחפוץ להשתמד ישימוהו
 אל בית הבור ויתננו לו לחם צר ומים לחץ עד יום מותו דבר
 יום ביומו. אז באו מים עד נפש ויגורו בני ישראל מפני זאת
 הגזרה ונשתמדו עם רב מישראל כי שב לב העם הזה אל
 בניהם ובנותיהם ונכסיהם ורבים הסכימו למות בקדושת
 השם יתע' ולא פנו א הגזרה הזאת ויקחום ויאסרום בנחושתיים
 ויאסרום במקום אשר אסירי המלך אסורים צלמות ולא סדרים
 ויהיו גרים במכות וייסורים ויהיו אסורים א ארץ חושך וצלמות
 ארץ עיפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים ורבצו שם ציזים
 את איים ושעיר על רעהו יקרא אך שם הרגיעה לילית ומצאה
 לה מרגוע ויהיו היהודים טמונים צועקים ואינם נענים המחכים
 למות ואיננו ויחפרוהו ממטמונים. ויהיו היהודים כלואים
 בירכתי הבור בין תנור וכירים כעורים ממששים בצהרים והבור

ריק אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו נחש
 שרף ועקרב קרב וארב אליהם וימותו תחתיהם אף כי הרעב
 חזק עליהם והיסורין בצדיהם והחיות לעיניהם ועיניהם רואות
 וכלות באלות ובקללות בנעלות בלורת ומטולאות ויהיו
 רבים אשר לא יכלו לסבול עוד היסורין וימירו את כבודם
 והנשארים עמדו בנסיונם ויאמרו לא נשתמד ולא ננסה (את ה').
 פרק פ"ב ויהי אחרי אשר ראה הבליעל כי גמרו בני
 ישראל הנשארים למות ולא פנו אל עצתו ויאמר לשמדם
 בעל כרחם וכן עשו להם והיו מכניסים אותם תוך בתי תפלתם
 ושם היו משמדין אותם מבלי רצונם. וכראות בני ישראל כי
 אזלת יד ואפס עצור ועזוב נתיעצו למורת על קדושת שם
 אלהינו וכשהיו מוליכין אותם בבתי תפלתם להשמדם במי
 מבילתם אז היו משברים ונותצים מצבותם ודנום בשרפה
 וימותו רבים בקדושת ה' ונפש צרופה על אמרת איה צרופה.
 וכראות הבליעל כי היהודים מצאו מקום למות צוה שכל
 יהודי שיוליכוהו לשמרו על כרחו אפילו כי ישלח יד לשונו
 וגרונו ויטיח דברים כנגד אלהיו שלא יענישוהו בשום עונש
 על דבורו שאין אדם נתפש על צערו ותצור לקדושי עליון על
 זאת הגזרה ורעה להם עוד זאת מכל הרעה הבאה עליהם
 מתחלת הגירוש ועד עתה כי ראו שאין צד למות וגמרו בלבם
 להשליך עצמם בבורות ושיחין ומערות לבלתי לכת בבורות
 נשברות ויעשו כן רבים בנאצות נמרצות ותהי נבלתם כסוהה
 על פני כל חוצות ואין מקבר. אז צוה המלך והיו משמדין
 אותם לבלתי ימיתו עצמם ויעשו כן ולפעמים קצו בחייהם
 ולא יכלו לסבול עוד וכשל כח הסבל ובין המתים ברעב ובין
 המתים בייסורין ובין המשתמדין בעל כרחם ובין הנהרגים
 ע"י הגוים בעת שהיו מקללים את אלהיהם לעיניהם ובין
 הנהנקין והנהרגין בעצמם ספו תמו כל קהלות הכלולות
 אשר בפורטוגאל ולא נמלטו מכלן כי אם מתי מספר אשר
 נסו לנפשם בתחלת הגזרה כי היו עשירים ושחדו בעדם

והשוחד עור עיני חכמים יועצי פרעה עצה נבערה אמרו אל
 פרעה וגנבו את לבבו ונתן להם רשות ונסעו לדרכם והנשאים
 רובם נשתמדו אם ברצונם ואם בעל כרחם ומהם מתו על
 קדושת אלהינו כאשר כתבנו ולא נשארו בבית הבור חיים
 זולתי שבעה אנשים ראשי בני ישראל המה והמה בכתובין
 וזכו בעולמן הצדק ונכתבו לחיי עד חיים שאין בהם מות
 ופגיעה כי שם באסמיהם צוה ה' את הברכה חיים עד עולם.
 והי אחרי אשר צערו שבעה אלה עיני ה' המה משוטטות
 בכל הארץ בכל מיני צער וייסורין ימים רבים ולא אבו שמוע
 ואזניהם כבדו משמוע מאנו לשוב בדת הנוצרים ונצרו תורת
 ה' תמימה בלב שלם ונפש שלמה גדלו עצה ורבו עליליה
 בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו הללו יה. אז צוה המלך
 ונשאום בעל כרחם והביאום בבית תפלתם העמידום לשמדם
 והיו צועקין לא נאבה ולא נשמע כי כל אלהי עמים אילים
 וה' שמים עשה ודברו כמה בזיונות נגד דת הנוצרים וקפצו
 ושברו חלק מן אלהיהם ופילום ארצה ומכללם ועל כלם
 החכם הגדול רבא דעמיה מדברנא דאומתיה הרב ר' שמעון
 מימי זל"ה ה' אשר שת לבו כלב הארי לא ישוב מפני כל
 ודבר דברים נגד המלך ונגד דתו למען ענותו להמיתו
 ואע"פ כן לא נגעו בו כי מצות המלך היא לא תהרגוהו כי
 היה גדול על כל קהלות פורטוגאל ורב עליהם וכמו כן
 חביריו היו מעמודי הארץ וחשב המלך שאם ישמדם וישארו
 גוים כל היהודים שגשתמדו יתחזקו למפרע בדת הנוצרים
 וינצרו התורה החדשה לכן לא המיתם ולא נגעה בהם יד.
 וישיבם המלך א' בית האסורים וישימם בבורות שיחין ומערות
 ויענם יותר מבראשונה ואע"פ כן לא שמעו לקולו ויצו
 הבליעל ויקחום וישליכו עליהם מי השמד לשמדם בעל כרחם
 ועם כל זה לא הועילו כי עברו ימים ותמיד שם שמים היה
 שגור בפיהם ויאמרו הבל המה מה שעשיתם לנו מעשה
 תעתועים ולא נאמין בדת חדשה כיום הזה. אז צוה המלך

וישיבם אל ביתו ויבא וידבר אתם טובות לתת את כסאם
 למעלה מעל כל השרים אשר אתו וימנם לפקידים ולסגנים
 בכל מלכותו כי רבה היא וכל האנשים יתנו יקר להם וישפוך
 תחנוניו לפניהם וישם לעיניהם צבורין של זהב וכסף ויאמר
 איהם כל טוב הארץ לפניכם רק שמעו לקולי. ויאמר המלך
 כה תאמרו ליהודים אין חפץ למלך כי אם בכס ולמי כל
 חמדתו הלא לכם ולכל בית אביכם ולא שמעו ולא שתו על
 לבם וידברו באזני המלך לאמר הרגנו נא הרוג ולא נראה
 ברעתנו ובחילול דתנו ותורת אלהינו. וירא המלך כי נוחלה
 אברה תקותו ותקותו מהיהודים מפח נפש ויצו ויקחו את
 השבעה קרושי עליון הנ"ל וימשכו ויעלו אותם מן הבור
 ויסחבום צעירי הצאן סביב לעיר ואה"כ לקחום ובנו אותם
 חיים בתוך דימוס בניין של מצ"רים עד צואריהם ושם היו
 נותנים להם לחם צר ומים לחץ ועליהם נאמר על אבן אחת
 שבעה עינים כי היו עיני הארץ ותורתם היתה מאירת עינים
 ויהיו שם בנוים שבעה ימים ושבעה לילות וימותו שלשה
 מהם בקדושת שם אהינו ומכללם החכם החסיד וירא איהם
 ר' שמעון מימי מי כמוהו מורה והיתה נפשו ונפש רעיו צרורה
 בצרור החיים. ויצו המלך ויקחו את הד' חסידים אשר נשארו
 וישימום תוך אניה קטנה מבלי לחם ומים ווילון ומשוטות
 וינהיגום ויוליכום בלב הים ויאמרו להם החליפו שמלותיכם
 אם אין בלב ימים שם תהיה קבורתכם ויהיו כמצחקים
 בעיניהם ויענו ויאמרו לשוטרים הנצבים עליהם שוטים
 שבעולם הנמיר חיי עולם בחיי שעה הנחליף בגדים מחלצות
 ובתי הנפש והלחשים בבגדים צואים וכמושים טוב מותנו
 מחיינו ויראו כי מתאמצים הם למות ויחדלו לדבר אליהם
 ויסעו ויניחום באמצע הים כי אמרו תבוא עליהם הים ותכסם
 ומבחר שלישיהם יטבעו במים עמוקים. הנה לא ינום ולא
 יישן שומר ישראל ושמרם כרועה עדרו וינהג ה' ברוח קדים
 נחה כל היום ההוא וכל הלילה ואל כל אשר יהיה שם הרוח

ללכת ילכו הבקר היה ורוח הקדים נשא את האניה ויתקעה
 ימה סוף אשר במלכות פים. המה ראו מעשה ה' ונפלאותיו
 במצולה ויראו ישראל את היר הגדולה וישמחו כי ישתוקו
 וינחם א' מחוז הפצם ויבאו העירה ויחררו זקני העיר לקראתם
 ויאמרו לזכות לה באנו על כל התשועה אשר גמלנו הורו לה'
 חסדו ונפלאותיו לבני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביון
 וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללו שמו במחול בתוף
 וכנור יזמרו לו כל הנרכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה
 אשר לא נשק לו.

בימים ההם צוה המלך ויקחו את כל הבתי כנסיות
 ויסגרום ויתן בתוכם כל ספרי היהודים והיו שם סגורים
 ברלתים ובריח עד היום הזה. וזה לי שלש שנים כשני שכיח
 אשר נתארח בביתי ובחומותי יהודי א' מקובל ונבון לחש
 שמו החכם ר' יוסף ויוסף הוא השליט מגרושי פורטוגאל
 הוא הפליט וספר לי כי זה לו כשתים עשרה שנה אשר שלח
 מלך פים יהודי א' מלפניו מרואי פני המלך אל מלך פורטוגאל
 לשליח ויקח עמו השליח הנ"ל שנים עשר יהודים מגדולי פים
 לעמוד לפניו לשרתו כמשפט השלוחים והחכם ר' יוסף הנ"ל
 היה מכללם ואחד מהם ואמר לי שבבוא היהודי השליח הנ"ל
 לפני מלך פורטוגאל שאל ממנו שאלות מה ובכלל שאותיו
 היה להראותו את העשרים וארבעה שכתבו מימות עזרא
 הסופר שתי אחיות יתומות ברוח הקדש הנקרא
 והירה בקבלה אצל היהודים וזקניהם ולא היו משתמשים
 בספר הנ"ל כי אם לעתים רחוקות וכשלקח המלך ספרי
 היהודים לקח גם הספר הנ"ל ונהג בו קדושה רבה. סוף
 נאות לו המלך להראותו העשרים וארבעה הנ"ל ויביאהו
 בבית הכנסת מלא ספרים ובתוך החיכל היה העשרים וארבעה
 הלז סגור וחתום והיה קבוע בשלשלאות של ברזל ויראהו
 לשליח הנ"ל וירא שכל הפסוקים שיש בהם מלת צרה כגון
 יענך ה' ביום צרה והיתה עת צרה והדומים כל מלת צרה

שבו היו מוזהבים ואמרו כי קבלה היתה בידם כי יען שבזמן
 חמשת אלפים ומאתים ותשעים דהיינו צר"ה בגימטריא יבא
 הגואל לישראל לכך הוזהבוהו ותחת הדיו הביאו זהב.
 ויהי כאשר כלה השליח הנ"ל לראות הספר הנ"ל מעט מועד
 לא כביר ותכף הסגיר המלך העשרים וארבעה הנ"ל תוך
 ההיכל וחתמיה מלכא בעוקתיה ובעוקת רברבנוהי די לא
 תשנא צבו בספרא הדין כי גם הנוצרים ידעו שברוח הקדש
 נכתב וקדושה יתירה השתכחה ביה ויכבדוהו וינשאוהו כל
 ימי עולם. ויעש המלך כן בכל ספרו היהודים וישמרם בבתי
 כנסיות ובבתי מדרשות עד היום הזה. ^ה

קורות היהודים בארץ מצרים בימי מלחמת השולטן שלים
 (שנת ר"עז)

פרק ק"ב והיו אחרי הדברים והאמת האלה ויסע המלך
 מדמשק ויבא בעזה ויסע מעזה וישם את פניו לרדת מצרימה
 לכובשה מיד טוממבי וכו'. וכשמוע טוממבי כי השולטן שלים
 אסה דכבו זבא לקראתו אסף גם הוא חיילות לרוב והמונות
 מעם הארץ לאין מספר וכו'. ויסע טוממבי וילך חוץ לעיר
 ויאהל ברדניאה (Redanyeh) וכו'.

פרק ק"ג ביה כליליא כליל רביעי לחניית
 טוממבי ברדניאה סגרו היהודים שערי הקהל י"צו (בעיר
 Cairo) בדלתים וברית כי היו להם שערים בכל הקהל סביב
 ויזינו היהודים עצמם בחרב וקשת ומלחמה וכל הגנות
 בפלגות תלכנה שקופיטי ואבנים גדולות ובליסטראות ויעמדו
 שם כל היהודים כל היום וכל הלילה והיה להם היום למלאכה
 והלילה למשמר כי ראו את העם כי פרוע הוא כי פרעו
 טוממבי לשמצה בקמיהם. והממלוקי גוי עז פנים גוי נבל
 נבלו פיהם נגד היהודים ועל אל אלים ידברו נפלאות ומלין

לצד עלאה ימללו ויאמרו ליהודים אל תשמחו אויבינו לנו
בא נבא לא נאחר אחרי הכותנו את אויבינו אז נמהר לשלול
שלל ולבזו בזו הכזו לגנאיונים ונרוש את בשרכם את קוצי
המדבר ואת הברקנים וגם המורי מרו ועצבו את רוח קדשו
ויאמרו ליהודים הכינו לבניכם מטבח ואם שוב נשוב בשלום
לא נשאיך כל נשמה ונשמו דרככם ויפלו פגריכם על פגרי
גלוליכם אתם נצ"תים היום כולכם. וישמעו היהודים את
דבריהם ויעבירו אדרתם מעליהם ויעלו עפר על ראשיהם
ויצומו שלשה ימים לילה ויום ואפילו לעוברים וליונקי שדים
מנעו החלב מפייהם ופיהם פִּעְרו למלקוש ולא טעמו מאומה
ויתכסו שקים האדם והבהמה ויקראו אל אלהים בחזקה וכל
רוחם בוקה ומבוקה ומבולקה וירא אלהים את מעשיהם
וינחם ה' על הרעה ויסגור ה' בעדם. אז באו הישמעאלים
והזיעורי (Giaurri?) זעיר שם זעיר שם ויתקבצו ויהיו לאגודה
אחת אל אחת למצא חשבון ויבואו עד שערי הקהל ויקהלו
אתם מעם הארץ כימי השמים על הארץ ויקחו את הקרדומות
בידם ויכרתו שוכת עצים וישאום וישימום על שכמם וישימו
על פתחי שערי הקהל ויגשו עד פתחי הקהל לשורפם באש
והיהודים עמדו עליהם כמו בקהל ישועו אל ה' הושע
עמך ונחלתך אשר פדית ממצרים ובחורי ישראל מהרו
וישליכו בהם מעל הגנות אבנים גדולות ושקופיטא ויהרגו
מהם כשלשים איש ויהי כאשר שמעו קול הברת השקופיטי
יראו לנפשם ויפנו עורף ולא פנים פני ה' חלקם וברחו לנפשם
חדר בחדר להחבא. והיה ביום הששי והכינו השומרונים
את אשר הביאו וביום הששי לנסיעת טוממכי בבוקר מכאן
שהרשעים מקדימין ומשכימין לעבירות וישכם מע"לם צדקה
השומרוני שמורה לעד חטאתו ועברתו שמרה נצח וילך א'
זקני ארץ מצרים וילחש באזניהם ויאמר הראיתם איך גבה
לב היהודים להרוג את הישמעאלים והם במורדי אור כי
מורדים בכס וידם עם הארון ואתם מחשים ומצאכם עון הנה

כולכם בני ישמעאל עוצו דברו. כל קבל דנא ביה זמנא קריבו הנך גוברין אדרגוריא גדרבריא דתבריא תפתיא וכל שלטוני מדינתא ואכלו קרציהון די יהודאי ענו ואמרין מלכא לעלמין חיי איתי גוברין יהודאין די משתכחין במלכותך גובריא אלן לא שמו עלך מלכא טעם והנך אינשי מרדין אינון במלכותך עדי דקטילו תלתין גוברין גברי חיל די בחילך בגין דא יפוק פתגם מלכות מן קדמך הדמין יתעבדון ובתיהון נולי יתשמון. ושם נקרא איש הדמים ואיש הבליעל מעלם צדקה הנ"ל איש עשיר מאד כעושרו של קורח והמן והאיש גדול לפני השולטאנו מרואי פני המלך יצא מפי צד"קה דבר ולא ישוב כי אם עשה אשר חשב והצליח אשר זמם ויען ויאמר ישנו עם אחד שישנו מן המצות מפוזר ומפורד וכו' שמא תאמר קרחה אתה עושה במלכותך ת"ל מפוזר וכו' אם על המלך טוב יכתב לאבדם וחמשים אלף פרחים אשקול על ידי עושי המלאכה להביא אל גנזי המלך ויאמר המלך היהודים נתונים לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך משל טוממבי למה הוא דומה לבעל התל ובעל הגנה וכו' אך אמר לו אל תגע בהם יד עד יום שובי בשלום ואז בעת ההיא אתנם בביתך ובהומותיך ועשה בהם כטוב בעיניך ומה תשאל נפשך תעשה להם תעשה וכל תוכל.

(אמר המעתיק: מכאן ואילך הולך המחבר ומאריך בספור מאורעות המלחמה אשר בה ניגף טוממבי ונשבר גאון הממלוקי ויקרבו אח"כ התוגרמים אל העיר Cairo וילחמו עליה וילכדוה ותהי אז התשועה ליהודים ויפתחו את דלתות הקהל אשר נסגרו כיום המלחמה אך אין בדבריו שום חרוש הנוגע ליהודים בפרט כי אם המעשה הזה).

פרק קכ"ז והי בהיות המלחמה תוך מצרים ומצרי שאול מצאום הוציאו המורי קול כי נשבר חיל האדון חוזן לבם ידברו ורעיוני לבם על לשניהון סליקו. ויצא המגיד ממצרים ויבא אל כל המקום אשר יבא שם להגיד כי יום בשורה הוא כי נוצחו התוגרמים ונצחו הממלוקי עינים להם

ולא יראו עם סכל ואין לב ולא ידעו כי אם יחסר ו"יו מנוצחו
 התוגרמים הוא מהריב עולמות כי אז יהיו התוגרמים נוצחים
 והממלוקי מנוצחים. ויבא המגיד אל שפיט להגיד כי שפטם
 ה' מידי אויביהם וישמחו האנשים בקול עלה נדף בקול הקל
 והפוחז המגיד קול דברים הם שומעים ותמונה אינם רואים
 זולתי קול ונקלה כבוד ישראל בעיניהם ויאמרו נרדוף נשיג
 נחלק שלל ויעמדו על היהודים אשר בשפיט (Safet?) וישפטום
 במשפטיהם ושפוטים עשו בם ושחתו רחמיהם ועברתם שמרה
 נצח וישללו את כל אשר להם שתו בשמים פיהם ולשונם
 תהלך בארץ ויאמרו לית דין ולית דיין וערומים הלכו אותם
 מבלי לבושם ולא השאירו להם מחיה. ורבים מהיהודים
 השיגה ידם ומהרו והסתירו מנכסיהם במחבואות ובסדקין
 ויבואו אחריהם ויחפשו חפץ מחופש ולב עמוק ולא השאירו
 להם מחיה או כל מאומה ואפי' בגדיהם היו פושטים מעליהם
 פושטו ואפילו בשוק ועפעפי היהודים יזלו מים פשוטה ועורה
 וחגורה על חלציים ויתכסו בבלויי הסחבות לכסות דבר
 ערוה על כל לוחותים שק ואפר יוצע לרבים על שער בת
 רבים. וישאו בני ישראל אשר בקהלות מצרים את עיניהם
 ויראו והנה איש משפיט בא ומדיו קרועים ואדמה על ראשו
 והאיש ברא להגיד בעיר ותזעק כל העיר ויאמרו בני ישראל
 דברו איכה נהיתה הרעה הזאת. כשמוע האנשים ויחר להם
 מאד ויזעקו אל ה' וישמע כ"הר ניסים ביבא את קול הזעקה
 ויאמר מה קול הצאן הזה באזני עמו וצאן מרעיתו הזועק
 לפני והאיש המגיד מהר ויבא ויגד לע"י רבים עשו חיל
 והוא עלה על כלם על כן קרא שמו ע"י כי עלה למעלת
 ראש וצדקתו עומדת לעד. ויקח חאיש נזם זהב בקע משקלו
 ושני צמידים על ידיו עשרה זהב משקלם ויאמר א בני ישראל
 מה ראיתם עשיתו מהרו עשו כמוני ויצאו אחריו זקני ישראל
 וכל הנשיאים בעדה ויחזיקו את ידו וידרו נדרים ויבואו
 האנשים על הנשים וכל הנדבה לעשות אותה והותר יותר

משלש' אלף פרחים. ותושע ל"הר נסים הנ"ל זרועו וצדקתו היא סמכתהו ויאמר בלבו מי ילביש קהל רב כמוהו ומתי נתפור להם בגדים ורוח ה' לבשה אותו ופשט את מעילו ולבש בגדים אחרים ויאמר גם הבגד הזה לצדקה אוצר ה' יבא. ויראוהו הרואים ויאמרו גם אנחנו נעשה כן ויביאו כל אשר נרבה רוחו אותו הביאו בגד כתונת תשבץ מצנפת ואבנט העשיר כעושרו והדל כעוניו כל אחד נתן כמסת נדבת ידו אשר ברכו ה' אלהיו ורבים מהעניים שלא היה בכחם לתת בגד (צמר) או פשתים כתונת או אבנט פשטו נעליהם וחלצום מעל רגליהם מה יפו פעמיהם בנ"עלים ואחד המרבה ואחד הממעט וכו'. ואח"כ הלך הר' נסים הנ"ל סביב מצרים בבית הנשים ויאמר נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי ותנו ממונכם ובגדיכם צדקה לאחינו קהלות שפיט היהודים האמללים יעשו הנשים כן כאשר דבר להן ונשים צדקניות שהיו באותו הדור הרימו צדקה כיד איהן הטובה עליהן וגם מבגדיהן נתנו ואפילו כפה שעל ראשיהן הוציאו מעליהן ותאמרנה שלחו מנות לאין נכון לו. צרור הכסף לקח בידו ה"ר נסים הנ"ל ויבא אל שפיט ויתן להם צדה על פי ה' לגדול כגודלו ולקטון כקטנו וישא משאות מאת פניו איהם אלפי זהב וכסף והשביע נפש שוקקה ונפש רעבה מלא טוב ויאמר לאשר על המלתחה הוצא לבוש לכל הנשללים ויוצא להם המלבוש וילבש מערומיהם בגדול החל ובקטן כלה ויאכילם וינעילם תחש כי ראה ערום כסהו ומבשרו לא נתעלם. כל המעשה הזה נעשה על ידי ה"ר נסים אז אמרתי ברוך שעשה נסים לעמו ישראל ולא הדיחם מעל פניו עד עתה ונשא נסים בניסים נס לעיני ישראל ועניים מרודים הביא בית בכח ואל צדקתו כהררי אל וכל לציון גואל והיה מעשה הצדקה שלום אשריך ישראל.

ט
פורים של מצרים (צב)

..... וישם אחמיט בשיא בלבו לאסוף ממון רב והון
עתק להשלים מאווי לבו לתת לרכבו ולפרשיו ובמה יתרצה
זה אל העם הלא באלפי זהב וכסף והכסף יענה את הכל
ויהי מדי יום ביומו ומדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו היה
מעליל את יושבי הארץ והיה לוקח ממונם ושאונם ואונם
וגאונם והמונם ויצבור כסף לרוב ויתן הכסף לאבנים. בימים
ההם קרא את הישיש אברם קשטרו אשר היה ממונה על
המטבע והוא האיש אשר הפליא לחזק ידי הנחשלים הולך
צדקות ודובר מישרים והחזיק יד בעלי התורה והתלמוד
יסוד הרת והעמוד והעמיד מממונו ישיבות הרבה ועשה סייג
לתורה ואמלא עליא לא מתקיימי איתכליא. וישתחו אברהם
לפני עם הארץ ויאמר מה אדני דובר אל עבדו ויאמר לך
לך להנאתך ולטובתך והבא אלי שלשת אלפים פרחים
וישאלהו האיש מה תבקש הבט ימין וראה כי אינני חייב
שאל סופריך ויגידוך זקניך ויאמרו לך ויחר לאחמאט בשיא
והוא קללו קללה נמרצת ויאמר אם אין אתה עושה כדברי
דע כי בן מות אתה וימהר אברהם האהלה א צר"ה ויאמר
מהרו שלשת אלפים פרחים עושו ועשו כדברי ויעשו אנשי
ביתו כן כאשר צום וישאו המעות ויביאום לפני אחמאט
להשביע עינו של אותו רשע אז רפתה רוחו מעליו. ויעש
אחמאט כן לסוחרים ולישמעאלים ולכנעני יושב הארץ ובא
באוצרות עם הארץ וגזל ושטף כנחל שוטף עד צואר יגיע
אך כל מה שהיה עושה היה עושה מטעם המלך ורברבניו
ולא ידע איש את מחשבתו הרשעה זולתי בר קימני כי לא
השך ממנו מאומה מדבר קטן עד גדול וכל יש לו נתן בידו.
בימים ההם ביום הכפורים הר"פד קרא אחמאט בשיא

אל סרים א' ויאמר מהרה אברם קשטרו ויעמוד לפני ויבא
 השליח בבית הכנסת וירא את העברי מתפלל לפני אלהיו
 מתודה לפני אדוניו ויצעק בקול גדול עבד אחמאט הכושי
 ויאמר מהרה חושה אל תעמוד ובא לפני אדוני כי כן צוני
 ויעש האיש כן ויבהל לצאת וירוץ לפני אחמאט ויאמר מה
 אדוני דובר אל עבדו ויאמר מהר לך הבא לי ששת אלפים
 פרחים אל תגרע מהם דבר ויגש אברם ויאמר יום כפורים
 הוא שבת שבתון הוא אם נא מצאתי חן בעיניך הרף ממני
 עד למחר כעת הזאת אם לא אביאם אליך והצגתים לפניך
 וחטאתי לך כל הימים. כמו פתן חרש יאטם אזנו כן אטמה
 אזנו משמוע עשה עצמו כאלו לא ידעו ולא שמע אליו ולא
 פנה ל דבריו רכו דבריו משמן והמה פתיחות ויאמר דע כי
 אם אינך נותנם היום מות תמות לא תחיה וירע הדבר מאד
 בעיני אברהם על אודות הלול יום הכפורים ויאמר הנני
 אדוני עשה בי כטוב בעיניך רק את נפשי אשמור ואת דתי
 לא אחלל תן לי הנפש והרכוש קח לך אם יחטא איש לאיש
 ופללו אהים ואם לה יחטא איש מי יתפלל לו ואבדה הנפש
 ההיא. וירא אחמאט כי לא רצה היהודי לחלל דתו ותורתו
 ויעבור על חוק ויתנהו לגירופים ולחירופים ויקלל הפלשתי
 את היהודי באלהיו ויאמר המפני לא תירא אשר עשיתי
 במצרים את כל הגדולות והנוראות האלה ויצו את עבדיו
 את הטורפים ויטרפוהו ויאסרוהו בנחושתים ונתון אותו בבית
 הכלא שכל הנכנס בתוכה הוא כלה מאליו ועל כן קרא
 שמה כלא עד היום ויקחוהו וישליכו אותו הבורה והבור
 רק אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו. והי
 אך ירוד ירד הוטבעו בבור רגליו ורגליו לנחושתים הוגשו
 ויתעלף ויתחלף עד מעט והי לשמה כי נסגרו כלי הנשימה
 בשממה ובמהומה על כן קרא שמה חרמה ולא יכול היהודי
 להתאפק עוד הצער הגדול הזה וישאל את נפשו למורת
 ואלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה וכו' ויקרא הוציאוני

מן הבית הזה מלא זבחי ריב אין זה כי אם בית מתים וזה
 שער השוממים פתחו לי שערי כלא ועלי לתת לאדוניכם כל
 אשר שאל נלאיתי כלכל לא אוכל. וימשכו ויעלו את היהודי
 מן הכור גובא די אריותא ויאמר לנוגשים בואו אתי הביתה
 ואתנה לכם את הכסף ואת הזהב כאשר תוכלון שאת וילכו
 אתו הביתה. ויהי בדרך וישם על לבו העברי להעבירם
 מדחי אל דחי עד יחשך השמש ולא יחלל היום כי קדוש
 היום לאדונינו ויאמר אל נא אחי תרעו הנה נא לי אלפי
 זהב וכסף אוציא נא אותן אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם
 רק הרפוני עד בלעי רוקי אל תעבירוני על דתי ויאמר
 אדוני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך
 לגדול שבהם אמר ומכיון שלא יעבור הוא לא יעברו רעיו
 יוקח נא מעט מים ורחצו ידיכם ואקחה פת לחם וסעדו לבכם
 אחר תעבורו אחרי כן תלכו כי על כן באתם בצל קורתיו וא
 הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן לפניהם והוא
 עומד עליהם מלמד שלא אכל עמם ומצינו גדול ששימש
 וכו'. ויקח חמ"אה ארת כוס היין החמה ארת קובעת כוס
 החרעלה שתו מצצו ושתו ולעו והיו כלא היו ושלש מיני
 מטעמים הביא שם כרי להאכילם שלש לשונות בחרדל
 וישתו וישכרו וייטב לבם אז רפתה רוחם מעליו וגדולה
 מלוגמא שמקרבת הרחוקים וכו'. המה מטיבים את לבם
 ויענו ויאמרו מה שאלתך אברם היהודי וינתן לך מה בקשתך
 דבר אתה עמנו ונשמעה ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניכם
 התמהמהו עד נטות היום כי ינטו צללי ערב ואז אתן הכסף
 בידיכם וכל אשר תאמרו אלי אעשה. עודנו מדבר עמם
 וסריסי המשנה הגיעו ויבהילו להביא הכסף ויקצפו עליו
 וידברו אתו קשות ואברהם עודנו עומד לפני ה' ולא חלל
 את הי"ט והי כאשר ראם ויאמר מחנה המשנה זה ויקרא
 שמו מחניים על שם שתי מחנות שהיו שם השלוחים הראשונים
 גם האחרונים והאחרונים הכבידו עד מאד וירעצוהו וירוצצוהו

וילחצוהו לא הרפוהו עד בלעו רוקו. ויבך ויתחנן אליהם
 להניחו לנוח גם אין עונה גם אין שומע גם אין מקשיב
 לדבריו והנוגשים אצים לאמר כלה דבריך מוצא שפתיך תשמור
 ועשית הזהרה לבית דין שיעשוך. וישם אברהם על לבו
 אשר לא יתגאל בצואת המשנה וביין מש"טו משטח חרמים
 משטח מצודים ויפול אברהם על פניו ויצחק את עבדי המשנה
 וישנו את טעמו בעיניהם ויתהולל בידם ויתעלף ויורד רירו
 על זקנו ויגנוב את לבכם ויהי נים ולא נים תיר ולא תיר
 וכד הוון קרי ליה הוה עני והיה כאוב מארץ קולו ומעפר
 אמרתו תצפצף ויתנו אנשי בית אברהם את קולם בבכי
 וישמעו מצרים וישמע בית פרעה ביתו של פרעה כלומר
 עבדיו ואנשי ביתו על כן לא לחצו ליקח המעות ויעמוד
 היום מועפו. ויהי ממחרת למחרת יום הכפורים באו עבדי
 המשנה הביתה ויתן להם היהודי את הכסף ותוכן פרחים
 נתן להשביע עינו של אותו רשע וישאוהו ויביאוהו אל
 המשנה ויהי כראותו את הכסף ואת הזהב שמח ואמר האח
 אז רפתה כעסו מעליו: **חזקתה זרחה מחוסרתה שחיתתה**
 וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר שם עמד שם
 בשפרפרא יקום בנוגהא וישלח ויקרא את רעיו ואוהביו
 ומיודעיו ויספר להם את הלו"מו הלמוהו בל ידע מה יעשה
 למכותיו אז הלמו עקבי סוס מדהרות דהרות חבורותיו כי
 היה כאבו נצח ומכתו אנושה על לבו חרושה גדושה וחמושה
 חרב לטושה וחרפה ובושה עשה לו הרשע ועדין לא שב
 מרעתו לקח צרי למכתו אולי ירפא וירפה עד כה ועד כה
 לא עשה מאומה כי שם אורכו בבור ועוד ידו נטויה. ויהי
 כשמוע רעיו ומיודעיו את כל אשר קרהו ואת פרשת הכסף
 אשר אמר המן ושקל בבית גנזיו ויפלא בעיניהם מה זה ועל
 מה זה כי לא היה כזה מתמול שלשום ויאמרו איו עוד מי
 לך פה חתן בניך ובנותיך הוצא מן המקום אל תעמוד בכל
 הככר ההרה המלט פן תספד ודע נא וראה כי רעה זה

מבקש אל תתמהמה פן יבולע לך ולביתך ויעש האיש כן ויסתר
הוא ואחוזת מרעהו וסיעת מרחמוהי בבתי שרי מצרים ואברם
כבד מאד במקנה הכסף והזהב ויקח לו את כל אה ויסתירם עמו.
וכשמוע כי ברח היהודי ורעיו עלה עשן באף המשנה אש
יוקדת כל היום וירע הדבר בעיניו ויחפש בגדול החל ובקטן
כלה ולא מצא מאומה כי הסתירם ה' ויצו המשנה ויעבירו
קול במחנה כל איש אשר ימצא אתו בביתו היהודים הנ"ל
ולא יודם המחביא א' דתו למות וביתה נולי יתשמון וכל
זה איננו שוה לו כי השרים שהחביאום בצל קורתם לא הודום
ושמו נפשם בכפיהם ולא הרכילום ולא השליכום. ויהי ביום
השלישי בהיות הבקר ויצו המשנה ויעבירו קול במצרים
וברחובותיה לאמר מי האיש הירא ורך הלכב מן היהודים
הנחבאים בחברת אברם קשטרו יצא לחוץ ידבר ולא יירא
ולא יפחד ויהי כשמוע היהודים הנחבאים את הדבר הזה
שמחו שמחורת ולא ידעו כי בנפשם הוא ורצו יגון ואנחות
רכו דבריו משמן והמה פתיחות. בעצם היום הזה באו היהודים
בבתיהם ובחומותם ויתנו תודות והלל לה' וידרו נדרים
עודם מדברים ומהללים ה' לא שלוו ולא שקטו ולא נחו ויבא
רוגז וישלח הבליעל ויאספם במשמר ויאמר הודיעוני את
הבתים אשר נחבאתם שמה ויאמרו היהודים איש אל אחיו
למה נשלם רעה תחת טובה ואיכה תחת אהבה חלילה
חי ה' ולא הודו כל אשר עם לבכם. וירא כי אינם שומעים
לו ויקצוף עליהם ויחל לענותם ולהכותם וליסרם בשוטים
ובעקרבים וכראות היהודים כי באו מים עד נפש נפש חללים
ישועו ישועו ואין מושיע עד מתי יהיה זה לנו למוקש
ולנוקש דהלא טוב לנו להודות לו כל אשר עם לבבנו כי
אנוסים אנחנו ואנוס רחמנא פטריה. ויגידו לו על כורחם
שלא בטובתם את שמות השרים המצרים אשר נחבאו בצל
קורתם ויקח לו את כל אלה המצרים ויבחר אותם בתוך
מהם תלה מהם שחט ומהם הפשיט עורם מעליהם כאשר

יפשיט הקצב עור הבהמה מעליה במקולין וימותו כולם במיתה
 משונה ואכזרית. ואחרי כן שב והתעולל עלילות ברשע על
 היהודים ויתן אותם כמרגלים ויאמר אליהם למה לא גליתם
 את אזני בברוח אדוניכם אביכם אברם קשטרו מלפני ויגנוב
 את לבבי ואע"פ שהבטיחם שלא יראו רשעים אומרים הרבה
 ואפילו מעט אינם עושים ומי שפרע מדור המבול יפרע ממאן
 דלא קאים בדבוריה. אז יצא דבר המלכות מלפניו להרוג
 את היהודים האלה כלם ויהי אך יצא יצאו להריגה ויחן ה'
 אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו וישלח ה' מליץ יושר
 את כ"ר משה חקן יצ"ו ומשה היה רואה את פני אחמאט
 מדי יום ביומו כי אהובו היה מאד מאד ויחר ל'משה מאד
 ויאמר אל המשנה למה תעשה כה לעבדיך מה בצע בדמם
 ברדתם אל שחת וכסית את דמם אם כופר יושת עליהם
 כל אם שבתורה רשות וזה חובה ונתן איש כופר פדיון נפשו
 וטול את ממונם והעניי חשוב כמת. נבהל להן איש רע עין
 וייטב בעיניו ויאמר לחיותם וישב את היהודים מבית ההריגה
 ויאמר אליהם הנדה נשאתי פניכם גם לדבר הזה בזאת
 אסלח לכם והיתה לכם נפשכם לשלל בתתכם לי כל ממונכם
 מחוט ועד שרוך נעל הכל הוא שלי אוצר המלך יבא אז
 ענו היהודים ויאמרו גם זו לטובה עור בעד עור וכל אשר
 לאיש יתן בעד נפשו ויאמרו החייתנו נמצא חן בעיני אדוני
 והיינו עבדים לפרעה ויקרו וישתחוו. אז לקח השולל כל
 ממונם מקרקעי אנג מטלטלי ולא השאיר להם משתין בקיר
 את הכל לקח מקטן ועד גדול וימלטו היהודים ביום ההוא
 ממות המר והקשה ולא מת מכלם זולתי אחד אשר המיתו
 הקוסטינר בטרם יבא אליו המלאך הגואל לולי ה' שהיה
 לנו יאמר נא ישראל לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם ולא
 מלך לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו כלה חמתו מהשחית כבר
 ספו תמו היהודים הלז (האלה) ולא נותר מהם איש כי המן הרע
 הזה אכזרי ורשע ובוצע בצע היה לא יחוס ולא ירחם כי ירחם

ה' את יעקב ובחר עוד בישראל וסבב סבות וגלגל גלגולים
לבלתי ידה ממנו נדח יתע' האל ולו תאות המהלל אמן.
ואברם קשטרו לא נודע בכל הארץ ויבקשוהו הרודפים
ולא מצאוהו כתרו את אברם הרדיפוהו מנוחה הדריכוהו
והוא נמלט ארץ..... והאנשים רדפו אחריו על המעברות
ויעברו ברכיטי (צה) ולא מצאו ויעברו באשנדריא ואין ויעברו
בכל סביבות ארץ מצרים ולא מצאו. הוא בארץ.....
ויראוהו שומרי העיר ויכירוהו כי בורח הוא ויתפשוהו לאמר
אנה פניך מועדות אנה אתה עולה אנה תלך מרוחנו ואנה
מפנינו תברח ויאמר א נא אחי תרעו לא גנב אני ולא ליסטים
אני מפני צ"רי גבירתי אנכי בורח כי אחמאט בשיא כלני
אכלני הממני לענה וראש השקני חנוני חנוני כי אומלל אני.
שמעוני אחי דעו נא וראו כי ראיתי צרת נפשי ואומר מי יתן
לי אבר כיונה אעופה ואשכונה לפני המלך שוליימן להגיד
לו צרותי כיום הזה אולי ארפא ועתה הנני הולך על נפשי
לבא לפני המלך ואדברה אתו משפטי ודיני אם יחיני אחיה
ואם ימיתני ומתתי. ויאמרו אליו שקר אתה דובר כי שמת
כזב מחסך ובשקר נסתרת כי בורח אתה ויתפסוהו ויאסרוהו
לשולחו מצרימה בידי אחמאט בשיא וירא אברם ויאמר אכן
סר מר המורת שם ישב גם בכה בזכרו כי מות ימות הוריד
כנחל דמעה לא נתן פוגה לו לא דממה בת עינו ועינו כעין
הבדולה ובהכמתו וברוחב בינתו שם על לבו להמלט ויען
אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדוני ואנכי עפר
ואפר ע"י אחמאט ידעתי כי מות אמות ואתם הסבותם בכל
זאת ומצאכם עון ועתה אחי אל תעשו לי את הנבלה הזאת
חנוני אתם רעי כי יד איה נגעה בי והצלתם את נפשי ממות
בזאת אבחן תנו לי עשרה אנשים על הוצאותי לשומרני בדרך
עד אשר אבא א אדוני צע"רה הלא מצער היא ותחי נפשי.
אז נתן להם שוחד ממון ושוחד דברים ואסור לדור במקום
שאין מקבלין שוחד ויהי כלקחם את השוחד מידו וייטב לבם

ויעשו ככל אשר אמר אליהם כי השוחד יעור ויתנו לו ששה אנשים לשמרו בדרך ולהביאו אל המקום אשר הכין ויעבור אברם בארץ עד מקום שכ"ם ועד און מו"רא ויט שכמו לסבול כי ירא לשבת במצרים והכנעני כנען בידו מאזני מרמה והפרי"צי אז יושב בארץ. ויבא בקוסטדינא וידבר את דבריו לפני המלך ואברהם לא שב למקומו עד כי שמע את שמע הריגת אחמאט ושמע שמועה ושב לארצו כאשר נכתוב עוד בעזרת עוזר נופלים וסומך נופלים ומחונן דלים ה' צבאות שמו.

(אמר חמעתיק: מכאן ואילך מוסיף המחבר לספר את מעשי אחמאט בם הודיע את יצר מחשבות לבו למרוד על אדוניו ויצר עוד ליהודים בעת ההיא).

אז יזכיר ביה זמנא קריבו גוברין מצראין ואכלו קרציהון די יהודאי ענו ואמרין לאחמאט ידיע להוי לך דהנך גוברין די מן בני גלותא די יהוד לא שמו עלך מלכא טעם וליניצרי שנאך רחימו ויהיבו להון עבור ולחם וזודין ברם הב לן שאלתיך ובעותין ונתי עליהון ונקטל בהון ונשלל בתיהון ונדבר ית ממוניהון נשיהון בניהון וטפליהון. ענה אחמאט ואמר להדברוהי הא יהיבית לכון שאתכון ובעותכון עבירו כמה דמללתון על כן יאמרו המושלים משל אחמאט והמצריים למה הוא דומה לאדם שהיה לו תל בתוך שדהו כראיתא במגילה. הדבר עודנו בפי אחמאט הרצים יצאו רחופים למהר שלל חשבז ויבוזו חלק מבתי היהודים השכונים בקצה הקהל קמו בקהל ישועו ויתנו לחרפה יעקב וישראל לגדופים ולא די להם שבאו על עסקי ממון אלא אף על עסקי נפשות כי חשבו לעקור את הכל ויכו יהודי א' ויחשבו כי הרגוהו וישאו את רדידו מעליו ועליו כיס א' עם שלש מאות פרחים ולבסוף איתרחיש ליה ניסא וינס מפניהם וימלט וגם מעותיו מלט בחכמתו וברך שתי ברכות ברוך מחזיר אבידה ברוך רופא חולים ובמושב זקנים יהללוהו. אז מצאו גוי א' בשוקים

וברחובות ודברו אליו ולא ידע לענותם ויאמר איש א אחיו יהודי הוא על כן החריש כי ירא מפנינו ויקחוהו וישחטוהו. וכזאת וכזאת נועצו לעשות לכל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם ולא מלך שאלו היה אחמאט מזרע המלוכה ומן הפרתמים לא היה עושה כדבר הזה אלו יהוה יהבי ליה כל הללי דעלמא היינו דאמרי אינשי אי הקלאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית.

ויהי כשמוע בר קימני יועץ אחמאט כי הפקיר אחמאט את היהודים וכי פרעם אף חרון (צו) לשמצה בקמיהם וירע בעיניו הדבר הזה וירץ לפני אחמאט וישתחו על אפיו ארצה ויאמר אליו הרעו האנשים האלה אשר עשו כי אם ישללו המצרים והערביים את היהודים מה הנאה יש לך בדבר הזה וכל זה איננו שוה לך כי מכל שללם וביזתם לא תהנה היבא דבר אל אוצרותיך היגיע כלום בחומותיך ומי יתן לצבאך הרעבים לחם וכל לחם צידם יבש יהיה נקודים מאין לך עושר לתת לכל העם הזה לא יום ולא יומים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום תלחם עם שו' שוליימן ימים רבים תעשה עמו מלחמה ביד חזקה ובעוצמה עד אשר יניחך ה' אלהיך מכל אויביך מסביב והיה כשבתך על כסא מלכותך שאל מהיהודים ויתנו עושר וכבוד לרוב הון עתק וצדקה להנחיל אוהביך יש ואוצרותיך ימלאו אלפי זהב וכסף וכל המודות מצרים וישמע אחמאט וייטב בעיניו הודה ולא בוש ויצו ויעבירו קול במחנה כל הנוגע ביהודים כנוגע בבבת עינו ותשקוט הארץ.

(אמר המעתיק: ויהי אחר הדברים האלה ויתאמן אחמאט בשיא למרוד על אדוניו ולמלוך על מצרים ויהי ביום השלישי אשר ישב על כסא מלכותו ויתן עיניו על היהודים ללחוץ אותם עוד הפעם).

..... ביום ההוא קרא השולטאנו את בני ישראל ויעמדו לפניו ויאמר אליהם לכו הביאו אלי בעוד שלשת

ימים שלש מאות אלה פרחים לא תגרעו מהם דבר ואם אין
 דעו נא וראו כי אחריתכם מרה כלענה ואחת דתכם למות
 מקטן ועד גדול טף ונשים יום א' ושללכם לבוז. ויתחננו
 היהודים לפניו ולא הטה און לקולם וקולם כקול מים רבים
 למה נמות נגדך גם אין מקשיב גם אין שומע וישמע העם
 את הדבר הרע הזה ויתאבלו ישאו קולם יהמו מים מה נעשה
 לאחמאט וליום אף ה' ועם היות שרבים מהיהודים היו
 ממכיריו ומאוהביו דברו אליו ולא שמע ותפס אומנותו של
 אותו רשע פרעה מלך מצרים ועשה עצמו כאלו לא ידעם.
 נוסף על זאת כי השעה היתה צריכה לכך כי היה צריך הון
 רב לעשות חילות וצבאות לצאת ולבא כצבאות או כאילות
 השדה נגד שולטן שוליימן להקים בידו את המלוכה ומאין
 היה לו כח המן הגורן או מן היקב לכן היה דברו נחוץ ולא
 שמע לקול מלחשים ולא פנה לדברי מתחננים וכל מי שבא
 לדרוש ממנו תחנונים היה כדורש אל המתים מעיר מתים
 ינאקו ונפש חללים תשוע ישועו ואין מושיע. ולא ליהודים
 בלבד עשה הדבר הזה אלא אף על הישמעאלים הכביר
 עולו הקשה מלולו העיו קולו דחם בשמאלו במוצק רעלו והרע
 לעם הזה וייסרם בעקרבים ובשוטים הביאו את המעשר אל
 בית האוצר ובחננו נא בזאת ויוכו עשירי ושועי מצרים לאמר
 כלו מעשיכם דבר יום ביומו ותלה ארץ מצרים. אז הלכו
 כל שועי יהודה וישראל ויפלו לפניו ויבכו ויתחננו לו קח
 אותנו ואת ממוננו והיינו עבדים לפרעה כי אין ידנו משגת
 בכל העושר הגדול הזה ואם ככה את עושה לנו למה לנו
 חיים ועתה הקל מעלינו ונעבדך וישמע לקולם וימעט את
 הסך לתת לו מאה וחמישים אף פרחים ותמצא כק"ן ידו להיל
 העמים וכאסוף בצים עזובות כל העושר הוא אסף. ולא
 ידע אחמאט כי יקרא ק"ן צפור לפניו ויפרחו הפרחים מנגד
 עיניו כצפור לעוף כדרור לנוד ינודו בעוניו ויעשו להם כנפים
 כנשר לעוף בשמים ועפעפיו יזלו מים וכראות היהודים כי

כרתה אליהם הרעה שאלו ממנו זמן ונתן להם מתוך שמונה
 ימים להביאם לפניו וכל היוצא מפיו יעשו וישמע העם את
 הדבר הרע הזה ויתאבלו איש אל רעהו יתמהו פני להבים
 פניהם ישאו קינה יתופפו על לבביהם מה הרעה הזאת אשר
 נחיתה בהם. אז גזרו עליהם תעניות וצומות ויקראו צום
 וילבשו שקים מגדולם ועד קטנם ויעבירו אדרתם מעליהם
 וישבו על הארץ ויהי ליהודים חדש אדר לקוץ ודרדר וימי
 השמחה והפורים לאבל ליגון ולצירים ויצברו אותם חמרים
 חמרים ויצעקו היהודים בחוצותיהם וברחובותיהם ויאמרו
 מטעם המלך מלך מלכי המלכים הק"בה הגדולים והקטנים
 אל יטעמו מאומה ומים אל ישתו ויקראו אל אלהים בחזקה
 ויאמרו חוסה ה' על עמך ולא נאבד כה עשו שבעת ימים.
 ויהי ביום השמיני הביא איש נזם זהב וטבעת וכמוזו כל
 כלי זהב ויתפרקו כל הנשים את נזמי הזהב אשר באזניהם
 ויביאו לגובים ויקח מידם הגובה ויצר הזהב בחרט ויצר
 ככרים כסף צרוף בעליל הארץ מזוקק שבעתים ויהי זהב
 התנופה והכסף עשרת אלפים פרחים ויראו היהודים כי לא
 הגיעו לחצי רביע מרביע שאלת המלך ואין הקומץ משביע
 את הארי והערו למות נפשם וידעו כי כלתה אליהם הרעה
 וכל הארץ בוכים קול גדול ויתאספו בכ"ה הגדול ויבאו
 האנשים על הנשים להתחנן לפני ה' להעביר את מחשבת
 המן בן המדתא האגני ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים
 לאבדם.

אז נבחר מכל ישראל איש זקן וחכם שמו החכם כ"ר
 שמואל ציביליו ויהי רצוי לרוב אחיו ויאמרו כל העם אל
 שמואל התפלל בעדנו אל ה' אלהינו ואל נמות אל תרף
 תפלתך ותחנתך מאתנו ונשאת תפלה בעד השארית הנמצאה.
 ויקח שמואל טלית בראשו ותפילין בזרועו ומחזור בידו ויעמוד
 ויתפלל ולפני ה' ישפוך שיחו ביום ההוא הוציא ספר תורה
 מן ההיכל ונתנו ברחוב העיר ונתן אפר מקלה בראשו וראש

לו חפוי והוא הולך יחף וכל העם אשר אתו חפו איש ראשו
 בעפר ואפר ועלו עלה ובכה. ויהי דבר שמואל לכל ישראל
 שובו מדרכיכם הרעים ומעלילותיכם הנשחתות ולמה תמותו
 בית ישראל שובו בנים שובבים שובה משובה ישראל שובה
 ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך. וידבר עוד החכם
 כחכמתו ורוחב בינתו דברי כיבושין לעם והעם הולך ורב
 ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם ביום ההוא
 למקום ההוא קרא בוכים כי שם בכו העם המתאווים רחמי
 ה' ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואהרן
 אהרן ואשר העלה את אבותיכם מארץ מצרים הוא יעלה
 אתכם מן הצרה הזאת ושב ורחמכם ה' ילחם לכם. ויאריך
 החכם בתפלות כלולות ובתהלות תלולות ובשאלות סגולות
 גדולות ומעולות ונתן עיניו בארץ וכפיו פרושות השמים
 ויאמר ה' אלהי ישראל היום יודע כי יש אלהים בישראל
 שומר הברית והחסד לאברהם ליצחק וליעקב ופנית אל
 תפלת עבדך וא תחנתו ואתה תשמע השמים וסלחת לעמך
 לישראל אשר חטאו ואשר נואלו וכפרת לכל פשעיהם ולכל
 חטאתם אשר פשעו כך בכ צרינו נגה ובשמך נבוס קמינו
 קומה ה' למנוחתך קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך
 מפניך. וימהר החכם ויקוד ארצה וישתחו ויאמרו ה' אם נא
 מצאתי חן בעיניך א נא תעבור מעל עבדך ילך נא ה' בקרבנו
 וסלחת לעונינו ונלחמת בשונאינו אבינו מלכנו חננו ועננו
 ויתקע בשופר אשר בידו וירע העם ויתקעו בשופרות ויריעו
 העם תרועה גדולה ותבקע הארץ לקולם. ויקרא שמואל
 אל ה' ויתן ה' קולות ומטר גשם, שוטף ואבני אגביש ויבקעו
 כל מעינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו ויריקו על
 אחמאט מים רבים אדירים משברי ים וישטפוהו ויחנקוהו
 ויטביעוהו במים שאין להם סוף כאשר זמם לעשות כן נעשה
 לו ביום ההוא ויירא כל העם מאד את ה' ואת שמואל. ויהי
 באשמורת הבקר כטרם יביר איש את רעהו ואין רואה בין

חמור לערוד ואין מכיר בין תכלת ללבן שלח לבן הערמי
 בעד היהודים מהרו הביאו הזהב והכסף באוצרותי ובגנזי.
 הרצים יצאו דחופים ויבאו בב"ה ויראו את היהודים המלקטים
 את הכסף ויאמרו אליהם עד מתי תעצלו ומצאכם עון כלו
 מעשיכם והעליתם הכסף בידכם נרפים אתם נרפים מדוע
 לא כליתם חקכם. אז התחננו היהודים אליהם ויאמרו להם
 בבקשה מכם אמרו אל אדוניכם השולח אתכם לדרוש את
 הכסף לתת לנו זמן עד חצי היום למען נאסוף הון הרבה
 עושר וכבוד לרוב תאורת לבו נתן לו וארשת שפתיו בל
 נמנע סלה. וירוצו הרצים ויבאו ויגידו למלכם ראינו את
 העברים עברו מעברה גבע מלון לנו לאסוף כסף וזהב לתת
 לנו רק חכה להם עוד מעט אדונינו בנסות היום יביאוהו
 לפנינו יציגוהו באהלינו. כשמוע עשו ויצעק צעקה גדולה
 אשרינו מה טוב חלקנו מה נעים גורלנו כי עתה הרחיב ה'
 לנו ופרינו והיהודים האמללים האריכו השעה מדחי אל
 דחי ומערן לערן כי אמרו מי יודע מה ילד יום ומערן לערן
 פורקן כאשר היה הדבר בסוף. אז בחרו היהודים שלשה
 מיקירי ומנכבדי הקהל יצ"ו הם אשר נדבה רוחם אותם
 להאסף טרם זמנם ולמות בקדושת ה' יתע' ותורתו הקדושה
 וישימו נפשם בכפיהם להוליך המעות עשרת אלפים זהובים
 הנ"ל לאיש הבליעל הנ"ל וטרם לכתם התודו כאשר יתודה
 החולה הנוטה למות כי ידעו כי בנפשם הם הולכים. ואחרי
 כן לקחו הכסף בידם להעלותו למלך והלכו הלוך וגעו וגעו
 בבכיה בא יומנו קרב קצנו נגזרנו לנו וכל ישראל אשר
 סביבותיהם נסו לקולם בתפלות ובתחנונים עננו אבינו עננו
 ה' חננו לך קוינו והקול נשמע בית פרעה לאמר באו היהודים
 עם צרורות כספיהם ויאמר אשר על הבית באו ויבאו הביתה
 בפחד ורעדה ומורא אריה שאג מי לא ירא. והי כבואם
 וישא עיניו עבד מלך הכושי וירא ארנקי שהמעות צרורות
 בתוכו ויבן כי מעטים הם ויבז אותם בלכבו ויכעס לרוב

ויבעט ביהודים ויכו שוטרי בני ישראל. צרור הכסף לקח בידו וישליכם ארצה על הארץ שפכם כמים ויאמר קץ בא הקץ עליכם היהודים עמדו ותשמעו מה יצוה אדוני בעדכם בא יבא לא יאחר ודש את בשרכם את קוצי המדבר ואת הברקנים וימתו אבות על בנים הלעג לשאננים הבוולגאיונים. ויחרישו היהודים ולא ענו אותו דבר מיראתם אותו ויאמרו איש אל אחיו הבה נשרפה לשרפה על קדושת שם אלהינו ואחינו כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה' הנדה זאת הרעה מאת ה' מה נוחיל עוד.

(אמר המעתיק: אח"ז בא ספור מיתת בר קימני והקשר אשר קשר מחמאט ב"י על אחמאט בשיא ויהי «ביום עשתי עשר יום למלכותו ביום אשר שלח אחרי בני ישראל להביא אליו כספם וזהבם ויכינו בני ישראל את המנחה ויתמהמהו עד הצהרים» ויצא אחמאט לרחוץ ובהיותו בבית המרחץ קם עליו מחמאט ב"י להרגו וינס אחמאט בשיא ויחבא להציל את נפשו וישא מחמאט ב"י את קולו ויאמר לשלול את בית אחמאט ויהי כן).

... והיהודים אשר העלו הכסף בידם לתתו לשולטאנו כאשר כתבנו היו עומדים וממתינים על השולטאנו מתי יבא מבית המרחץ לתת לו הכסף בידו ותחת שהיו חושבים לבוא כנהר צר ויצר להם ויהרגם וימיתם וישים כל הקהל לשלל לשמה ולשרקה שרקו ויניעו ראשם וישאו את עיניהם ויראו והנה אורחת ישמעאלים באה מגי' לעד בגילה ורנה ושמחה רבה וישימו את בית השולטאנו לשלל ולביזה וגם המעורת אשר הביאו בידיהם נאבדו מפניהם והכסף נכסוף נכסף לברוח והפרחים פרחו פרוח ויחטפו אותם החוטפים מידיהם וישאו את צרורות כספיהם. ועם היות שהמאבד אבדה מברך ברוך דיין האמת הם ברכו הטוב והמטיב כי אבדה זו מציאה דהיתה וכופר פדיון נפשם היה ומאת ה' היתה זאת וכל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן. וירוצו היהודים בשמחה ובשירים ויבשרו

בקהל ויאמרו קומו ונעלה בית אל כי נתן ה' לכם נקמות
מאויביכם כיום הזה. והיהודים אשר היו מתגוללים בעפר ואפר
ושכבו בראש כל הוצות כתוא מכמר שמעו רעת השולטאנו
ששו ויקומו מן הארץ ופתחו השק אשר במתניהם וירחצו
ויחליפו שמלותיהם ויבאו בית ה' וישתחוו ויאמרו ברוך ה'
אשר הציל אותנו מיד מצרים ומיד פרעה ויתנו תודות והלל
לה' וידרו נדרים.

והיה כן ויאמרו וישתחוו ויאמרו ברוך ה' אשר הציל אותנו מיד מצרים ומיד פרעה ויתנו תודות והלל לה' וידרו נדרים.

והיה כן ויאמרו וישתחוו ויאמרו ברוך ה' אשר הציל אותנו מיד מצרים ומיד פרעה ויתנו תודות והלל לה' וידרו נדרים.

והיה כן ויאמרו וישתחוו ויאמרו ברוך ה' אשר הציל אותנו מיד מצרים ומיד פרעה ויתנו תודות והלל לה' וידרו נדרים.

והיה כן ויאמרו וישתחוו ויאמרו ברוך ה' אשר הציל אותנו מיד מצרים ומיד פרעה ויתנו תודות והלל לה' וידרו נדרים.

והיה כן ויאמרו וישתחוו ויאמרו ברוך ה' אשר הציל אותנו מיד מצרים ומיד פרעה ויתנו תודות והלל לה' וידרו נדרים.

והיה כן ויאמרו וישתחוו ויאמרו ברוך ה' אשר הציל אותנו מיד מצרים ומיד פרעה ויתנו תודות והלל לה' וידרו נדרים.

והיה כן ויאמרו וישתחוו ויאמרו ברוך ה' אשר הציל אותנו מיד מצרים ומיד פרעה ויתנו תודות והלל לה' וידרו נדרים.

והיה כן ויאמרו וישתחוו ויאמרו ברוך ה' אשר הציל אותנו מיד מצרים ומיד פרעה ויתנו תודות והלל לה' וידרו נדרים.

והיה כן ויאמרו וישתחוו ויאמרו ברוך ה' אשר הציל אותנו מיד מצרים ומיד פרעה ויתנו תודות והלל לה' וידרו נדרים.

והיה כן ויאמרו וישתחוו ויאמרו ברוך ה' אשר הציל אותנו מיד מצרים ומיד פרעה ויתנו תודות והלל לה' וידרו נדרים.

והיה כן ויאמרו וישתחוו ויאמרו ברוך ה' אשר הציל אותנו מיד מצרים ומיד פרעה ויתנו תודות והלל לה' וידרו נדרים.

הערות

- (א) שו"ת בנימין זאב סי' ע"ה ועי' למשה הערה כ"ב
(ב) שלשלת הקבלה דף מ"ט (דפוס אמסטרדם)
(ג) Grätz, Geschichte der Juden, Vol. VIII. pag. 454.
(ד) קורא הדורות דף כ"ח ב'
(ה) רבי אליהו פ' י"ו Grätz loc. cit. pag. 451.
(ו) בכ"י יש כאן ריוח חלק וכן במקומות אחרים
(ז) Grätz loc. cit. pag. 290. «ככל אלה הימים נעשה שלל רב וכוה עצומה ליהודים ולגוים בקוסטרינא אין מלך בקוסטרינא איש כל הישר בעיניו יעשה» ע"כ. (רבי אליהו פ' ל"ז)
(ח) רבי אליהו פ' ל"ה
(ט) אף־חרון במקום אהרן בדרך הלצה
(י) רבי אליהו פ' מ'
(יא) שם פ' ע"ד Wiener, Emek habachà, Beilagen pag. 20.
(יב) עי' שו"ת מה"רי קולון סי' פ"ג פ"ד פ"ה פ"ו פ"ז
(יג) Grätz loc. cit. pag. 452. e sqq.
(יד) אלו הם שמותם כאשר הובאו בשו"ת ר' יוסף קולון (דף ס"א): «ראיתי כתוב וחתום מנכבדי הקהל הגדול מקוסטנטינה יצ"ו הלא המה מה"רר אליה פרנס והישיש ר' אהרן ברי אב"י והר"ר יצחק בר שמואל אלתירנו ז"ל והר' אשר בכ"מר יצחק הכהן אשכנזי והר"ר אשר מקלוניא קיים חתימת ידם בכתב ובע"פ כאשר שמעתי וראיתי» ע"כ
(טו) המקנאים ההם בהיותם בעלי התורה היה להם להתרחק מן השנאה אשר הזהירה התורה ממנה פעמים ושלש והם לא חשו לדכריה והביאו את התורה לירי קלון וולוז ולפ"ז יש לקיים הלשון «שנאה מקלקלת את התורה» ואין צריך להגיה השורה» במקום «התורה» כאשר הגיה החכם גרעטץ בספרו (ע' שם)
(טז) צ"ל הבריוח לפי דעת אלופי ורבי החכם המהולל כמוה"רר הלל די לא טורי הכהן יצ"ו אשר נדב לבו אותו לעמוד לימיני בהגהת ספרי כל ימי משך הדפוס ועמו נועצתי ובחכמתו נעזרתי פעמים רבות
(יז) לפי דעת החכם גרעטץ (ע' שם) צריך להגיה כאן ד'
(יח) לפי דעת החכם גרעטץ (ע' שם) צריך להגיה כאן שלו
(יט) זקנו של ר' אליהו קפשאל' היה דוד אביו של אלקנה (ע' למטה) ולפ"ז נמצאנו למדן כי זקנו של ר' אליהו היה אחיו של ר' משה קפשאל' והיה גר באי קנדיאה
(כ) «א"ל חכם אחד מתושבי קוסטרינא כי הוא ראה בקוסטרינא כתבים אחרים שכתוב בהם מדרות קשות יותר מהראשונות שנדפסו שכתבו ב' הרכבים הנזכרים זה לזה והוא קראם כלם ולא נדפסו מפני הכבוד» ע"כ (קורא הדורות דף כ"ט ב')

(כא) עם האנשים האלה יש עוד להזכיר ר' אליה הלוי תלמיד הרב קפשאלי אשר היה גם הוא בעוזריו (אזולאי שם הגדולים חלק א' ערך מו'הרר אליה הלוי) וגם בני דילמידינו היו לימין משה כאמור בס' אלים (דף כ"ט): «הרב השלם מרבנא דאומתיה כמו'הרר אלקנה שהיה מרכיץ תורה בקנדיאה עם אחיו מרבנא ורבנא משה שהיה נגיד בירושלם אח"כ ועם אחיו מוה"ר אליה והמה יצאו בלהט החרב נגד מה"רי קולון לעזרת משה קפשאלי ז"ל» ע"כ

(כב) התשובה הזאת הובאה בש"ת בנימין זאב סי' ע"ה ועל הדין הזה הטיח דבריו מה"ריק בס' פ"ה ולפ"ז הוא הוא ר' משה קפשאלי הנזכר בש"ת מה"ריק ובש"ת בנימין זאב כפי דעת בעל קורא הדורות (דף כ"ט א) והחכם גרעטץ חולק עליו בספרו (Vol. VIII pag. 458)

(כג) אורח חיים סי' ש"א

(כד) גירונדי תולדות גדולי ישראל דף רס"ו

(כה) Frankl, Nach Jerusalem I. pag. 210. על הדבר הזה העירני ריעי וירידי

ברוך הלוי נ"י

(כו) ש"ת ר' אליהו מורחי דף צ"ג

(כז) ר' אליהו קפשאלי חותם שמו: «איהו בן אקנה בן דוד» (דבי אליהו דף ש"ג)

(כח) דבי אליהו פי' ע' 20 Wiener loc. cit. pag.

(כט) שם מעלה זאת נזכר גם בש"ת מה"רם אלשקאר (סי' ע"א): „ומה שכתב כ"ת דמ"הר עמנואל היה אז קונדישטבלו ושומר שכר היה בא בשכרו לשרת הקהל לענין שאין יכולין בניו לטעון טענת גנבה ואבירה ודאי רלאו מילתא היא דאם הוא נוטל שכר אינו נוטלו אלא כדי לפקח בצרכי צבור כשאר פרנסי הקהלות לא כדי להיות שומר שכר שלהם. והגע עצמך שיתן אחד מקהלכם ביד הקונדישטבלו פקדון ונגנב או נאבד מי מצי למימר ליה שומר שכר לו אתה מחמת הפרס שאתה לוקח מהקהל זה לא יעלה על הדעת ואפי' אם תמצא לומר שהוא שומר שכר של כל קהלכם מי הוי שומר שכר של כל הקהלות הרחוקות בשכיל הפרס שנתנין לו בקהל שלכם» ע"כ

(ל) לפי דעת החכם גרעטץ בספרו (Vol. IX. pag. 43.) ר' אליהו קפשאלי

נולד קרוב לשנת ר"ן לאלף השישי ומת קרוב לשנת שט"ו לאלף השישי

(לא) Steinschneider Catalogus libr. hebr. in Biblioth. Bodlejana col. 1344

(לב) כרם חמד ג' דף צ"ג, גירונדי תולדות גדולי ישראל דף ו'

(לג) דבי אליהו פי' ק"סה

(לד) Steinschneider loc. cit. col. 2403

(לה) ס' אלים דף כ"ט

(לו) Grätz op. cit. Vol. VIII. pag. 452

(לז) ש"ת מה"רר מאיר מפאדובה סי' ל"ב

(לח) שם סי' כ"ט

(לט) כרם חמד ג' דף צ"ד

(מ) ש"ת מה"רר מאיר מפאדובה סי' ע"ה

(מא) אורח חיים סי' תר"סט

(מב) ש"ת מה"רם אלשקאר דף ק"עט

(מג) שו"ת מה"רר מאיר מפאדובה סי' כ"ט
 (מז) שו"ת מה"רם אלשקאר סי' צ"ט
 (מח) שם סי' ע' ע"א
 (מו) שם סי' קי"א
 (מז) שם סי' קי"ב וקי"ג
 (מח) „מעיד אני שמים וארץ שהרי אני כבן שבועים וחמש שנה“ עכ"ל (שם
 סי' קי"ד)

(מט) שם שם

(נ) שו"ת מה"רר מאיר מפאדובה סי' כ"ט

(נא) שו"ת אחלי תם סי' ב'

(נב) שם סי' ג'

(נג) קורא הדרות דף ל"ג ב'. בשו"ת מה"רם אלשקאר סי' קי"ד כתוב: „היום קרוב לשש או שבע שנים שלח הרב ר' אליהו יצ"ו לראות את דעתי בדבר זה ואני כתבתי לו דאין ולא ורפוא בירי ולא אכנים עצמי כזה לא בעוכי הקורה ולא בשיבא מכשורא אבל אם נסתיים הדבר מלפניך ובפרט אם יהיה שם חכם אחר מתיר כמותך כנראה בעיניך עשה וכפי הנראה שחשש גם הוא לדעתי ולא עשרה מעשרה והנערה נשמדה והלואי שהיה מתיר אותה וסומך על דעתו ולא היה שת לבו לדעתי ובפרט אם היה חכם אחר או חכמים אחרים מתירים כמותו הלא תראה כי הרב כמה"רר יעקב בירב ז"ל הורה בה להתיר בתשובה, „ע"כ

(נד) Grätz op. cit. Vol. IX. pag. 43. nota 2

(נה) אורח חיים סי' רס"א רס"ג שמ"ב

(נו) אורח חיים סי' תר"ט תר"פ ת"ר"י כללים בדרכי הפוסקים (הנספחים לאורח חיים) סי' ט"ו י"ו חשן משפט סי' ל"ו חשן משפט (מהרורא בתרא) סי' ל"ו רל"א

(נז) דף ע"ב

(נח) דבי אליהו פ' ק"לד

(נט) שפתי ישנים דף נ"ה

(ס) אזולאי שם הגדולים חלק ב' ערך סרר אליהו א'

(סא) Geiger, Zeitschrift für Wissenschaft und Leben, Vol. IV. pag. 315

(סב) Steinschneider loc. cit. col. 2507

(סג) רבי אליהו דף ק"סג ור"פ

(סד) ס' אלים דף כ"ט

(סה) הוא המאורע הגדול והגורא אשר קרה בשנת הר"פד הנודע בשם פורים של מצרים pag. 25. Neubauer, Beiträge und Dokumente zur Geschichte des Karäerthums pag. 28. Philippson, Allgemeine Zeitung des Judenthums 1866 N. 6. pag. 82.

(סו) Geiger, Melo Chofnaim, hebr. Theil pag. 23

(סז) אוצר נחמד ג' דף ק"כט וק"לד

(סח) Philox. Luzzatto, Notice sur Abou-Joussouf etc. pag. 9 nota 1

(סט) Wiener loc. cit. pag. 15. e sqq

Educatore israelita, Anno 1864 pag. 147 e sqq., 1865 pag. 10 e sqq (ע)

Sermoni del Rabb. D. G. Viterbi, Vol II. pag. 124 nota (עא)

Phil. Luzzatto loco cit. ibid (עב)

Geiger, Wissenschaftliche Zeitschrift für jüdische Theologie etc., Vol. (עג)

III. pag. 285

Grätz op. cit. Vol. VIII. pag. 452 e sqq (עד)

(עה) רבי אליהו פ' ה'

(עו) שם פ' ל"ה וק"יא

Jac. Fontani De Bello Rhodio L. II. Judæos vel quadraginta annos (עז)

renatos ad Mosem redire compellebat.

(עח) הוא המלך דון פידרו המכונה אכזרי אשר מלך בארץ קשמיליאה בשנת

Grätz op. cit., Vol. ובימינו היה חי דון שמואל הלוי הנזכר כאן.

VII. pag. 410 e sqq

(עט) התלאות האלה מצאו את היהודים בימי המלחמה שהיתה בין המלך דון

Grätz loc. cit. pag. 428 פיררו ודון אינריקו אחיו

Grätz op. cit Vol. VIII. pag. 152. 225. (פ)

Grätz הוא יואן השני אשר מלך בארץ קשמיליאה בשנת א"תו למספרם

loc. cit. pag. 151. 193 e sqq

(פב) הוא יואן השני אשר מלך בארץ אראגון בשנת א"תנח ושם אשתו הירה

L' Univers, Histoire et description de tous les peuples. Espagne . בלאנקא .

Vol. I. pag. 425. 435. 436

Grätz op. cit. Vol. VII. pag. 167 (פג)

Grätz op. cit. Vol. VIII. pag. 305 e sqq (פד)

Grätz op. cit. Vol. VIII. pag. למספרם . קרה בשנת א"תפז

348

Grätz loc. cit. pag. 351. e sqq (פו)

Kayslerling, Geschichte der Juden in Portugal pag. 102 (פז)

(פח) המשיך הרברים האלה כבר הוציא לאור מורי ורבי הרב ש"ד ז"ל .

loc. cit. pag. 13 e sqq

(פט) יש להעיר כי נמצאו חלופים בין פרטי הספור הזה ופרטי הספור הכא

Kayslerling loc. cit. pag. 108 e s99. Grätz loc. cit. pag.

374 e s99

(צ) רזיא העיר Arzilla בארץ אפריקא בחוף הים סמוך לטאנגר . אוצר נחמד

Kayslerling loc. cit. pag. 139. ' הערה א'

(צא) הוא מטבע העובר לסוחר בימי המחבר בתוך ערי מלכות ויניציאה והיה

Mutinelli, Lessico veneto s. v. Marcello . שוה עשר פרושות .

Grätz loc. cit. pag. 370 (צב)

ציג) ע' למעלה הערה פ"ט. Kayserling loc. cit pag. 128 e sqq. Grätz loc. cit. pag. 390 e sqq

צד) ע' למעלה הערה ס"ה

צזה) היא העיר Rosetta אשר שמך Raschid בלי קופטי. L'Univers etc. Egypte moderne pag. 171

צז) ע' למעלה הערה ט'

הוספות

שייך לצד 13. לפי דעת מורי ורכי החכם ש"דל ז"ל מלת כיאו הוא שם מקום ופתרונה Seio א' מאיי הארצ' פילאגו וכן כתבתי גם אני ועתה מצאתי ראיתי את דברי החכם היקר Dr. M. A. Levy בספרו Don Joseph Nasi etc. (pag. 39. nota) שמלת כיאו תיא תוגרמית ופתרונה הוא Caus (tschauseh) והוא שם מעלה וכן נקראו השליחים אשר שלח לפעמים מלך תוגרמה אל שרי הגוים. אך מ"מ נ"ל כי דעת החכם ש"דל היא הנכונה והנה ר' אליהו אחרי אשר הגיד כי שולטן בייזט צוה אל כל עבדיו לקבל ארת היהודים בסכר פנים יפות הוסיף לספר כי גם ככיאו שלח לאמר כדבר הזה יען אשר לא היה אז האיה הוא ברשות התוגרמים רק היו פורעים להם ארת המס בכל שנה ושנה מימי השולטן מחמיט השני והלאה (Hammer, Geschichte des osmanischen Reiches, II. pag. 6. 15.) ונאנב נראא אזכיר כי בשנת את"ק למספרם שלח שולטן בייזט את שליחיו אל מלכי הגוים להודיע להם את לכירת קורון ומורון וא' מהם בא אל השר אשר ככיאו בעת ההיא (Hammer loc. cit. pag. 325).

שייך לצד 42. מעשה השליח שנהרג בדרך בלכתו אל עיר ויניציאה קרה בשנת אתע"ו למספרם כאשר הגיד הכותב הנוצרי A. Navagero בספרו Storia veneziana וד"ל: (ap. Muratori, S. R. I. tom. XXIII. pag. 1149.)

Il Sign. Turco che lungamente avea tenuto le genti sue sotto le città di Lepanto e di Croja le quali per assedio nè per forza mai non avea potuto ottenere spedì un giudeo alla Signoria per dimandarle essa città di Lepanto e per offerirle pace. Il qual giunto sotto Croja nel campo mandò a dimandare salvocondotto al Capitano generale e passaporto d'andare a Venezia il quale ottennelo. Nel principio di gennaio (1477) con una galera navigando verso Venezia morì sopra Capodistria.

(12) ...
 (13) ...
 (14) ...

(15) ...
 (16) ...

(17) ...
 (18) ...
 (19) ...

(20) ...
 (21) ...
 (22) ...

(23) ...
 (24) ...
 (25) ...

DE VITA ET SCRIPTIS
ELIAE KAPSALII

NEC NON
DE QUIBUSDAM ALIIS EIUSDEM GENTIS
VIRIS INLUSTRIORIBUS

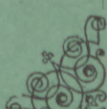
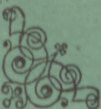
ACCEDUNT

EXCERPTA AD JUDÆORUM HISTORIAM PERTINENTIA
EX MANUSCRIPTA KAPSALII HISTORIA

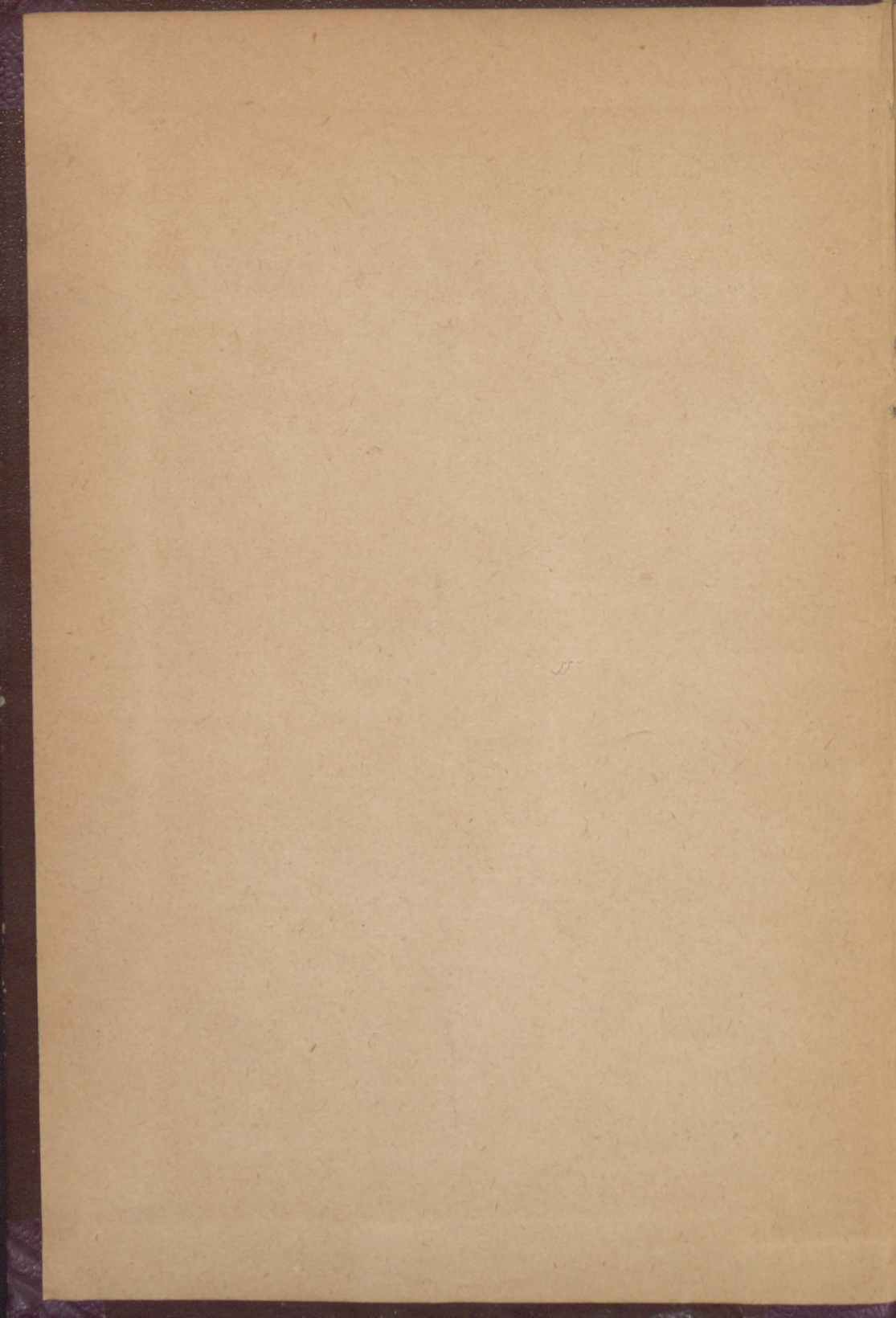
CURA ET STUDIO

M. LATTESII

CAND. RAB. R.

PATAVII 1869

B

390.

Latties

Kapsal